

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK
OKRESU NOVÝ JIČÍN SVAZEK **12**

V roce 1973 byla vyhlášena chráněná krajinná oblast Beskyd.

Rozsáhlé území Moravskoslezských Beskyd spolu s Javorníky a Vsetinskými vrchy je druhou největší chráněnou krajinnou oblastí v ČSSR a představuje mimořádně významný přirozený celek se specifickými fyzicko-geografickými poměry, zachovaným přírodním bohatstvím, staletou historií a bohatou kulturní tradicí.

Je povinností všech správních i hospodářských institucí vytvářet podmínky pro důslednou ochranu a racionální využití našeho přírodního bohatství takovým způsobem, abychom mohli budoucím generacím odevzdat naši krajinu v plné biologické i estetické hodnotě.

Na obálce snímky M. Hlavinky

Na přední straně:

Alej staletých dubů z podhůří Beskyd

Na zadní straně:

Pohled na vrchol Radhoště ze sedla Pindula

FULNEČTÍ MALÍŘI 17. a 18. STOLETÍ

Bohumír Indra

Ve městech střední a severovýchodní Moravy a Slezska s prosperující výrobou sukna pracovali už v druhé polovině 16. století ojedinělí místní malíři. Dovednější a významnější malíři se usazovali ve velkých městech královských a knížecích, v Olomouci, Opavě, Krnově, Těšíně, kde měli své paláce bohatí šlechtici a měšťané a bylo více pracovních i výtvarných příležitostí. K provozování svobodného umění malířského bylo nezbytné řádné vyučení malířství, udělení mistrovského kusu, ve všech městech bylo však vázáno ještě na získání měšťanství a držbu městského domu. Měšťtí řemeslní malíři prováděli v té době všechny práce s barvami, od maleb portrétů, mytologických a biblických výjevů, náhrobních epitafů, rýsování sgrafit na domech, branách a zámcích až po natírání předmětů barvami nebo zlacení. Nebylo mezi nimi dělení na řemeslníky a umělce, byli pouze malíři dovednější s větší klientelou a malíři průměrní, kteří se museli spokojit s pracemi jednoduššími a levnějšími. Inventáře vnitřního zařízení renesančních zámků a šlechtických paláců ve městech, pozůstalostní soupisy domovního zařízení zemřelých měšťanů ve větších městech v 16. a poč. 17. století dokládají bohaté vybavení panských sídel i domácností zámožných měšťanů značným obrazovým inventářem. Ve venkovských městech se objevují před třicetiletou válkou obrazy jen v domácnostech předních měšťanských rodin, malíři zde usedlí měli však i tu dosti práce se sgrafitovou výzdobou domů, věží a bran, s malbou kostelních epitafů, natíráním barvami, zlacením předmětů aj.

Válečné hrůzy třicetileté války přinesly zkázu venkovu i menším městům, zničily řemeslnou výrobu i obchod ve městech a ochudily celou zemi. V chudých pozůstalostních soupisech majetku zemřelých měšťanů v té době se obrazy vůbec nevyskytují. Až koncem druhé poloviny 17. století po odvrácení tureckého nebezpečí se životní poměry ve městech zlepšily, výroba sukna i jeho odbyt opět narůstají. Venkovská šlechta a církevní vrchnosti zvýšeným hospodářským podnikáním, zvyšováním a utužováním robot a dávek poddaného lidu si opatřují prostředky pro novou výstavbu a vybavení zámků a paláců, i pro stavbu a výzdobu kostelů v novém, barokním stylu. Vybavují své zámky i nové kostely uměleckým inventářem a nádhernou výzdobou, jež s účinnou instrumentální hudbou kostelní měly působit a posílit náboženské citění a pokoru lidu. Doba je opět příznivá pro výtvarné umělce všeho druhu, především cizí, ovládající dokonale formy nového barokního slohu a manýry zvýšeného efektu a působivosti. Šlechta, olomoucký biskup i bohaté kláštery volají do země umělce stavitele, sochaře i malíře z Itálie a Rakouska, kteří vytvářejí koncem 17. a na poč. 18. století na jejich zámcích, v kláštřích a ve význačných kostelích díla vynikajících kvalit i hodnoty. Historikové umění věnují pozornost především umělecké tvorbě těchto umělců cizích nebo domácích, kteří prošli školením v Itálii a cizině a prosluli zejména jako mistři rozměrných nástropních freskových maleb. Jejich díla najdeme roztroušená na Moravě a ve Slezsku i v okolních zemích. Vedle těchto umělců, jejichž díla zůstala prostému lidu většinou neznámá, uplatňují se koncem 17. století v některých menších městech v určitých oblastech opět domácí malířské dílny, pracující ještě v tradicích pozdně renesanční řemeslné malby, jež teprve poč. 18. století napodobují a přecházejí pozvolna na nový styl. Velkým mistrům cizím i domácím nemohli konkurovat, pracovali proto hlavně při výzdobě nových venkovských kostelů a na malířských zakázkách ve městech pro měšťanské a úřednické rodiny. Těmto řemeslnickým

V roce 1973 byla vyhlášena chráněná krajinná oblast Beskyd.

Rozsáhlé území Moravskoslezských Beskyd spolu s Javorníky a Vsetínskými vrchy je druhou největší chráněnou krajinnou oblastí v ČSSR a představuje mimořádně významný přirozený celek se specifickými fyzicko-geografickými poměry, zachovaným přírodním bohatstvím, staletou historií a bohatou kulturní tradicí.

Je povinností všech správních i hospodářských institucí vytvářet podmínky pro důslednou ochranu a racionální využití našeho přírodního bohatství takovým způsobem, abychom mohli budoucím generacím odevzdat naši krajinu v plně biologické i estetické hodnotě.

Na obálce snímky M. Hlavinky

Na přední straně:

Alej staletých dubů z podhůří Beskyd

Na zadní straně:

Pohled na vrchol Radhoště ze sedla Pindula

FULNEČTÍ MALÍŘI 17. a 18. STOLETÍ

Bohumír Indra

Ve městech střední a severovýchodní Moravy a Slezska s prosperující výrobou sukna pracovali už v druhé polovině 16. století ojedinělí místní malíři. Dovednější a významnější malíři se usazovali ve velkých městech královských a knížecích, v Olomouci, Opavě, Krnově, Těšíně, kde měli své paláce bohatí šlechtici a měšťané a bylo více pracovních i výtvarných příležitostí. K provozování svobodného umění maliřského bylo nezbytné řádné vyučení maliřství, udělení mistrovského kusu, ve všech městech bylo však vázáno ještě na získání měšťanství a držbu měšťáckého domu. Měšťáci řemeslní malíři prováděli v té době všechny práce s barvami, od maleb portrétů, mytologických a biblických výjevů, náhrobních epitafů, rýsování sgrafitů na domech, branách a zámcích až po natírání předmětů barvami nebo zlacení. Nebylo mezi nimi dělení na řemeslníky a umělce, byli pouze malíři dovednější s větší klientelou a malíři průměrní, kteří se museli spokojit s pracemi jednoduššími a levnějšími. Inventáře vnitřního zařízení renesančních zámků a šlechtických paláců ve městech, pozůstalostní soupisy domovního zařízení zemřelých měšťanů ve větších městech v 16. a poč. 17. století dokládají bohaté vybavení panských sídel i domácností zámožných měšťanů značným obrazovým inventářem. Ve venkovských městech se objevují před třicetiletou válkou obrazy jen v domácnostech předních měšťáckých rodin, malíři zde usedlí měli však i tu dosti práce se sgrafitovou výzdobou domů, věží a bran, s malbou kostelních epitafů, natíráním barvami, zlacením předmětů aj.

Válečné hrůzy třicetileté války přinesly zkázu venkovu i menším městům, zničily řemeslnou výrobu i obchod ve městech a ochudily celou zemi. V chudých pozůstalostních soupisech majetku zemřelých měšťanů v té době se obrazy vůbec nevyskytují. Až koncem druhé poloviny 17. století po odvrácení tureckého nebezpečí se životní poměry ve městech zlepšily, výroba sukna i jeho odbytu opět narůstají. Venkovská šlechta a církevní vrchnosti zvýšeným hospodářským podnikáním, zvyšováním a utužováním robot a dávek poddaného lidu si opatřují prostředky pro novou výstavbu a vybavení zámků a paláců, i pro stavbu a výzdobu kostelů v novém, barokním stylu. Vybavují své zámky i nové kostely uměleckým inventářem a nádhernou výzdobou, jež s účinnou instrumentální hudbou kostelní měly působit a posílit náboženské citění a pokoru lidu. Doba je opět příznivá pro výtvarné umělce všeho druhu, především cizí, ovládající dokonale formy nového barokního slohu a manýry zvýšeného efektu a působivosti. Šlechta, olomoucký biskup i bohaté kláštery volají do země umělce stavitele, sochaře i malíře z Itálie a Rakouska, kteří vytvářejí koncem 17. a na poč. 18. století na jejich zámcích, v kláštrech a ve význačných kostelích díla vynikajících kvalit i hodnoty. Historikové umění věnují pozornost především umělecké tvorbě těchto umělců cizích nebo domácích, kteří prošli školením v Itálii a cizině a prosluli zejména jako mistři rozměrných nástropních freskových maleb. Jejich díla najdeme roztroušená na Moravě a ve Slezsku i v okolních zemích. Vedle těchto umělců, jejichž díla zůstala prostému lidu většinou neznámá, uplatňují se koncem 17. století v některých menších městech v určitých oblastech opět domácí maliřské dílny, pracující ještě v tradicích pozdně renesanční řemeslné malby, jež teprve poč. 18. století napodobují a přecházejí pozvolna na nový styl. Velkým mistrům cizím i domácím nemohli konkurovat, pracovali proto hlavně při výzdobě nových venkovských kostelů a na maliřských zakázkách ve městech pro měšťácké a úřednické rodiny. Těmto řemeslnickým

mistrům a malířským dílnám venkovských měst byla dosud věnována jen malá pozornost. Neznáme ani topografii malířských dílen v zemi a jména jednotlivých mistrů, cechy, v nichž byli inkorporováni, tím méně jejich práci, rozsah tvorby a klientely, vzájemné vztahy dílen a vlivy, jež působily na jejich tvorbu.¹⁾ Nejsou známa ani obrazová díla jednotlivých městských dílen, uložena jako anonymní v depositářích museí nebo dochovaná ještě ve venkovských kostelích, abychom mohli posoudit jejich kvalitu a hodnotit význam a přínos domácích malířských dílen pro kulturní život poddanských měst a venkovského lidu. I když převážná většina obrazů a děl měla jistě jen průměrnou výtvarnou hodnotu, dostaly se v 18. století do všech městských a venkovských kostelů. Lid přicházel s nimi ve svých kostelích denně do styku, důvěrně je znal a byl jimi po celý život ovlivňován ve svých představách, myšlení i citění. Je proto na čase, abychom se zajímali o všechny tyto venkovské malířské dílny a zabývali se jejich tvorbou.

Na střední a severovýchodní Moravě a přilehlém území našeho Slezska byly v druhé polovině 17. století kromě starších malířských dílen v Olomouci, Opavě, Těšíně, Krnově a Novém Jičíně otevřeny nové měšťanské malířské dílny také v Moravské Ostravě, ve Frýdku, Příboře, Hranicích a dalších poddanských městech, jež však pracovaly jen pro město a širší jeho okolí. Také ve Fulneku fungovala od poslední třetiny 17. století řemeslná malířská dílna, která s občasným přerušením byla zde činná až do počátku 19. století. Město Fulnek jako sídlo vrchnosti a správy panství, v němž kromě kláštera augustiniánů — kanovníků, vlastního několik vesnic, byl v druhé polovině 17. století založen přízni vrchnosti ještě klášter kapucínů s loretánským kostelem, skýtalo podmínky pro práci a obživu malíře usadlého ve městě. Fulnečtí Vrbnové pobývali část roku vždy ve fulneckém zámku a část roku ve svých palácích v Olomouci, ve Vídni nebo v Praze. Také někteří bohatí měšťané fulnečtí, propuštění vrchností z poddanství, kteří provozovali ve velkém obchod sukrem do Uher a dálkovou dopravu vína a zboží z jižních krajů, poznali brzy vznosné barokní stavby šlechtických paláců, měšťanských domů a barokních chrámů, poutavá malířská a sochařská díla ve Vídni i novou barokní hudbu. Stali se spolu s vrchností mecenáši obou řádů a jejich kostelů ve Fulneku i na panství a svůj zájem o nové umění projevovali finanční pomocí při výtvarné zdobě kostelů i výstavbou honosných barokních měšťanských domů.

Po skončení třicetileté války a odchodu švédské posádky z fulneckého hradu r. 1650, která po řadu let ovládala z Fulneka celou krajinu až k Přerovu a Olomouci a vydírala od poddaných všech panství pravidelné odvádění naturálií i peněžní kontribuce, vrátila se na fulnecký zámek paní Alžběta Polyxena Dembinská, vdova po zemřelém majiteli Fulneka hraběti Václavu Bruntálském z Vrbna († 1649). Jako poručnice nezletilého syna Jana Františka (nar. 3. 11. 1634) převzala dohled na hospodaření na panství. Po 6 let, až do synovy zletilosti se starala, aby fulnecký zámek byl opraven a vybaven opět jako panské sídlo. Dala upravit zpustošenou zámeckou zahradu do stavu, jak byla na počátku třicetileté války za života jejího manžela, začala stavět i dolní opevnění zámku směrem k městu (dnešní spodní zámek), plánované současně jako stáje pro zámecké koně. Když mladý Jan František z Vrbna dosáhl r. 1655 zletilosti, přešlo panství formálně na něho, ale matka vedla hospodářské záležitosti dále a pečovala také o zámek a vrbnovské paláce v Olomouci a ve Vídni. Mezi svým služebnictvem na zámku zaměstnávala kromě jiných řemeslníků také vlastního hraběcího malíře Kristiána Šturma s učněm Pavlem Ridlem, kteří pracovali jen pro potřebu vrchnosti a za službu dostávali malý plat a naturální deputát. Podle rejstříku masného deputátu zámeckého služebnictva pro rok 1655/1656 dostával hraběcí malíř Šturm týdně přiděl 5 liber masa a jeho učeň 1 libru.²⁾ Šturm měl tehdy 35 let a jeho učeň 16 let. Hraběnka Vrbnová je vzala do svých služeb, aby využila jejich schopností při opětovném vybavení fulneckého a paskovského zámku

i pro jiné malířské práce. Šturm pracoval na zámku nepochybně i jako portrétista a kopista. Na fulneckém zámku byla v té době velká sbírka starých podobizen, mezi nimi též mnoho portrétů slavných válečníků a učenců. Z deníku mladého hraběte Jana Františka z Vrbna z r. 1655 víme, že se o ně zajímal, rád je prohlížel a ukazoval i jiným návštěvníkům. Sbírkou těchto kontrfektů shromáždil již jeho otec.³⁾

Malíř Kristián Šturm jako rozený Fulnečan se vyučil malířství s povolením vrchnosti pravděpodobně v nedalekém Novém Jičíně u malíře Matesa Kocha, jehož malířská dílna byla tehdy známá po celé severovýchodní Moravě. Koch vyučil za svého života i několik dalších malířských učňů, kteří si později otevřeli vlastní malířské dílny v sousedních městech Moravské Ostravě, Frýdku, Hranicích aj. Učně Ridla, fulneckého sirotka, přidělila Šturmovi na učení paní Alžběta Polyxena. Šturm vyučil malířství i vlastního syna Kristiána a zajistil mu, že nastoupil místo hraběcího malíře u mladého fulneckého pána, hraběte Jana Františka z Vrbna. Sám byl usedlý ve městě a měl na Dolním předměstí dům, byl ženatý a měl několik dětí. Když kapucini, povolání hrabětem Janem Františkem do Fulneka, začali v sedmdesátých letech nedaleko Šturmovu domu práce na staveništi nového kláštera, bydlel superior s druhým kapucinem po dva roky na Šturmovo pozvání v jeho domě. V té době Šturm již nepracoval na zámku, ale měl práci v okolí i jinde. Jeho styky a spolupráci s umělci v širokém okolí prokazuje i sňatek jeho dcery, která se vdala roku 1667 za opavského měšťana, řezbáře a sochaře Jiřího Endeho.⁴⁾ Soudobý kronikář kapucínského kláštera nazývá Šturma zkušeným malířem, „peritus in arte pictoria“.⁵⁾ Zemřel 18. března 1676 ve věku 56 let v Holešově, kde právě pracoval. Jeho manželka zemřela několik dnů po něm ve Fulneku.⁶⁾

Jeho syn Kristián Šturm, který se narodil ve Fulneku r. 1650 a vyučil se malířství u otce, provázel ještě za života otcova jako osobní malíř hraběte Jana Františka z Vrbna za jeho pobytů ve Vídni a v Praze. Sňatkem s Eliškou z Martinic vyženil Vrbna některé další statky v Čechách i palác v Praze, v němž občas pobýval, neboť po smrti své manželky r. 1671 se znovu oženil s její sestrou. Vrbna chtěl umožnit mladému Šturmovi, aby poznal v Praze práci a malířské díla jiných předních malířů a zdokonalil se tak ve zkušeného dvorního malíře, jaké měli tehdy ve svých službách knížata i bohatší šlechtici, např. i jeho soused na Bílovci hrabě Sedlnický, meziříčtí a vízemberští Žerotínové aj.⁷⁾ Než mladý Šturm v Praze onemocněl a zemřel 4. října 1672 ve věku 22 let.⁸⁾

Druhý nám známý malířský učeň starého hraběcího malíře Kristiána Šturma Pavel Ridel pocházel rovněž z Fulneka. Narodil se r. 1639, brzy však osiřel. Fulnecká paní Alžběta Polyxena Vrbnová dala nadaného sirotka na učení malířství k Šturmovi a držela i později nad ním ochrannou ruku. Po vyučení (učení trvalo zpravidla 4—5 let) a vandrovnicích letech se Ridel vrátil do Fulneka a již jako samostatný malíř se 30. září 1668 oženil s Juditou, dcerou předního měšťana Pavla Richtera. R. 1676 si zakoupil vyhořelý šenkovní dům městský po Mikuláši Šugarovi za 600 tolarů slezských, znovu jej vystavěl a zařídil si v něm malířskou dílnu. Pracoval v ní pak až do své smrti a po něm i jeho synové.⁹⁾ Byl váženým měšťanem a malířem ve Fulneku. Zemřel 8. května r. 1717 ve věku 78 let a byl pochován ve farním kostele sv. Trojice. Také jeho žena Judita, která zemřela 26. listopadu 1726 ve věku 77 let, byla pochována ve farním kostele před oltářem sv. Kolomana.¹⁰⁾

Z jeho osmi dětí zůstali na živu jen 3 synové a dcera. Všichni synové se vyučili malířství u otce. Nejstarší, Jan Jiří Ridel, narozený 7. března r. 1672 zemřel jako malířský tovaryš již 15. srpna r. 1693 ve Fulneku ve věku pouhých 21 let.¹¹⁾ Dílnu otcovu vedl pak druhý syn, Josef (Bernard) Ridel, narozený 18. srpna r. 1678 ve Fulneku, který po vyučení pracoval s otcem stejně jako nejmladší syn Ridlův Cyril (Methudius) Ridel, narozený ve Fulneku 7. března r. 1689.¹²⁾ Josef Ridel se oženil 17. ledna r. 1707 s Rozinou, dcerou zemřelého hejtmana fulneckého

panství Václava Abendrotha, jehož syn stejného jména si vzal za ženu opět Josefovou sestru Zuzanu, dceru malíře Pavla Ridla. Obě rodiny patřily k předním měšťanským rodinám fulneckým. Malíř Cyril Ridel se oženil 29. ledna r. 1714 s Marií Klárou, vdovou po měšťanu Janu Libischerovi, zemřel však již 13. prosince r. 1720 ve věku 32 let.¹³⁾ Zanechal vdovu s dvěma malými dětmi, vdova se pak r. 1731 znovu vdala za Augustina Honse. Také jeho bratr, malíř Josef Ridel, zemřel brzy po něm, 12. prosince r. 1726 ve Fulneku, krátce po své matce Juditě. Zanechal tři dcery, z nichž Marie Magdalena se vdala 15. října r. 1736 za Františka Pavla, syna fulneckého stolaře a řezbáře Františka Axmana.¹⁴⁾

Malířská dílna Ridlů byla činná ve Fulneku od sedmdesátých let 17. stol. do r. 1726. Měla jistě dostatek práce v celém okolí, neboť zaměstnávala občas i cizí tovaryše. Později v ní pracovali i tři Ridlovi synové. Dílna Ridlovy malířské dílny bude nutno teprve hledati, pokud se dochovala, v kostelích a museích. Kromě malby závažných obrazů znali Ridlové i malbu fresco, prováděli však i zlacení oltářů a soch, kostelních bání ap. jako jiní měšťanští malíři v té době. Dokladů a zpráv o jejich malířském díle je zatím málo, průzkum musejních depositářů a sbírek i archivního materiálu objeví nám jistě některá další, dosud neznámá díla. Např. v listině z r. 1669, nalezené v báni kostela v Suchdole je uvedeno, že bylo toho roku zapláceno slovněmu a kunštovnému panu Pavlovi, malíři ve Fulneku (tj. Ridlovi) za zaplacení bání kostela 19 zlatých.¹⁵⁾ Pavlův syn Josef Ridel, který pak vedl otcovu dílnu, provedl podle kroniky kapucinského kláštera fulneckého r. 1710 v arkádové chodbě loretánského kostela ve Fulneku malbu výjevu, zachycujícího loretánské litanie.¹⁶⁾

Z cizích tovaryšů malířského umění, kteří přišli do Fulneka na zkušenou a pracovali pak v dílně Ridlově, známe některé, kteří se tu oženili a usadili. Jedním z nich byl malíř František Ludvík Schmidt, rodem z Brtnice, který přišel do Fulneka jako mladý tovaryš, r. 1685 se tu oženil a usadil. Narodili se mu zde dva synové, František (1. září 1686) a Josef (5. června 1629). Schmidt však zemřel již 9. června 1702 ve Fulneku ve věku 40 let. Jeho vdovu si vzal hned příštího roku, 28. října 1703, malířský tovaryš Anton Bissmann, který pocházel a přišel do Fulneka z Velkého Hlohova ve Slezsku. Při sňatku byl mu za svědka starý malíř Pavel Ridel. Když mu však manželka 8. června r. 1705 zemřela, oženil se 15. listopadu téhož roku znovu s Mariánou, dcerou po měšťanu Václavu Hilscherovi. Ze tří synů, narozených ve Fulneku, jeden zemřel. Při křtu synů, Jana Fridricha (14. listopadu roku 1708) a Ignáce (25. dubna r. 1710), byl jim kmotrem fulnecký malíř Bohumír Herbert, libertin, usedlý a pracující tehdy samostatně ve Fulneku. Pobyt Bissmannův ve Fulneku je doložen ještě r. 1711, později odešel asi jinam.¹⁷⁾

K okruhu malířské dílny Pavla Ridla patří nepochybně i malíř (Jan) Arnošt Knippel, pocházející rovněž ze staré fulnecké rodiny, který se oženil ve Fulneku r. 1686 s Marií, dcerou měšťana a soukeníka Jana Uriela. Při sňatku a v zápisech křtů svých dětí v letech 1693—1696 je vždy uveden jako malíř, později stopa po něm mizí.¹⁸⁾ Také další dva malíři, pocházející z Fulneka, mají nepochybně vztah k dílně Ridlů. Jsou to malíř Leopold Axmann, pocházející údajně z Fulneka,¹⁹⁾ podle Cerraného později žák Hamiltonův a malíř hrabat Cernínů v Praze, jeden z nejlepších malířů zvířat, zvláště koní a psů, a zatím záhadný J. P. Axmann, kol r. 1725 malíř podobizen v Praze, autor obrazu fulneckého pána, hraběte Jana Františka z Vrby a Bruntálu, rytého pak do mědi.²⁰⁾ Ve Fulneku i v okolních vesnicích bylo v 17. a 18. století usedlých několik rodin Axmannů. Uváděná životopisná data podle matrik nesouhlasí. Bez přesnějších údajů nelze o obou malířích ani ve fulneckých archivních materiálech spolehlivě nic zjistiti.

V dílně Ridlů se patrně vyučil malířství i Bohumír Herbert, rovněž fulnecký rodák, první fulnecký malíř známější již svým malířským dílem. Jeho dosud uváděné a známé životopisné údaje jsou vesměs nesprávné a neúplné. Herbert se narodil ve

Fulneku 8. února r. 1674 jako syn ževcovského mistra Mathesa Herberta.²¹⁾ Po vyučení malířství a několikaletém vandru vrátil se do Fulneka. Brzy se mu naskytla příležitost ukázat, čemu se přiučil u cizích mistrů. Když v r. 1695 vyhořel klášterní kostel kapucínů ve Fulneku, musely být postaveny nové oltáře a opatřeny i nové oltářní obrazy. O zkáze kostela se dověděl i hrabě František Antonín Špork, pán na Lysé a Kuksu v Čechách, známý mecenáš umění. Podle zápisů kronikáře kapucinského kláštera fulneckého²²⁾ pustil fulnecké vrchnosti, hraběti Janu Františkovi z Vrby, částku 50 000 zlatých, které mu Vrba dlužil, s podmínkou, že dá jako fundátor postavit v klášterním kostele kapucínů nový oltář ke cti sv. Antonína Paduánského s malovaným obrazem světce a obraz opatří dole znakem hrabat Šporků. To se stalo. Vrba dal obraz světce malovat mladému fulneckému malíři Bohumíru Herbertovi. Po zdárném provedení obrazu propustil Vrba na paměť této události Herberta z poddanství a prohlásil jej za svobodného — libertina. Obraz Herbertův opatřený znakem hrabat Šporků visel pak na bočním oltáři sv. Antonína Paduánského. Herbert sám ze zbožnosti a vděčnosti namaloval a daroval kapucinskému kostelu velký obraz, představující vítězný vjezd Kristův do Jeruzaléma, který pak byl umístěn na epistolní straně uprostřed kostela, a dva menší obrazy Spasitele a Panny Marie, jež pak byly upevněny nahoře na oltářích Anděla strážného a Antonína Paduánského. Později byly oba obrazy přemístěny na kůr kostela. Herbert namaloval také oltářní obraz Anděla strážného pro oltář jemu posvěcený, na který zaplatil měšťan Ondřej Knur 15 zlatých. Oba tyto velké oltářní obrazy byly později nahrazeny kopiemi zhotovenými Felixem Ivo Leicherem.

Z Fulneka se Herbert odebral do Opavy, kde pracoval několik let. Za pobytu v Opavě se 26. května 1704 oženil s Rozinou, dcerou opavského měšťana Pavla Trentina. V příštím roce 1705 se mu v Opavě narodila dcera, která však po několika týdnech zemřela.²³⁾ V roce 1706, po otcově smrti se Herbert opět vrátil do Fulneka a koupil 23. listopadu od obou svých sester Roziny a Zuzany a jejich manželů měšťanský šenkovní dům po zemřelém otci, se zahradou a kusem role za 900 tolarů slezských. Poněvadž byl libertin, nepoddaný fulnecké vrchnosti, dal mu hrabě Jan František z Vrby zvláštní povolení, aby jako svobodný člověk mohl koupiti a držeti poddanský dům ve Fulneku. Podle této výsady neměl jako kupec a držitel domu padnouti zpět do poddanosti, ani neměl být přidržen městem k vykonávání poddanských funkcí v městské správě. Měl nést všechna břemena císařská, vrchnostenská i městská jako jiní měšťané, přitom však také užívat všechny městské výhody a užítky jako ostatní měšťané. Kdyby po jeho smrti chtěl někdo z jeho dětí dům dále držeti, měl opět padnouti v poddanství fulnecké vrchnosti.²⁴⁾ Herbert se uplatnil ve Fulneku jako malíř opět již v srpnu r. 1706 při výzdobě nově postaveného loretánského kostela při kapucinském klášteře. Podle kapucinské kroniky začal 18. srpna r. 1706 zdobit malbou postav proroků a sibil a výjevy Narození Krista a Panny Marie průčelí loretánského kostela nad vchodem. Za tuto práci přijal 160 zlatých, jež mu však byly zapláceny až v r. 1710.²⁵⁾ Pracoval také pro kostely v okolí. Z této doby pochází jeho obraz sv. Trojice, jež namaloval r. 1706 pro kapli ve Fulneku, později, po zrušení kaple se však obraz dostal do kostela v Ostravici, postaveného náboženským fondem r. 1789. Namaloval také na 50 loktech plátna obraz pro hlavní oltář r. 1712 nově postavený v kostele minoritů sv. Ducha v Opavě.²⁶⁾

Ve Fulneku se mu narodily brzy po návratu dvě děti, 7. února r. 1707 dcera Apolena a 19. července r. 1708 syn Eliáš František Ignác, později malíř, který převyšil svého otce. Smrt manželky Roziny, jež mu zemřela 1. listopadu r. 1710 sotva 32 letá, málo zakázek v malém městě při konkurenci malířské dílny Ridlů a víra v lepší uplatnění ve velkém městě rozhodly, že prodal 31. prosince r. 1713 otcovský dům ve Fulneku za 1400 tolarů a odstěhoval se do Olomouce.²⁷⁾ Zde prokázal, že se svým malířským uměním vyrovná jiným olomouckým měšťanským malířům. Zakoupil si tu

dům a již 17. srpna r. 1716 byl přijat spojeným cechem zlatníků, malířů a sochařů za spolumistra a vykázano mu místo v cechu. V Olomouci je doložen jako měšťanský malíř též r. 1719 a pracoval tam zřejmě až do poloviny třicátých let.²⁶⁾ Z této doby je znám z jeho prací obraz Jana Křtitele z r. 1720 na hlavním oltáři ve Vlasaticích u Brna, podle Wolného dobře malovaný, nahrazený však v polovině 19. století jiným obrazem, a obraz sv. Antonína na bočním oltáři farního kostela v Kojetíně.²⁹⁾ Po smrti Josefa Ridla r. 1726 a likvidaci malířské dílny Ridlů ve Fulneku vrátil se Herbert opět do Fulneka a usadil se tam již trvale. Jako malíř měl už své jméno, získal nové zkušenosti, dostával proto i zakázky z širokého okolí. Už r. 1726 zhotovil na objednávku 7 nových obrazů pro refektář kapucinského kláštera ve Fulneku, z nichž 4 věnoval klášteru bohatý obchodník fulnecký Ondřej Knur, ostatní zaplatili jiní dobrodinci. V témž roce maloval i oltářní obraz sv. Barbory pro kostel ve Slatině.³⁰⁾

Oblast činnosti fulnecké malířské dílny Bohumíra Herberta byla široká, zejména když v třicátých letech byla posílena jeho synem Eliášem Františkem, vyučeným u otce, který pak pracoval po několik let společně s ním. Více zpráv o malířské činnosti Bohumíra Herberta, v té době pro fulnecké kapucíny, má opět klášterní kronika, několikrát je zmíněná. V r. 1733 obnovil Herbert u příležitosti oslav jubilea loretánského kostela freskovou malbu postav proroků a věštkyň a Narození Krista, kterou navrhl a namaloval na průčelí svatyně r. 1706. V r. 1735 obnovil malbu části hlavního oltáře s obrazem Ukřižovaného a okolní malbu architektury, náklady hradil hejtman fulneckého panství František Schokowitz. Zdarma namaloval a daroval kapucinskému kostelu nový obraz Zvěstování Panny Marie, umístěný pak nahoře na oltáři Antonína Paduánského, obraz sv. Františka, zavěšený na kůru, a několik dalších obrazů. Herbertovu zbožnost a náklonnost ke kapucínům ve Fulneku prokazuje skutečnost, že byl 19. července r. 1737 slavnostně přijat a uveden ve věku 64 let jako první fráter třetího řádu kapucínů fulneckého kláštera. Složil řádový slib a dostal řádové jméno *Frater Ivo*. Kapucinský kronikář jej nazývá fulneckým měšťanem a proslulým malířem, „*famosus pictor*“. Herbert namaloval kapucínům toho roku zdarma na památku velký obraz nad vchodem do kláštera, který mu pomáhal dokončit syn Eliáš. Kromě toho namaloval pro ně téhož roku ještě 4 menší závěsné obrazy Utrpení Krista na náklad barošovického faráře a fulneckého rodáka Josefa Philippa a jiných dobrodinců. Na jednom z těchto obrazů se i podepsal.³¹⁾ Podle knihy kostelních účtů maloval ještě r. 1738 spolu se synem Eliášem obraz sv. Trojice pro hlavní oltář nového kostela ve Svatoňovicích. Oltář sám postavil za 160 zlatých opavský sochař Jan Lehnert. Přes své stáří pracoval Bohumír Herbert se synem Eliášem i na dalekých zakázkách. Při práci v Lipníku nad Bečvou zemřel náhle 2. prosince 1740 ve věku 67 let a byl tam i pochován.³²⁾

Herbert maloval i veduty měst, jež měly sloužit jako předlohy pro mědirytiny. Pro město Lipník nad Bečvou zhotovil v r. 1727 na objednávku městské rady kresbu celkového pohledu na město od hradu Helfštýna, jež měla být otiskována spolu s historií města v díle o moravských městech, připravovaném brněnským historikem Dismasem Hoferem. Kresbu ve stejném pojetí a pro též účel vyhotovil také pro město Fulnek³³⁾ a patrně i pro jiná města.

Syn Bohumírův Eliáš František (Ignác) Herbert³⁴⁾, narozený ve Fulneku 19. července r. 1708, učil se malířství u otce a později v Novém Jičíně u malíře Josefa Augusta Heidenreicha. Po vandrovnických letech se vrátil do Fulneka a pomáhal otcí, později však pracoval doma samostatně. Po smrti otce se usadil jako libertin a měšťanský malíř v Novém Jičíně, od počátku let šedesátých byl však již usdlý a měl svou malířskou dílnu v Uherském Hradišti. Počet známých obrazů jím vyhotovených je značný. Už za pobytu v Novém Jičíně namaloval více závěsných obrazů pro kostel v Novém Jičíně a kostely v okolí.³⁵⁾ Věhlas

dobrého figurálního malíře a portrétisty ho provázal i do nového působiště v Uherském Hradišti. Jeho obrazy značně vynikaly nad řemeslně provedené obrazy tehdejších měšťanských malířů moravských měst, měly správnou kompozici i zdařilou harmonii barev a byly už současníky hodnoceny jako umělecké. Jeho obrazy najdeme proto nejen v kostelích olomoucké diecése, ale i v diecési vratslavské, např. v poutním kostele ve Frýdku, v Jeseníku aj.³⁶⁾ V olomoucké diecési byl počet jím namalovaných oltářních obrazů pro kostely značný, mnohé z nich však byly později nahrazeny novými obrazy a zničeny, některé se dochovaly v museích.³⁷⁾ Podle Cerroniho namaloval E. Herbert i mnoho vynikajících portrétů, mezi jinými i portrét jeho otce, Petra Cerroniho, hradištského měšťana. Četné kresby, jež zanechal, se dostaly po jeho smrti do kláštera v Rajhradě.³⁸⁾ Když 16. června r. 1770 zemřel v Uherském Hradišti, byl pochován jako dobrodinec farního chrámu v kryptě kostela. Ve své poslední vůli odkázal značnou sumu peněz i na postavení hlavního oltáře velkého poutního kostela ve Frýdku, pro který namaloval oltářní obrazy všech bočních oltářů. Stavba oltáře byla však uskutečněna až v letech 1790—1796.³⁹⁾

Z žáků malířské dílny Eliáše Herberta neznáme spolehlivě žádného. Eliáš Herbert jako měšťanský malíř v Novém Jičíně vystavil sice 22. července r. 1749 v Příboře na pergamenu psaný výuční list Felixu Ivo Leicherovi, rodem z Bilovce, později známému akademickému malíři církevních obrazů ve Vídni, ale učinil tak jen jménem jeho učitele, příborského měšťanského malíře Ondřeje Františka Schaffra, předčasně zemřelého 27. března r. 1749. Výuční list vystavil na žádost pozůstalé vdovy malířovy, neboť mistra i učně dobře znal. Potvrdil v něm, že Leicher byl scholarem zemřelého malíře Schaffra a po 4 roky se u něho řádně učil malířskému umění.⁴⁰⁾

Po smrti Bohumíra Herberta a odchodu jeho syna do Nového Jičína zůstal ve Fulneku jako malíř jen Josef Hopp, snad vyučenec Bohumíra Herberta. Narodil se r. 1704 a pocházel z bohaté rodiny fulnecké. R. 1732 se oženil jako malíř s Marií Terezií, dcerou zednického mistra fulneckého Michala Honckeho.⁴¹⁾ V matrikách je uváděn jako malíř až do své smrti, od padesátých let provozoval však i soukenictví a vykonával čestnou funkci zvoníka farního kostela. Když 5. července r. 1755 zemřel ve věku 50 a půl roku, byl pochován jako vážený měšťan do nové krypty ve farním kostele. Z kroniky kapucinského kláštera víme o něm pouze, že r. 1726 štafíroval zlatem všechny nové sochy loretánského kostela na náklad fulneckého obchodníka Antona Mehofera.

Brzy po jeho smrti pracoval ve Fulneku, zřejmě při výzdobě novostavby farního kostela, malíř František Schmidt, který snad pocházel také z Fulneka. Je uveden ve fulneckých matrikách r. 1759, kdy tu 4. listopadu křtil syna Karla Martina Štěpána a brzy nato pochoval svou manželku, 22letou Josefou. Je nepochybně totožný s malířem Františkem Schmidem, který se ženil v Opavě 13. listopadu r. 1758 s pannou Josefou Druckerovou a který byl synem Jana Schmida, zemřelého stolníka hraběte Rottala. Po úmrtí manželky další jeho stopy ve Fulneku mizí.⁴²⁾ Nelze jej tedy ztotožňovat s Františkem, synem fulneckého malíře Františka Ludvíka Schmidta, narozeným r. 1686.

V šedesátých letech 18. století, když byla dokončována stavba nového barokního farního kostela augustiniánů ve Fulneku, nebylo zde ani v Novém Jičíně dovednějšího malíře, schopného umělecké práce. Požadavky objednavatelů — kostelních patronů na umělecké provedení kostelních obrazů, soch a zejména na freskovou výzdobu kostelních kleneb byly v té době již velmi náročné. Všechny větší práce byly proto zadávány již známým umělcům z velkých měst, proslulým již svými díly, ovládajícím dokonale perspektivní freskovou malbu velkých ploch. Proto byl i do Fulneka na freskovou malbu stropu augustiniánského kostela povolán r. 1755 olomoucký měšťanský malíř, školený v Itálii, Josef Sadler, který tu pak pracoval do r. 1760. I mladí

adepti malířského umění byli posíláni na učení do velkých měst k dobrým a známým mistrům a po vyučení na vídeňskou akademii umění. Prořídilým malířským dílnám venkovských měst zbyly jen práce pro venkovské kostely, malba menších závěsných obrazů, křížových cest, malba portrétů měšťanů a štafířské práce, kde rozhodujícím faktorem bylo levné provedení. I mezi řemeslnými malíři měst dochází však již k rozlišování mezi malíři skutečnými, považujícími se za umělce (psali se jako umělečtí malíři — *Kunstmaler*) a malíři, provádějícími jen zlatění, mramorování nebo nátěry barvami, kteří malovali pokoje měšťanů podle nové módy malbami krajinných výjevů, architekturou budov a pod. Takovýmto pozlaccovačem a malířem byl i fulnecký *Thadeus Hopp*, (naroz. r. 1716 a zemřelý r. 1779), který zlatil r. 1774 oltáře v kostele kapucínů,⁴³⁾ a v poslední čtvrtině 18. století malíř pokojů *Jan Bittner*, doložený ve Fulneku v letech 1770—1780. Bydlel původně ve Fulneku, později v přílehlé vsi Jerlochovicích, odkud pocházela jeho manželka.⁴⁴⁾

Tradicí fulneckých malířských dílen Řidlů a Herbertů obnovil ve městě opět až koncem století fulnecký měšťanský malíř *Jan Jiří Frömel*.⁴⁵⁾ Jeho otec stejného jména, původně kantor a později rektor městské školy, přišel do Fulneka z Německé Libiny na Šumpersku. 2. února r. 1739 se přiženil do rodiny měšťana a soukenického mistra Josefa Lavitzky, jehož dceru Terezií si vzal za manželku. Žil ve Fulneku, kde zemřel 9. července r. 1755 jako rektor školy a byl pochován do krypty farního kostela.⁴⁶⁾ Z manželství se mu narodily čtyři děti. Nejstarší dcera Terezie, nar. 1741, zůstala svobodná a zemřela ve Fulneku 57letá r. 1798, druhé dítě byl syn *Antonín Konstantin*, naroz. 10. června r. 1742, později malíř v Novém Jičíně. Třetí syn *Ignác František de Paula*, naroz. r. 1751 zemřel již r. 1754. Nejmladší z jeho dětí byl *Jan Jiří Florián Sarkander*, naroz. 5. května r. 1754, později známý jako malíř pod jménem *Jan Jiří Frömel*. Za kmotra při křtu mu stál fulnecký malíř a zvoník kostela *Josef Hopp*.⁴⁷⁾ Dítě mělo rok, když ztratilo otce. O jeho mládí ani o tom, kde se *Jan Jiří Frömel* vyučil malířství, nic nevíme. *Cerroni* a po něm i jiní uvádějí, že byl žákem olomouckého malíře *Josefa Sadlera*,⁴⁸⁾ který v roce 1760 dokončil freskovou výzdobu farního kostela ve Fulneku. Údaje *Cerroniho* nejsou však věrohodné. Když *Sadler* pracoval ve Fulneku, měl *Frömel* 6 let. *Sadler* zemřel již počátkem ledna r. 1767 a *Frömel* měl v té době 12 a půl roku. Nevíme zatím nic ani o tovaryšských letech *Frömelových* až do jeho 30 let. 19. května r. 1787 již jako 33 letý se dal zapsat na vídeňské akademii na malířství. Dlouho však ve Vídni patrně nepobyl, protože již v letech 1788 a 1789 maloval obrazy pro kostel v *Butovicích*. Neužíval nikdy ani později označení akademický malíř, jak je užívali absolventi vídeňské akademie, podepisoval se jen jako umělecký malíř — *Kunstmaler*. Vídeňský pobyt a získané zkušenosti ovlivnily však silně jeho pozdější tvorbu. Spolehlivější životopisné údaje o něm a jeho díle máme až z doby po jeho sňatku ve Fulneku. 19. února r. 1794 se zde oženil s *Monikou*, dcerou soukenického mistra *Augustina Eichlera*, trvale se usadil ve Fulneku a pracoval zde jako měšťanský umělecký malíř. Z manželství vzešlo celkem pět dětí. Nejstarší syn *František Frömel*, později rovněž malíř, považovaný v dosavadní literatuře mylně za bratra *Jana Jiřího Frömla*, se narodil 16. září r. 1795, druhorozená dcera *Anna Marie* zemřela měsíc po narození r. 1798. Třetí syn, *Karel Boromejský*, naroz. 13. srpna r. 1799 převzal později otcovský dům ve Fulneku, další syn, *Kozimír*, naroz. 8. ledna r. 1803 žil pak ve Fulneku jako tkalcovský mistr. Poslední byla dcera *Josefa Monika*, naroz. 4. srpna r. 1810. Malíř *Jan Jiří Frömel* měl ve Fulneku dům, později si zakoupil dům čp. 387 na Dolním předměstí, otevřel si tu malířskou dílnu a pracoval v ní až do r. 1814, kdy 16. února zemřel ve věku 59 let.⁴⁹⁾ Jeho malířské dílo je značně rozsáhlé. Vytvořil na sta oltářních obrazů pro venkovské kostely na celé severovýchodní Moravě a v sousedních slezských oblastech, maloval křížové cesty, prováděl však i drobné malířské zakázky, za které byl placen několika zlatými. Jeho datované práce zabírají období let

1784 až 1810.⁵⁰⁾ Pracoval levně a dobře, měl proto i četné zakázky, jež jej však nutily ke spěšné práci. Vytvořil i mnoho portrétů pro bohaté měšťanské rodiny fulnecké, jež zůstaly i po smrti objednavatelů dlouho v soukromém vlastnictví příbuzných fulneckých rodin. *Frömel* je jedním z posledních významnějších měšťanských pozdně barokních malířů zanikajících malířských řemeslných dílen moravských měst, jimž se nedostalo akademického vzdělání, malířské umění bylo jim však zaměstnáním, živícím celou rodinu.

Frömel učil a vzdělával malířsky i svého staršího bratra *Antonína (Konstantina) Frömla*, který se narodil r. 1742. Víme o něm jen, že vykonal 24. srpna r. 1777 měšťanskou přísahu a byl přijat za měšťana v *Novém Jičíně*. Zde pak pracoval jako malíř až do své smrti r. 1804, kdy dne 23. dubna zemřel v 62 letech. Neznáme zatím žádné malby jeho obrazů, snad pracoval v *Novém Jičíně* jako deko-rační malíř a malíř pokojů.⁵¹⁾

Jan Jiří Frömel určil ve svém testamentu r. 1814 za příštího hospodáře domovního nejstaršího syna *Františka* který měl převzít dům po něm a měřící pole po dosažení 24 let. Dům měl hodnotu 600 zlatých a pole 100 zlatých a *František* měl po jejich převzetí vyplácet ročně podíly matce a svým sourozencům. Otec mu odkázal také všechny malířské potřeby a materiály, potřebné k provozování malířské živnosti, i své kapesní hodinky, matka si měla ponechat stojací hodiny. Vdově vyminil v domě výminek, vnitřní zařízení domu se mělo prodat v licitaci. Vdova sama přinesla do manželství 3 pozemky v ceně 45 zlatých, jež jí zůstaly.⁵²⁾ Syn *Frömlův František* *Frömel*, naroz. 16. září r. 1795 ve Fulneku, se vyučil malířství u otce. Dílnu po otci převzal sotva 19 letý, bez větších zkušeností a praxe, bez malířského jména, avšak s povinnostmi a starostmi o řadu mladších sourozenců. Pracoval doma ve Fulneku jen několik let, nemohl však obstát v konkurenci. Brzy se zadlužil a odešel proto kol. r. 1822 do pruského Slezska. Z vandru se však již nevrátil, oženil se v městě *Tarnovicích* s dcerou knihařského mistra *Henriettou Branekovou*, usadil se tam a provozoval zde malířské řemeslo po několik let jako jeho zemřelý otec ve Fulneku. Z jeho prací je zatím známa jen křížová cesta, kterou namaloval r. 1825 pro kostel v *Mokrzyňě* v kraji hlavickém.⁵³⁾ Zemřel předčasně v *Tarnovicích* po několikaletém manželství, zanechav jediného syna *Julia*.⁵⁴⁾

I když žádný z fulneckých malířů nepatří v dějinách moravského malířství k mistrům nadprůměrných kvalit, vytvořili díla, jež představují skutečnou úroveň domácího malířství venkovských měst své doby a jež se po celá desetiletí uplatňovala v životě jejich obyvatel. Existence malířské dílny ve Fulneku od konce 17. století do poč. 19. století přispěla také k obohacení kulturního života města a celé oblasti.

Závěrem k tomuto přehledu malířských dílen ve Fulneku se zmiňuji ještě o jednom kreslíři a malíři — diletantu na rozhraní 18. a 19. století, který žil a pracoval ve Fulneku a mezi fulneckými malíři zaujímá zcela zvláštní místo. Jeho kresby s fulneckými náměty, jež vytvořil, budou mít stále velkou dokumentární hodnotu. Soukenický mistr a měšťan fulnecký *František Kletenský* (sám se podepisoval *Kledenský*) zachytil nám ve svých kolorovaných perokresbách i kresbách tužkových architektonickou podobu měst *Fulneka*, *Oder*, *Nového Jičína*, mnoha významných staveb ve Fulneku, zámků a vesnických kostelů celého *Kravařska*, oblečení jeho obyvatel, výročních zvyků aj. na počátku 19. století. Značná část jeho kreseb, zachycujících věrně a do detailů podobu každého objektu, součásti oblečení i jejich barvu, byla reprodukována ve vlastivědných časopisech německých i českých jako ilustrace k různým článkům. Byl učiněn pokus o soupis těchto rozptýlených kreseb, který podává aspoň první orientaci po známém materiálu, jehož originály byly za poslední války většinou zničeny. Ačkoliv *Kletenský* některé své kresby podepsal i datoval, nebylo o jeho životních osudech dosud nic známo.⁵⁵⁾ Podle gruntovních knih a matričních záznamů patřila rodina *Kletenských* k městským rodům,

usedlým ve Fulneku už v 17. století. František Kletenský byl stejně jako jeho otec František Josef Kletenský soukenickým mistrem ve Fulneku. Narodil se 8. září r. 1766 ve Fulneku a měl více sourozenců. Vyučil se soukenictví a už ve svém mládí se učil ze zájmu také kreslení a malování, což nebylo tehdy neobvyklé u dětí bohatších měšťanů a šlechty. V r. 1797 koupil od otce měšťanský dům čp. 80 (později čp. 101) za 1100 zlatých a provozoval zde soukenictví. Byl dvakrát ženat. První žena Apolena, dcera obchodníka sukny Josefa Freislera, zemřela mu již r. 1807 ve věku 25 let. Z pěti dětí, narozených z tohoto manželství v letech 1801—1806, všechny zemřely. Z druhého manželství s Janou, dcerou fulneckého varhaníka Jana Trojana, uzavřeného téhož roku 1807 se mu narodily 3 děti, jež však rovněž zemřely již v dětství. První obrazy a kresby, jimiž zachycoval stavební tvářnost městských objektů, pocházejí z doby po r. 1801, soustavněji však začal kreslit a nejvíce jeho kreseb pochází z období let 1810—1825, kdy byl již 50—60letý a zůstal nakonec bez dětí a rodiny. Kresby z pozdějších let nejsou známy. Svůj měšťanský dům čp. 101 prodal Kletenský před r. 1830, žil však v něm jako soukenický mistr až do své smrti. Dožil se vysokého věku 87 let a zemřel ve Fulneku 11. ledna r. 1853.⁶⁰⁾ Poněvadž všechny jeho kresby, dochované i nedochované (známé však z jejich reprodukcí), mají pro dějiny města Fulneka a pro celé Kravaňsko jedinečnou dokumentární hodnotu a jsou i po výtvarné stránce velmi zajímavé a působivé, zasluhovaly by, aby byly systematicky shromážděny a pečlivě reprodukovány tiskem v souborné monografii, zachycující podobu města Fulneka a celého okolí, kroje i život jeho lidu na počátku 19. století.

¹⁾ Soustavný průzkum archivního materiálu období baroka, zejména cechovních a městských knih i matrik, byl proveden z měst v Severomoravském kraji zatím jen v Olomouci. Životopisné údaje o umělcích, žijících od konce 17. do pol. 18. stol. v Olomouci, sestavil Julius Röder: *Die Olmützer Künstler und Kunsthandwerker des Barocks* (1934). Pro značný rozsah látky omezil jsem se v tomto příspěvku jen na zjištění jednotlivých malířských dílen ve Fulneku, na zjištění, doplnění nebo opravu životopisných údajů a rodinných vztahů malířů známých i neznámých, pocházejících z Fulneka, resp. bydlících ve Fulneku. Použil jsem kromě literatury hlavně gruntovních knih a matrik fulneckých, materiálů kapucinského kláštera ve Fulneku, kostelních inventářů vatislavské diecése, rukopisných děl Cerroniho aj.

²⁾ A. Turek, *Fulnecko* (1940) str. 120.

³⁾ *Diarium anni 1655 Joanni Francisci comitis de Wirbna et Fraidenthal, Vs Fulnek* rkp. 1, str. 26 (StA Opava). Na zámku v hradním sále byli rovněž zobrazeni všichni římsí císařové až do Rudolfa II. Dílo vzniklo nepochybně koncem 16. století. I tuto galerii portrétů mladý Vrbna rád ukazoval svým návštěvníkům. Bohatě umělecké sbírky, pocházející zčásti i z dědictví po Karlu starším z Žerotína, odvezl Václav z Vrbna ještě před obsazením fulneckého hradu Svědy do svého paláce ve Vídni. B. Indra, *K stavebním a uměleckým dějinám zámku ve Fulneku v 16. a 17. století*, Vítkovsko č. 2/1958 str. 13.

⁴⁾ Matrika města Fulneka II 1662—1724. Druhou dceru Šturmovu, Kateřinu si vzal za ženu 11. listopadu r. 1668 Mates Ridel z Fulneka. Mat. II., 265.

⁵⁾ *Protocolum conv. Fulnec. 1749*, str. 13. Kapucíni Fulnek rkp. 2 (StA Opava).

⁶⁾ V úmrtní matrice II, 317 je zapsáno, že Šturm zemřel v Tovačově. V rejstříku, který si vedl městský písař a rektor školy Hoffmann, je však zapsáno, že Šturm zemřel v Holešově. Na základě srovnání i jiných zápisů považuji tento zápis za věrohodnější. Údaje nelze, bohužel, kontrolovat v originálech matrik holešovských resp. tovačovských, ani v opisech konsistoře, protože originály i opisy se dochovaly až z pozdější doby.

⁷⁾ V Bilovci pracoval na zámku jako hraběcí malíř u Zikmunda Sedlnického z Choltic v letech 1656—1661 bývalý opavský malíř Tobiáš Košvic, a u vdovy Sedlnického v letech 1671—1672 Salomon Schulman. Ve službách hraběte Maxmiliána z Žerotína pracoval v letech 1692—1693 na zámku ve Valašském Meziříčí malíř Bernard Bonaventura Velehradský,

kteří pak v letech 1704—1716 pracovali trvale u něho na zámku ve Velkých Losínách.

⁸⁾ Prokop Toman, *Nový slovník čsl. výtvarných umělců II*, 50 uvádí mylně, že mladý Šturm pracoval u hraběte z Vrtby. Zápis z protokolu ošetřovaných konv. milosrdných bratří v Praze otiskl již *Kunstgeschichtliches Jahrbuch der Zentral-kommission 1910*, Beiheft 4 str. 92. Uvádí výslovně, že Christian Sturm pocházel z Fulneka a že byl zaměstnán u hraběte Wyrby (Würben) uvádí rovněž jména jeho otce i matky.

⁹⁾ Rejstřík Jana Ant. Hoffmanna 1668—1709, *Kniha kontraktů šenkovních domů E 8—10 fol. 56—60* (StA Opava).

¹⁰⁾ Matrika II, 354, matrika IV, 277.

¹¹⁾ Matrika II 131, 328

¹²⁾ Matrika sňatků II 289, 295, matrika zemřelých II 360

¹³⁾ Matrika II 289, 295, 360.

¹⁴⁾ Matrika úmrtní IV 277, matrika oddací IV 39. Je pravděpodobné, že z fulnecké malířské rodiny Ridlů pocházel také opavský měšťanský malíř Jindřich Ridel, narozený r. 1763, doložený jako malíř v Opavě v letech 1796—1806, kdy zde zemřel 30. března ve věku 43 let (Matrika Opavy V 157).

¹⁵⁾ Listina je otištěna v časopise *Das Kuhländchen II/1920* str. 7.

¹⁶⁾ *Protocol conv. Fuln. z r. 1749* str. 375.

¹⁷⁾ Rejstřík Hoffmannův 1668—1709, matrika úmrtní II 338, matrika křtů II 136, 137, matrika sňatků II 286.

¹⁸⁾ Matrika II 135, 232, 333.

¹⁹⁾ Tomanem l. c. z Thieme-Beckerova slovníku umělců uvedená data o narození Leopolda Axmanna ve Fulneku nejsou doložena ve fulneckých matrikách. Leopold Axmann se nenarodil ve Fulneku. J. P. Cerroni, *Skizze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren III*, 14 (1807) rkp. StA Brno, z něhož byly tyto údaje čerpány, neuvádí jako rodiště město Fulnek, píše výslovně, že se narodil na panství fulneckém, zřejmě tedy v některé vsi na panství. Město Fulnek a data narození a úmrtí uvádí poprvé Jos. Ullrich, *Geschichte der Malerei und Bildhauerei im Kuhländchen, Illustrierter Neutitscheiner Volkskalender für 1909*, str. 100.

²⁰⁾ Toman l. c. I 30, jméno hraběte z Vrbna je tu však opět zkromoleno. Snad jde o jednu a tutéž osobu.

²¹⁾ Matrika II 105. Malíř Bohumír Herbert nebyl synem fulneckého organisty Jana Herberta a není totožný s jeho synem Bohumírem, narozeným ve Fulneku 8. září 1672. Při sňatku malíře Bohumíra Herberta v Opavě je výslovně uvedeno, že byl synem Matesa Herberta, ševcovského mistra ve Fulneku. Datum narození souhlasí i při propočtu let věku při jeho úmrtí. Nesprávné datum narození a jiné rodiče uvedl do literatury Gustav Beck svým článkem *Gottfried Herbert und Elias Herbert, zwei Maler der Heimat, Das Kuhländchen VIII/1927* str. 17 ad. Otiskl tu některé údaje z Wolného církevní topografie, použil i kapucínskou kroniku fulneckou, avšak neúplně a s mnoha omyly, vzniklými záměnou autorů obrazů otce a syna.

²²⁾ *Protocolum conv. Fulnec. z r. 1749*, str. 119.

²³⁾ Matrika Opavy I-21, str. 105.

²⁴⁾ *Kniha šenkovních domů IX 1672—1707*, kniha extraktů z r. 1687 f. 4—7 (StA Opava). Tento dům koupil jeho otec Mates Herbert r. 1668 od svého otce Pavla Herberta za 800 tolarů. Rod Herbertů žil ve Fulneku již v 16. století.

²⁵⁾ *Protocol conv. Fulnec. 1749*, str. 375. O stavbě a osudech loretánského kostela ve Fulneku viz článek J. Wellerta, *Die ehemalige Maria Loretokirche in Fulnek, Das Kuhländchen XIV/1939* str. 17 a d.

²⁶⁾ Wolný KT. Olm. III 125, rkp. dějiny kostela a konventu minoritů v Opavě. Snad je autorem i dvou šlechtických portrétů, jejichž malíře uvádí A. Welzel, *Geschichte des Ratiborer Archipresbyteriats* (1896) I, str. 499. Obrazy maloval r. 1709 Gottfried Herwerth (I) a před světovou válkou byly na zámku ve Tvorkově.

²⁷⁾ Matrika II 81, 346. Extrakt grunt. knihy z r. 1687 f. 7.

²⁸⁾ Jul. Röder l. c. 74.

²⁹⁾ Wolný KT Br. I 385, Olm. II 134.

³⁰⁾ Byly to obrazy sv. Mikuláše, Bonaventury, Fidelia, Františka, Vavřince, Felixe a Antonína Paduánského (*Protocol conv. Fulnec. f. 22*), Wolný KT Olm. III 237.

³¹⁾ *Protocol conv. Fulnec. str. 177, 379.*

³²⁾ Matrika úmrtní Lipníka n. B. III str. 1010.

³³⁾ Obě kresby jsou uloženy ve Sbirce Mitrovského v Archivu města Brna.

³⁴⁾ Wolný jej nesprávně nazývá Eliášem Ferdinandem a toto jméno se pak dostalo

i do německé vlastivědné literatury novojičinské. Také A. Turek, Fulnecko (1940) str. 200 uvádí mylně Eliáše jako bratra Bohumíra Herberta. Eliáše Herberta uvedl ve své Geschichte der Malerei I. c. r. 1909 J. Ullrich, týž v Mitteilungen des Erz. Rainer Museums in Brünn 1913 str. 83. Viž též Thieme-Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künste, svazek XVI str. 447.

- 35) V r. 1733 namaloval hlavní oltářní obraz Nanebevzetí Panny Marie s 12 apoštoly pro farní kostel v Novém Jičíně, v r. 1734 oltářní obraz pro kapli sv. Ondřeje při městském špitále novojičinském (Wolný KT Olm. III 138, 140). Pro farní kostel ve Slatině maloval r. 1744 obraz Nanebevzetí Panny Marie (Cerroni I. c. III, 100). Pro filiální kostel v Olbramovicích, postavený r. 1750, patřící k faře v Bravantovicích, namaloval r. 1751 oltářní obraz sv. Bartoloměje (inventář kostela v Bravantovicích z r. 1806). Ještě r. 1756 maloval obraz sv. Trojice pro hlavní oltář kostela sv. Trojice v Novém Jičíně a obrazy sv. Ottilie a sv. Františka Xaverského pro boční oltáře farního kostela v Novém Jičíně (Wolný KT Olm. III 138).
- 36) V r. 1760 povolal jej vřatislavský biskup Filip Gotthard Schaffgotsch, aby namaloval oltářní obrazy pro boční oltáře nově postaveného poutního kostela ve Frýdku na Vápence. Herbert namaloval v letech 1760—1761 hlavní obrazy pro 6 kaplí, a to Michala archanděla, Františka Serafinského, sv. Jana Božího, sv. Hedviky, sv. Filipa a sv. Josefa. V r. 1763 namaloval pro farní kostel ve Frývaldově hlavní oltářní obraz Nanebevzetí Panny Marie a pro boční oltáře obrazy Umírajícího sv. Josefa a Umírající sv. Anny (inventáře obou kostelů z r. 1804 a 1806).
- 37) Pro františkánský kostel P. Marie v Uherském Hradišti namaloval r. 1765 oltářní obraz sv. Františka Serafinského a r. 1767 obraz sv. Antonína Paduánského a 2 malé obrazy nad nimi. Oba oltáře byly tehdy nově postaveny (Wolný KT Olm. II 204). Pro kostel piaristů v Lipníku namaloval kol r. 1740 oltářní obraz sv. Františka Serafinského, který byl později umístěn jako hlavní oltářní obraz ve Slavkově u Lipníka n. B. (Cerroni I. c. III 100). Cerroni a Wolný KT Br. II 258 připisují mu také oltářní obraz sv. Jeronýma ve farním kostele ve Křetině. V muzeu v Novém Jičíně je uložen Herbertův obraz Svatá rodina.
- 38) Cerroni I. c. III 100.
- 39) Zprávu o tom podává vřatislavský biskup Schaffgotsch 15. srpna r. 1774 královskému úřadu v Opavě (Král. úřad v Opavě sign. 15/12 e, StA Opava).
- 40) Výuční list, psaný na pergamentu, uložený v opavském muzeu, otiskl doslovně E. Jelonek v biografickém článku Felix Ivo Leicher, Das Kuhländchen roč. VII/1926 str. 18 a d. a podle něho M. Remeš, Malíři Kravařska, v časopise Kravařsko roč. XI 116.
- 41) Matrika oddací 1725—1756. Oddával je bratr nevěstin, kněz řádu sv. Františka z Opavy a svědky mu byli fulnecký primátor Latke a přední měšťan Matyáš Rокert. Matrika zemřelých 1725—1756, str. 192.
- 42) Matrika IV 46, 96.
- 43) Byl to patrně bratr malíře Josefa Hoppa, zemřelého r. 1755. Převzal po něm i funkci zvoníka. Zemřel 2. září 1779 ve věku 63 let a byl pochován jako malíř a kostelník do krypty farního kostela (Matrika IV 148).
- 44) Matrika IV 28, 44, 103. V letech 1770—1780 křtil ve Fulneku syny Antonína, Jana a Josefa Rafaela, narozeného r. 1780. Jos. Ullrichem I. c. uváděný Josef Bittner, malíř pokojů ve Fulneku poč. 19. stol., který se pokoušel i o olejomalbu, je patrně totožný s Janem Bittnerem.
- 45) Životopis Frömlův, otištěný v Thieme-Beckerově Allgemeines Lexikon I. c. XII 515 doplnil Gustav Beck v článku Johann Georg Frömel, otištěném v časopise Das Kuhländchen roč. V/1923 str. 49 a d. Je v něm však mnoho chyb a omylů. Otec Frömlův zemřel už r. 1755 nikoliv 1756, jak píše Beck. Z dětí Frömlových nezná nejstaršího syna Františka nar. r. 1795 a uvádí malíře Františka Frömla jako třetího bratra Jana Jiřího, zná dokonce i jeho data narození r. 1749. Jde však o cizí osobu, která nemá s malířskou rodinou nic společného.
- 46) Matrika úmrtní IV 5, 16. Matrika oddací III nefol.
- 47) Matrika III 15, 17, matrika IV 5, 155, matrika úmrtní V 17.
- 48) Cerroni I. c. III, 61. Tyto údaje opakují všechny životopisy a slovníky. Ignác Chambrez ve svých pamětech Nachlass eines mährischen Künstlers zur Belehrung seiner Söhne, otištěných ve Schriften der hist. statistischen Sektion IX/1856 str. 390 a d., uvádí to však pouze jako domněnku svého otce, který soudil, že Fröml se vzdělal v malířství v době, kdy Sadler pracoval ve Fulneku. Josef Sadler, akademický malíř, uzavřel smlouvu a začal práce ve Fulneku nepochybně již r. 1755 Podle vlastnoručně jím psaného dopisu, datovaného 4. června 1755 z Olomouce, sděluje syndikovi města Fulneka, že lituje, že ho nezastihl v Olomouci, ale přijede

25. nebo 26. června sám do Fulneka. Prosí o sdělení děkanovi, že určitě přijede (Orig. dopis v pozůstal. Beckově).

- 49) Matrika V 1784—1840, 15, 17, 24, 43.
- 50) Soupis Frömlových obrazů podal již Cerroni I. c. III 61. Nový soupis jeho obrazů, datovaných i nedatovaných, sestavil z Wolného KT Gustav Beck v citovaném článku o Janu Jiřím Frömlu. K svému soupisu připojil i seznam dalších obrazů, dochovaných v té době (r. 1923) ještě ve fulneckých rodinách i v jiných městech v soukromém držení, pokud se o nich dověděl. Jeho soupis je možno doplnit dalšími zprávami. Votivní obraz sv. Václava pro farní kostel v Moravské Ostravě maloval r. 1804, obrazy sv. Anny a sv. Kolomana pro kapucínský kostel ve Fulneku maloval r. 1808 a 1809 (Protocol. conv. Fulnec. 37, 38). Pro kostely diecése vřatislavské namaloval r. 1790 obraz sv. Josefa pro boční oltář farního kostela ve Skalici u Frýdku a obrazy křížové cesty na hřbitově téhož kostela, r. 1795 oltářní obraz sv. Josefa pro boční oltář v Dobré u Frýdku (inventáře obou kostelů z r. 1805), k nimž přibyly později jistě další obrazy.
- 51) Zmiňuje se o tom i Ignác Chambrez I. c., zřejmě opět podle vyprávění svého otce. Matrika Nový Jičín I-14f. 224. Viz též Gustav Beck, Johann Georg Fröml I. c. 50.
- 52) Testamenty Jana Jiřího Frömla z r. 1814 a jeho manželky Moniky z r. 1849 jsou uloženy ve fondu Vs Fulnek, karton 233 čís. 320 a 334 (StA Opava).
- 53) W. Krause, Grundriss eines Lexikons bildender Künstler und Kunsthandwerker in Oberschlesien I 180 (1933).
- 54) Syn malíře Františka Frömla Julius Frömel byl r. 1842 registrátorem městského soudu v Bytomí a obrátil se dopisem na fulneckou vrchnost ve věci dědictví po svém otci ve Fulneku. Z odpovědi vrchnosti z r. 1843 se dovídáme, že po odchodu Františka Frömla z Fulneka vedla obhospodařování pozemků i dům po svému manželu vdova Monika. Její syn Karel zaplatil dluhy bratra Františka a převzal pak i otcovský dům čp. 389 na Dolním předměstí. Vdova Jana Jiřího Frömla zemřela 93letá ve Fulneku v domě čp. 387 8. června r. 1849.
- 55) Eugen Stoklas, Malíř F. Kletenský, Kravařsko IX/1946-47, str. 72—75 podává seznam 41 zjištěných obrazů — kreseb Kletenského, jež byly otištěny ve vlastivědných časopisech a jež maloval pro fulneckého kronikáře Felixe Jiřího Jaschka. O autoru kreseb píše, že se mu nepodařilo najít o něm nikde nejmenší zmínky.
- 56) Matrika křtů IV 127, matrika sňatků V 7, 11, matrika úmrtní V 23, VI 83. Kniha šenkovních domů XI fol. 192.

Malíři, sochaři a řezbáři, uvedeni v článku

Axmann Leopold, malíř v Praze	Košvic Tobiáš, hraběcí malíř v Bilovci
Axmann František, řezbář ve Fulneku	Lehnert Jan, sochař v Opavě
Axtmann J. P., malíř v Praze	Leicher Felix Ivo z Bilovce, akad. malíř ve Vidni
Bissmann Antonín z Velkého Hlohova, malířský tovaryš ve Fulneku	Ridel Cyril, malíř ve Fulneku
Bittner Jan, malíř pokojů ve Fulneku	Ridel Jan Jiří, malířský tovaryš ve Fulneku
Ende Jiří, řezbář a sochař v Opavě	Ridel Jindřich, malíř v Opavě
Frömel Antonín, malíř v Novém Jičíně	Ridel Josef, malíř ve Fulneku
Frömel František, malíř ve Fulneku a v Tamovicích	Ridel Pavel, malíř ve Fulneku
Frömel Jan Jiří, malíř ve Fulneku	Sadler Josef, malíř v Olomouci
Heidenreich Josef Augustin, malíř v Novém Jičíně	Schaffer Ondřej František, malíř v Příboře
Herbert Bohumír, malíř v Opavě, Olomouci a ve Fulneku	Schmid František, malíř ve Fulneku
Herbert Eliáš František, malíř ve Fulneku, Novém Jičíně, Uherském Hradišti	Schmidt František Ludvík, malířský tovaryš ve Fulneku
Hopp Josef, malíř ve Fulneku	Schulmann Salomon, hraběcí malíř v Bilovci
Hopp Tadeáš, pozlacovač ve Fulneku	Šturm Kristián, malíř ve Fulneku
Kletenský František, malíř a kreslíř ve Fulneku	Šturm Kristián mladší, hraběcí malíř v Praze
Knippel Arnošt, malíř ve Fulneku	Velehradský Bernard Bonaventura, hraběcí malíř ve Valašském Meziříčí a ve Velkých Losinách
Koch Mates, malíř v Novém Jičíně	

DVA DOKUMENTY Z BÍLOVCE V ŘÍŠSKÉM KANCLÉŘSTVÍ ROKU 1939

Andělín Grobelný

Po zabránění tzv. sudetských území na základě mnichovského diktátu dostalo se do okupační sféry rovněž slezské město Bílovec. V r. 1938 zde žila většina německého politicky velmi diferencovaného obyvatelstva. Silné pozice měli v době československé státní svrchovanosti sociální demokraté a komunisté. Henleinovská propaganda sice udělala i v Bílovci své a způsobila určité přesuny ve prospěch nacismu. Přesto nezlomila odpor a nechuť části obyvatelstva, která si od příchodu nacistů nic neslibovala. Část obyvatelstva byla se změnami státních hranic srozuměna, část přijala tyto změny jako důsledek velmocenské politiky a své stanovisko veřejně neprojevovala. A jedinci se domnívali, že nová státní a politická moc může být partnerem, s nímž lze diskutovat a eventuálně dosáhnout i nápravy. K posledním patřil i bílovecký občan Ferruccio Michael de Conti, rodilý Ital, který žil mezi Čechy a Němci v Československu již od 12. roku svého věku. Po celých 16 let vedl český velkopodnik, snažil se v dobrém vycházet s příslušníky německé národnosti, politicky se neangažoval, a přesto byl po příchodu Němců do Bílovce z nicotných důvodů odstaven a komisařský vedoucí ho pak propustil. F. Conti se rozhodl informovat o svém osudu a hlavně o politické situaci v protektorátě přímo Adolfa Hitlera.¹⁾

Dne 10. června 1939 napsal dopis, v jehož úvodním odstavci vyjádřil svou úctu a oddanost vůdci a požádal o prominutí za svou smělost. Upozornil, že není sudílek ani žvanil, nýbrž seriózní zájemce o světovou politiku. Jako svého konička si vybral studium německo-české otázky, avšak se svými poznatky nikdy nešel na veřejnost. Protože ovládal oba jazyky a žil mezi příslušníky obou národností, mohl se podle vlastního úsudku na vzájemné vztahy dívat objektivně a lehce rozeznat pravé od nepravého a správné od nesprávného. Upozornil tedy Hitlera na nezdravé poměry v protektorátě: „Můj vůdče, chtěl bych Vám sdělit, že situace v protektorátě je toho času napnutá až k prasknutí. Poměry se denně zhoršují. Při vstupu německých oddílů bylo asi 40–50 % Čechů pro spolupráci s Němci, dnes jich jsou sotva 2 %. Z německé strany se udělaly psychologické a taktické chyby vůči českému národu a tyto chyby se dělají dále, takže rozhořčení, nespokojenost a nenávisť proti všemu německému v národě stále roste, což znamená více nebo méně silné nebezpečí pro další vývoj v této části Velkoněmecké říše.“ To F. Contiho velice znepokojovalo, jak vyplývá z dalších řádků jeho dopisu Hitlerovi: „Poněvadž hlas lidu je hlas boží, rozhodl jsem se, abych neztrácel mnoho času, obrátit se přímo na Vás, můj vůdče, neboť vím, že s obvyklou rychlostí zařídíte potřebné, aby se spokojenost, klid a pořádek znovu vrátily do Čech a na Moravu.“ Jen stručně se Conti zmínil o svém zklamání, avšak ani pro poměry v českých zemích, ani pro sebe nenavrhol konkrétní opatření. Spoléhal příliš na velkorysost a velkomyslnost diktátora.

V Berlíně si s dopisem nedělali starosti. V záznamu pro domo sua úředník říšského kancléřství dne 15. 7. 1939 konstatoval, že dopis Contiho došel, a o jeho autorovi poznamenal mylně, že jde o rodilého Itala žijícího v protektorátě. Příštího dne pak dr. Kritzinger poslal kopii dopisu na vědomí říšskému protektorovi do Prahy. Co se dělo dál, nevíme. F. Conti však nepochybně svou prebendu nedostal a opatření okupačních úřadů v protektorátě svědčí o tom, že si Němci nezpytovali svědomí, ale režim postupně ještě utužovali. Naivní hlas boдрého Itala zapadl.

Zhruba ve stejné době putovala do vůdcovy kanceláře další písemnost z Bílovce. Starosta města napsal a 20. června 1939 odeslal do Berlína obsírnou obranu lan-

dráta Pöhlmanna a žádost o jeho ponechání v dosavadním působení.²⁾ Svou žádost starosta zdůvodňoval významem landrátova působení pro nacionální, sociální, kulturní a hospodářský charakter pohraničního okresu. Vládní rada Pöhlmann přišel z Postupimi a do funkce landráta byl uveden hned po obsazení Sudet nacisty, tedy na podzim 1938, a — jak píše starosta — velmi brzy účinně zasáhl do všech oblastí veřejného života. Podařilo se mu to, i když jeho okres měl značnou převahu českého obyvatelstva. Starosta pěl samou chválu na úředníka dosazeného před osmi měsíci a vynášel jeho zásluhy: „Rozhodnosti, zkušenostem a pílí landráta Pöhlmanna vděčí se za to, že v okresním území Bílovec-Klimkovice-Svinov byla zahájena řada velkorysých prací. Všude vládne čilý život. V Bílovci se staví tělocvična jako středisko národního života, dokončuje se vlastivědné muzeum, radnice byla upravena do své původní podoby a stala se ozdobou města, byly strženy domy ztěžující provaz, městské jádro dostává důstojný vzhled vybetonováním a dlážděním náměstí (Ad. Hitlera) a přilehlých ulic, budova landráta byla zcela přestavěna, byl zařízen vzorný zdravotnický úřad, v Klimkovicích byla zrušena radnice a staví se nová, ve Svinově se staví nová radnice, všude se pracuje na silnicích a ve výhledu jsou jiná větší i menší předsevzetí.“ To všechno — podle bíloveckého starosty — mluví ve prospěch landráta a pro jeho ponechání v Bílovci. To všechno zanechává ohlas u veřejnosti. „Čilý rozmach hospodářského života v našem okrese tak bije do očí, že nemůže zůstat bez nejsilnějšího vlivu také na Čechy v našem okrese a v sousedních okresech Ostrava a Vítkovice, do nichž v důsledku starých vztahů denně docházejí za výdělkem tisíce dělníků z našeho okresu.“ Jako čin velkého nacionálního i hospodářského dosahu označil bílovecký starosta landrátovo úsilí o zřízení okresní spořitelny v Bílovci a do ní úplné začlenění všech českých peněžních ústavů v okrese; to se povedlo díky landrátově zručnosti a ve všech případech s plným souhlasem postižených českých spořitel, takže pak tehdejší okresní spořitelna vedle hlavního ústavu v Bílovci měla 5 poboček a 14 výběrčích míst, z nichž 18 patřilo kdysi českým peněžním ústavům. Landrát Pöhlmann podle starostových slov prosadil také zřízení ženského i mužského oddílu pracovní služby (Arbeitsdienst), což se úspěšně projevilo při přípravách na žně. Landrát usiloval o zlepšení bytových poměrů v okrese, takže ještě v roce 1939 měl vzniknout větší počet menších usedlostí a lidových bytů. Za Pöhlmannova úřadování doznalo také školství mnohé změny, které měly velký význam „pro nacionálně politické utváření na jazykové hranici“. Jen v poslední době bylo zřízeno 23 nových německých mateřských škol. Hitlerově mládeži přidělil landrát krásnou novou budovu už v prosinci 1938 a poskytl podporu nacistické straně NSDAP a všem jejím složkám.

Landrát Pöhlmann se podle starostova dopisu Hitlerovi zapsal do srdcí všech stranických funkcionářů a starostů obcí, výstavba okresu je spojena s jeho osobou, on může zaručit další rozmach okresu, vysunutého daleko na východ a významného z hlediska národně politického.

Rovněž tento výše uvedený dopis z Bílovce zůstal v Berlíně neoslyšen a zapadl. Pro nás má však určitý význam jako svědectví o aktivitě prvního nacistického landráta pro okres Bílovec. I když se nepochybně určitá aktivita v prvním roce okupace projevila, neznamenal rozmach okresu, ale spíše vyčerpání všech rezerv, které zde existovaly. Podíl landrátův na výstavbě byl zveličen, jak ostatně svědčí zbourání staré radnice v Klimkovicích, místo níž nacisté už nic nepostavili. Bytové poměry řešil landrát namnoze na úkor vystěhovaných Čechů, německé školy včetně mateřských budoval v původně českých školách, a to dokonce i v českých vesnicích. Zájem o udržení landráta Pöhlmanna souvisel v neposlední řadě i s osobními konexemi, mimo jiné i s bíloveckým starostou.

Oba výše uvedené dokumenty jsou zajímavým torzem materiálů vzniklých z činnosti nacistických úřadů. Jejich popis aspoň částečně přispívá k osvětlení okupačních poměrů v Bílovci a okolí.

Poznámky:

- 1) Bundesarchiv Koblenz, sign. R 43 II Nr. 1324 b.
- 2) Bundesarchiv Koblenz, Reichskanzlei R 43 II Nr. 1369, průklep dopisu, 4 listy (posána vždy jen lící strana), prezentace 30. 6. 1939.

BŘETISLAV BARTOŠ - MALÍŘ, JEHOŽ DÍLO JE NEUSTÁLE ŽIVÉ

Karel Babinec

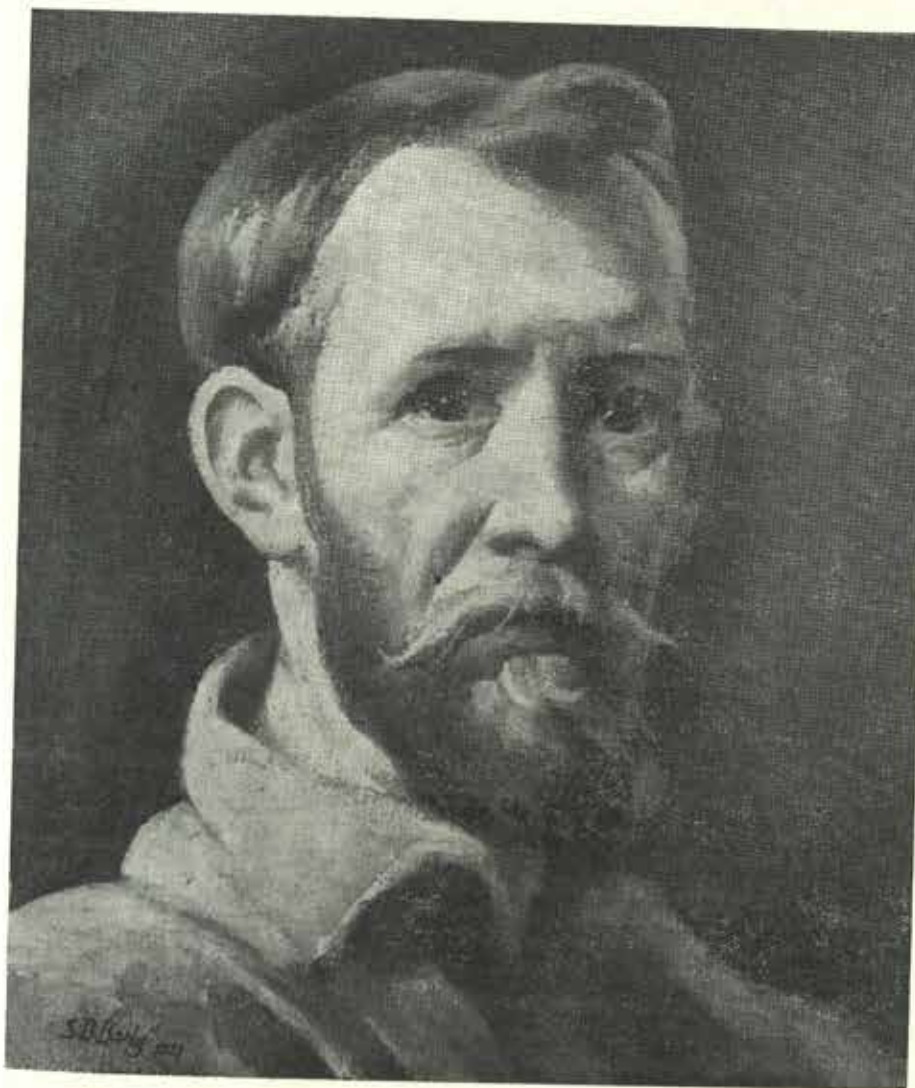
V letošním roce je tomu 80 let, co se ve Frenštátě pod Radhoštěm narodil jeden z největších výtvarných umělců našeho kraje — Břetislav Bartoš. Malíř, který dokázal ve svém díle zobrazit svůj rodný kraj, pracující lid, který dovedl vyjádřit jeho boj za národní a sociální osvobození a který se stal neoddelitelnou součástí kulturního dědictví nejen na Frenštátsku, ale i v kraji.

Nejdříve několik životopisných dat. Břetislav Bartoš se narodil dne 7. 5. 1893 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Jeho otec byl malířem pokojů, matka byla v domácnosti. Měl další dva sourozence, kteří ale v dětském věku zemřeli. I když byl jeho otec malířem pokojů, měl určité umělecké ambice a vedl chlapce ke kreslení a malování od chvíle, kdy se projevilo první nadání. Břetislav Bartoš proto také už ve třetí třídě měšťanské školy namaloval svůj první olej Ondráš a Juráš. V r. 1909 byl přijat na malířskou akademii v Praze a studoval u Bukovace, Schwaigera, Pirnera.

V r. 1914 se podílel na založení uměleckého spolku Koliba a zúčastnil se první spolkové výstavy ve Frenštátě. Již koncem r. 1914 však byl povolán do armády a odvelen na italskou frontu. Dne 2. 7. 1915 přeběhl k italské armádě a byl internován u Janova, později u Neapole. V dubnu 1918 vstoupil do legií, bojoval na úseku Monte Maldu a Garda-Passubio. Později byl zařazen do štábu divize. Po skončení války byl přidělen jako důstojník do skupiny pracovníků, kteří zajišťovali vybudování Památníku odboje. Teprve v r. 1920 odešel z vojenské služby a věnoval se výhradně malířství. Zúčastnil se řady výstav; nejdůležitější jeho oficiální výstavou byla výstava v lednu 1925 v Mánesu v Praze. Bohužel již v r. 1923 se u umělce objevily první příznaky vážného onemocnění, jeho zdravotní stav se stále zhoršoval, a proto se Bartoš koncem r. 1925 odstěhoval do Horních Mokropsů u Prahy, s cílem dokonaleji se léčit. Již 28. 6. 1926 zemřel. Nebylo by divu, kdyby jeho výtvarné dílo zůstalo torzem přesto, že to byl malíř mimořádně nadaný a také mimořádně pracovitý. Po uplynutí řady let od jeho smrti a po podrobném soupisu a zhodnocení jeho díla je však možné dojít k závěru, že jde o dílo ucelené a uzavřené, které i pro dnešní generaci má mnoho co říci a které by mělo být znovu objeveno a zhodnoceno nejen z hlediska regionálního, ale i širšího, celostátního.

V Bartošově díle je možno rozlišit několik vývojových etap. Přirozeně nelze tyto etapy přesně ohraničovat, protože v mnoha případech docházelo k opakování tvůrčích postupů, k vracení se k námětům i k formě, k novým hledáním a k novým pokusům. Přesto však je možno tento vývoj charakterizovat stručně takto:

Prvé období Bartošovy tvorby bylo výrazně poznamenáno výsledky studia na akademii a vyznačovalo se snahou po realistickém zobrazení s velkou popisností, ale s nedostatkem odvahy pro vlastní technický postup. Obrazy jsou charakteristické lomenými, někdy i ponurými barvami, kresba je často strnulá. Přesto však ve všech obrazech z této doby je naprosto zřejmý velký talent a počátky rozvíjející se osobnosti umělce. Po stránce obsahové se všechny obrazy vyznačují střízlivostí a zemitostí, též snahou po monumentálním, symbolickém vyjádření těžkého života prostého lidu na Valašsku, v obrazech je citit úděl člověka, jehož život je úzce spjat s krajinou. Charakteristické jsou např. obrazy Orání, Za svobodu, portréty zajatců a řada dalších. Dalším vývojovým stupněm je překonávání vlivu akademismu a popisného realismu. Bartoš má více odvahy vyjadřovat své postavy i krajinu zkratkou, používá jas-

Břetislav Bartoš: Autoportrét, 1923, foto J. Klučka

Břetislav Bartoš: Revoluce, detail, kolem r. 1924, foto J. Klučka

nějších barev, pracuje s většími barevnými plochami, které již nejsou lomeny do šeda, ale začíná z nich intenzivněji vyzářovat barevnost — méně syrová, spíše koncipovaná do měkkých tónů. V tomto období vrcholí symbolismus, prostřednictvím něhož chce umělec vyložit vlastní ideje i filosofické názory, ovlivněné často názory propagovanými ve spolku Kolíba. Z těchto oblastí musel umělec brzy hledat cestu zpět, avšak výtěžky tohoto období jsou velmi významné. Je to zjednodušená malba, zvýšení barevnosti a lehkosti projevu, úžasná suverenita při projektování velkých kompozic. To všechno vytvořilo předpoklady, aby Bartoš mohl brzy nato namalovat překrásné obrazy, jako např. Žně a Mláčení.

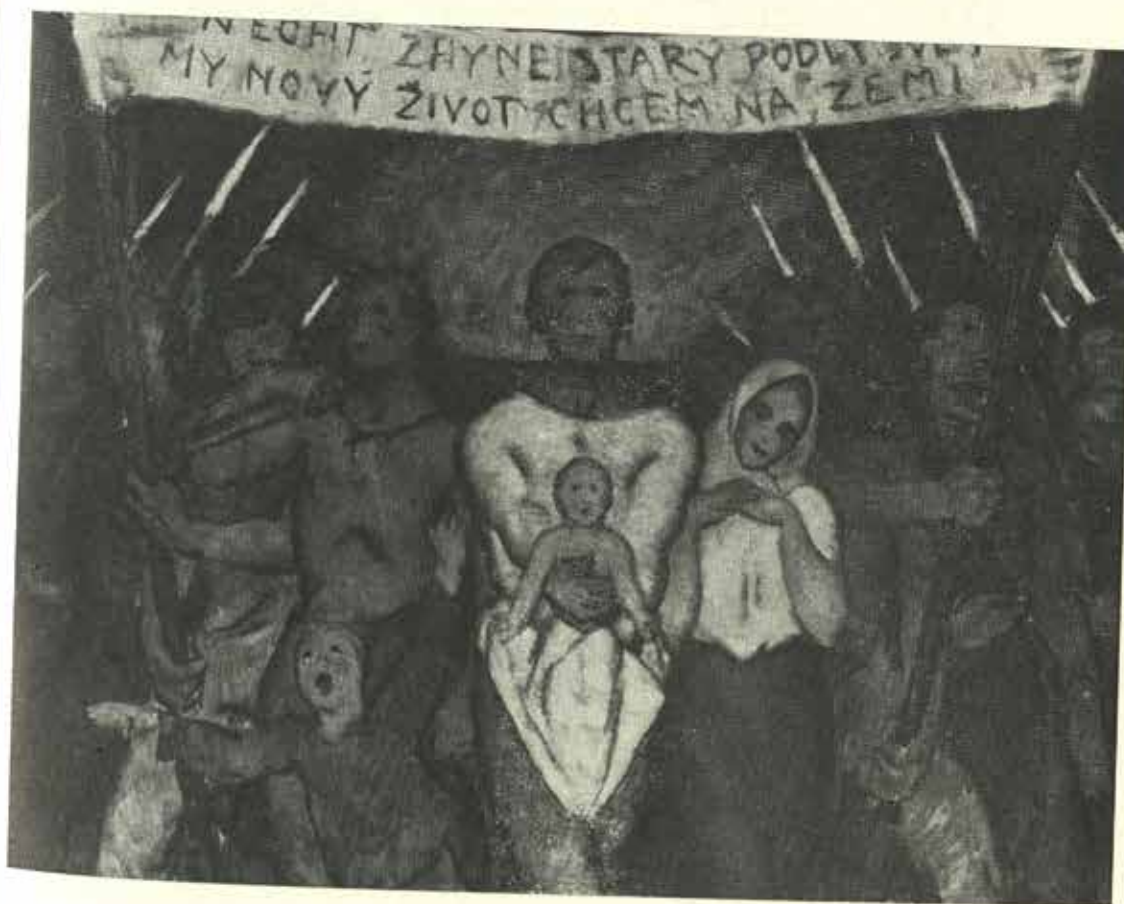
Vrcholnou etapou malířova vývoje je období postavení se na pozici sociálního a revolučního boje lidu. Pro ideové dozrání Bartošovo měly největší vliv zkušenosti ze světové války. Přirozený růst revolučních nálad došel u něho k poznání, že je nezbytné řešit neuhýbnou společenskou socialistickou cestou a že k tomu vede jediná cesta — revoluce. Toto myšlenkové dozrání se projevovalo dokonalými uměleckými díly, v nichž obsah i forma došly rovnocenného mistrovského vyjádření. Nejvýznamnějším obrazem tohoto druhu je monumentální kompozice z r. 1924 nazvaná Revoluce. Toto rozměrné plátno zobrazuje vlnu příboje postav dělníků, kteří zahájili boj proti utlačovatelům. Čeho chtějí dosáhnout, je akcentováno postavou ženy s dítětem. Kompozičně dokonalý obraz je řešen jakoby monochromaticky, v rovině okru a oranží, z nichž plasticky vystupují jednotlivci, ale přece jen jako součást mas, která se dala do pohybu. Podobným výrazným způsobem, s vysokým mistrovstvím, namaloval Bartoš řadu obrazů se sociální tematikou, jako jsou Stávka, Vítkovice, Černá země a další. Bartoš

se vracel také často k tematice Bezručových básní, k myšlence spojení boje za národní i sociální osvobození.

V posledním období malířova života převládly klasicizující tendence. Obracel se především ke svému rodinnému životu, opakovaně maloval portréty své ženy s dítětem. Viděl ji vždy jako ženu z lidu, poznamenanou údelem těžkého života, ale silnou a odhodlanou spolubojovnici. V obrazech tohoto období se stává dominantou všední život a práce, harmonicky vyrovnané soužití, v němž vládne láska a vzájemné pochopení. Obrazy jako Návrat z pole, Spící děcko aj. ukazují, že zde je Bartoš pokračovatelem Mánesa.

Nejvýznačnějším rysem Bartošova umění je jeho lidovost. Kořeny jeho tvorby jsou pevně zapuštěny v zázemí života prostých lidí na Valašsku, oni jsou postavami jeho děl a pro ně je dílo určeno. Není proto náhodou, že Bartoš je více než kdokoliv jiný národním umělcem v pravém slova smyslu.

S odstupem času význam Bartošova díla roste a jeho hodnoty se stávají zřetelnějšími právě v podmínkách naší dnešní společnosti. Dříve se objevovali kritikové, kteří posuzovali Bartošovo dílo jako něco nehotového s mnoha náznaky, nedovedenými do konce. Právě s odstupem času se však ukazuje, že je to dílo celistvé, s la-

Břetislav Bartoš: Ať zhyne starý podlý svět, kolem r. 1920, foto J. Klučka

Břetislav Bartoš: Maryčka Magdonová, lept, 1922, foto J. Klučka

gickým vnitřním vývojem, se znatelnými vývojovými etapami a s nespornou dominantou v obrazech se sociální a revoluční tematikou. Není mnoho českých malířů dvacátých let, kteří by se tak otevřeně a přitom maliřsky s takovým mistrovstvím přihlásili k revolučnímu boji dělnické třídy. Jsem dokonce přesvědčen, že tato stránka nebyla ještě dostatečně oceněna v celostátním měřítku a nebyla ani plně pochopena mnohými Bartošovými obdivovateli v kraji.

V Bartošově tvorbě jsou i období a tematická zaměření, k nimž je možno přistupovat kriticky. Je to na začátku přílišný romantismus a někdy oslava idealizovaného života na Valašsku, podléhání myšlenkovému vlivu uměleckého spolku Koliba s jeho staroslovanstvím a mysticismem. A přesto je i zde pochopitelné, že jde o vývojové etapy velkého ducha, který hledá s ohromným úsilím, a také se všemi riziky, svůj názor a svou cestu — jak prospět svému kmeni, svému národu a nakonec své dělnické třídě. Zde nerozhoduje, kterými cestami umělec šel, ale kam směřoval a kam došel.

Podobnou otázkou je účast Břetislava Bartoše v československých legiích. Dezerte z rakouské armády a vstup do legii vytryskly z čistého vlastenectví a nemají nic společného s tím, že legií bylo zneužito k politickým manipulacím proti zájmům lidu. Vezměme obraz *Za vlast: vždyť to lid sám, odhodlaný a revoluční, povstává, aby se-třásl pouta germánské nadvlády, a z každého gesta je vidět, že takto povstává nedá se již nikdy zotročit. Válka a zkušenosti z legií a první léta po válce zákonitě přinesly umělci myšlenkové dozrání a přesvědčení o nutnosti revolučních přeměn. Není nejmenšího důvodu kritizovat Bartoše za to, že u něho boj za sociální pokrok byl spojen a nebo byl předcházen bojem za národní osvobození. Vždyť v tom je naopak logika věci. Vždyť podcenění právě tohoto spojení bylo například nejtěžší oportunistickou chybou československé sociální demokracie za první světové války.*

Na počest 80. výročí narození Břetislava Bartoše byla v letošním roce pořádána ve Frenštátě pod Radhoštěm velká výstava, která ukázala umělcovo dílo v celé šíři. Vždy znovu stojíme nad ním plni obdivu a dojetí. Jenom velmi krátkou dobu měl možnost tvořit, sdělovat svá umělecká poselství a bojovat za svůj lid. Pracoval poměrně izolován od velkých uměleckých středisek. I když měl možnost seznámit se s moderními uměleckými směry, rozhodl se jít vlastní cestou. Nenechal se zlákat módními pokusy a výstřelky, ale bojoval svůj statečný zápas o dosažení dokonalé harmonie obsahu a o mistrovské zvládnutí techniky cestou realistického zobrazení. Jsme přesvědčeni, že Bartošovo dílo, plně odrážející jeho řemeslnou paktivost a pracovitost, stejně jako společenskou angažovanost a pokrokovost, je dnes stejně aktuální jako před půl stoletím. Je jedním ze základních kamenů maliřského umění našeho kraje.

ŘEHOŘ TOMÁŠ WOLNÝ

(ke 180. výročí narození)

Jan Skutil

Mezi nejsvětější zjevy moravského vlastivědného úsilí již v době předbřeznové patří příborský rodák Rehoř Tomáš Wolný* (nar. 20. 12. 1793, zemř. 3. 5. 1871 v Rajhradě).

Morava bohužel dodnes nemá dějiny vlastivědné práce ani obdobný přehled úsilí o historickostatistický popis, jaký pro Čechy pořídil Fr. Roubík,¹⁾ takže dílo Wolného je spíše známo z prací analytických, nikoli z pohledu syntetického. Navíc Wolný psal svoje hlavní práce německy i v době, kdy na Moravě měla již silné tradice český psaná vědecká historická produkce (připomeňme z řady jiných alespoň dílo Bočkovo a Šemberova), a v době, kdy se usilovalo o vydání překladu Wolného do češtiny, nastupovala již v Brně nová vědecká generace, především Vinc. Brandl, který měl na zřeteli poměrně jiné aspekty než Wolný a svou knihu pro každého Moravana (1863,¹ 1892,²⁾ založenou ve statistických údajích na pracích Wolného, chtěl spíše podat výběr z významnějších moravských míst a informace o nich, než pohled souborný. I v devadesátých letech ustal zájem o překlad díla Wolného, jež bylo po dlouhých jednáních nahrazeno koncepcí jinou — snahou o pořízení vlastivědy moravské jednak v souborném pohledu, jednak v místopise.³⁾ Byl to právě vedoucí redaktor kompendia Vlastivědy moravské Fr. A. Slavík, který přinesl své kritické zhodnocení Wolného odkazu moravské vlastivědy.³⁾ Vzhledem ke všem těmto zřetelům je dílo Wolného ve své komplexnosti bohužel málo známo; A. Novák se v Přehledných dějinách české literatury (1939) zmiňuje o Wolném jen na dvou místech, více pozornosti mu věnují Mil. Hýsek⁴⁾ a Jan Kabelík,⁵⁾ nejpřehlednější profil Wolného, opírající se o zmíněnou práci Slavíkova, je v Ottově slovníku naučném.

Historie moravské vlastivědy musí nutně podrobněji prozkoumat regionalistickou tradici od 17. stol. až k 90. létům minulého století psanou jak německy, tak i česky nebo latinsky; pak teprve bude možné podrobněji ocenit vlastní přínos jednotlivých autorů a oddělit je od tradovaných závěrů předchůdců. Ani Wolný ani jeho předchůdce Fr. J. Schwoy nejsou vlastními zakladateli moravopisu, nýbrž jeho počátky je třeba hledat již ve starších snahách 17. stol.

Rehoř Tomáš Wolný studoval na piaristickém gymnasiu v Příboře, filosofii v Brně a v l. 1813—1815 dlel na učitelském ústavu ve Znojmě, v r. 1816 vstoupil do benediktinského řádu v Rajhradě, kde byl vysvěcen na kněze, a od r. 1821 působil jako profesor dějepisu na lyceu v Brně, na němž přednášel filologii a historii. Wolný od mládí byl zaujat místními moravskými dějinami a sběratelstvím archivních historických památek; ze starší literatury již jako studenta jej zaujalo topografické dílo Fr. Josefa Schwoye (1742—1806), autora vynikající práce Topographie vom Markgrafthum Mähren (Viedeň 1793—1794); snažil se ve sběratelství pokračovat studiem kolekce J. P. Cerroniho (1753—1826).

Prvé svoje statě z moravských dějin uveřejňoval Wolný ve vídeňském časopise Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst, který v letech 1809—1828 vydával Josef von Hormayer-Hortenberg (1782—1848), ředitel tajného říšského archivu. V Hormayerově Archivu, v němž mimo jiné publikoval i Josef Dobrovský, uveřejnil Wolný svoji statě Mitglieder der Benediktiner Abtei Reigern (1822), v němž vzdal hold svým někdejší předchůdcům na duchovním poli v rajhradském klášteře, a v témže roce se v tomtéž časopise zamýšlel i nad vědeckým úsilím moravských

opatů v současnosti (Wissenschaftliche Leistungen der mährischen Abteien unter Franz I., 1822), později se zabýval i výkladem rajhradské nadační listiny (Die Erläuterung des Stiftsbriefes von Raigern, tamt. 1826).

Wolný patří i mezi první historické přispěvatele brněnského časopisu Mittheilungen d. Ackerbaugesellschaft, vydávaného od r. 1821 Moravskoslezskou společností pro zvelebení orby, přírodovědy a vlastivědy, jejíž počátky dlužno hledat v Moravské zemědělské společnosti ustavené v Brně v r. 1770. Wolný si všiml zásluh klášterů o urbáře (Über die Verdienste welche die Stifte um die Urbarmachung Deutschlands gehabt, Mitt. 1821), historie činnosti benediktinů na Moravě (Die Begründung und Ausbreitung des Christenthums und die Verbreitung der Benediktiner in Mähren, Mitt. 1823) aj.

Rehoř Tomáš Wolný byl vlastně zakladatelem prvního moravského historického časopisu, neboť v r. 1826 vydal první svazek almanachu Taschenbuch für die Geschichte Mährens und Schlesiens, který vycházel v Brně po tři léta; v těchto sbornících se uplatnili kromě redaktora Wolného i jeho žáci a spolupracovníci Antonín Boček (1809—1847), Chr. d' Elvert (1803—1896), Fr. Richter (1783—1871), jehož práci o Velkomoravské říši odsoudil v německém pražském muzejníku (Monatsschrift d. Gess. d. vaterl. Mus. in Böhmen 1827, sv. I, str. 63—64) Josef Dobrovský. Není pochyby o tom, že myšlenku tohoto podniku Wolný převzal od svého velkého vzoru Josefa von Hormayera, zakladatele obdobně nazvaného jiného sborníku Taschenbuch für die vaterländische Geschichte (1811—1814 a od r. 1820 spolu s Mednyanským), který obsahoval příspěvky týkající se všech rakouských i českých zemí a jež byl na Moravě velmi oblíben díky tomu, že Jos. Hormayer velmi často pobýval v Rájci n. Svit. u Frant. Huga Salma. Wolného časopis pro nedostatek finanční podpory i dalších příspěvků po třech letech zanikl, Wolný sám v jeho posledním ročníku uveřejnil statě Die Benediktiner Abtei Raigern a současně v Praze vydal podrobnější dějiny svého mateřského kláštera (Geschichte der Benediktinerstiftes in Raigern, 1829).

Wolný byl zřejmě i výborný středoškolský učitel a pedagog, svoje přednášky shrnul v knize Lehrbuch der allgemeinen Geschichte, jež byla vydána jako učebnice ve Vídni v r. 1830, avšak i přes tento svůj úspěch pedagogickou dráhu opouští a věnuje se výhradně činnosti vědecké.

Za podpory Antonína Bedřicha hraběte Mitrovského z Mitrovic a Nemyšle, presidenta studijní komise (1815—1827), moravského a slezského gubernátora, přistupuje Wolný počátkem 30. let minulého století k topografickým pracím, kterým zůstává věren již po celý svůj život; díky právě jemu získává Morava tak důkladný historickostatistický popis jednotlivých svých míst, jakým se podle posudku J. Kabelíka (l. c.) nemohla pochlubit žádná jiná země někdejšího předbřeznového podunajského soustátí.

Jde o práci Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert (Brno 1835—1842) o šesti dílech. Wolný k tomuto dílu čerpal především v pramenech a v rukopisech někdejšího zemského stavovského Františkova musea v Brně (archív byl založen až v r. 1839), ze zemských desek uložených u soudu, v šlechtických archívech, soudobá statistická data pak z úředního popisu pořízeného v r. 1834; ve své práci byl maximálně podporován jak státními zemskými, tak i duchovními úřady.

Wolného Markrabství moravské je popisováno podle jednotlivých krajů, každému moravskému kraji předchází všeobecný fyzikálnězeměpisný přehled od Albína Heinricha (1785—1864), profesora na brněnském gymnasiu (1831—1850) a od r. 1836 kustoda Františkova musea. Vlastní Wolného popis věnuje největší pozornost krajským městům a pak jednotlivým panstvím.

Autor zaznamenává geografickou polohu, situaci na dopravních tepnách, uvádí přesně rozlohu města, popisuje městské brány a jmenovitě i jednotlivá předměstí,

a to jak česky, tak i německy, počet obyvatel, jejich náboženskou příslušnost, počet domů. U města Brna i u jiných měst vyjmenovává úřady a počet jejich zaměstnanců, a to nejen pouhým počtem, nýbrž přesně jmenuje i jejich funkční zařazení, což je zásadně důležité pro posouzení historie naší správy vůbec, dozvídáme-li se personální stav někdejšího moravskoslezského gubernia, policejního ředitelství, generální vojenské komandantury, všech úřadů ekonomických, soudů, stav biskupství, poštovníctví, báňského úřadu atp. Rovněž všechny školy podle jednotlivých typů i podle příslušnosti se zde uvádějí, stejně tak jako vědecké společnosti — Wolný je vlastně i historikem Společnosti pro rozvoj polnohospodářství (II/1, str. 10), Františkova musea, jehož stanovy i bohatství fondů stručně resumuje (str. 10—12), i knihoven. Autor si všímá stavitelství v minulosti a v současnosti, trhových privilegií a rozlohy trhovišť, mostů, přechází dále k popisu jednotlivých kostelů, cituje privilegia vztahující se k nim, všímá si hřbitovů, dějin jednotlivých farností, popisuje zvony, podrobněji rozvádí ekonomické povinnosti ke kostelům nebo k jiným církevním institucím. Mnoho místa je věnováno zřetelům průmyslnického podnikání a obchodu v nejširším slova smyslu, rozvoji zdravotnictví, jsou přesně vyjmenována lékáři nemocnice, zaměstnanci, počet ošetřovatelek i taxovné za zdravotnické služby. Přesně jsou ve Wolného Topografii vyjmenovány i jednotlivé spolky a jejich poslání. Při popisu Brna je věnováno mnoho místa přesnému líčení hradu Špilberku, jeho poslání i dějinám, jsou vyjmenovány jeho purkrabí a rovněž je zde zmínka o přeměně hradu ve vězení. Po statistickém popisu současného stavu následuje pak výklad historický.

Poměrně jinak než královská města popisuje Wolný jednotlivá panství. Nejdříve si všímá polohy, hranice jednotlivých panství, vyjmenuje panství sousední, s nimiž tyto administrativní základní jednotky až do r. 1850, kdy jejich funkci převzaly okresy, se stýkaly. Dále podává přehled jednotlivých majitelů pokud možná od nejstarší doby, čímž se stává rovněž badatelem a informátorem o moravské genealogii, často i v heraldice, nato pak přechází k vyjmenování jednotlivých míst a osad panství a registruje rovněž stručně jejich předchozí držitele. Po ukončení výkladů historických při jednotlivých panstvích přechází Wolný dále k popisu současného stavu, uvádí rozlohu panství, jeho geografickou polohu a charakteristiku, strukturu mineralogicko-geologickou a stav exploatace přírodnin pro technické a průmyslové účely. Dále přechází k popisu hydrologickému, k charakteristice populace, k rozborům pedologickým na jednotlivých panstvích a konečně k vyčíslení stavu dobytka u vrchnosti a poddaných, ke klasifikaci sadařství, ručních podomáckých prací, k charakteristice obchodu a průmyslového podnikání, přičemž si zvlášť všímá podílu místního židovstva. Závěr charakteristiky panství tvoří pak popis jednotlivých jeho míst, uváděný abecedně.

Wolného práce došla zaslouženého uznání, pražská universita mu udělila čestný doktorát, stal se čestným členem Českého musea v Praze, dopisujícím členem akademie věd ve Vídni a konsistoriálním radou.

Wolný po ukončení této své základní práce připravuje ještě dílo další, týkající se moravské topografie církevní; jde o práci Kirchliche Topographie von Mähren mit nach Urkunden und Handschriften (1857—1861) o dvou odděleních; první, o 5 dílech, se týká arcidiecéze olomoucké, kdežto druhé, o 4 dílech, diecéze brněnské. Církevní topografie Wolného se dělí podle archipresbyterátů v abecedním pořádku na děkány a na fary. Autor je historikem jednotlivých moravských farních obcí a tím vlastně i jednotlivých míst moravských vůbec, charakterizuje stručně jejich dějiny, přináší popis kostelů i obyvatelstva. Nextotožňoval bych se s kritikou M. Hýska (cit. v pozn. 4), že Wolný není spolehlivý v historických partiích, že zapomíná na kulturní stránku a že nedovede ocenit umělecké ceny jednotlivých památek, které nezná z autopsie, skutečnost svědčí spíše o opaku.

Ve svých topografiích Wolný sto let nebyl překonán, bohužel nebyl ještě dodnes

plně doceněn, i když jeho dílo je základem jakýchkoli dalších moravských vlastivědných prací; prameny k moravskému dějepisu málokdo znal tak dokonale jako on, statistické doklady třídil kriticky i pečlivě, svou strukturou tvoří jeho dílo pevný systém, který je stále hoden obdivu.

Z menších Wolného topografických prací sluší se zmínit o jeho práci o Brně (Die Königliche Hauptstadt Brünn und die Herrschaft Eisgrub sammt der Umgebung der Letzteren, topographisch-statistisch und historisch geschildert, 1836), ostatní práce se pak vztahují k dějinám rajhradského kláštera⁷⁾ či k exkomunikaci markraběte Jošta.⁸⁾

Wolného dílo našlo mnoho pokračovatelů, i když se mnozí z nich ke svému učitelii nepřiznávali, oceňuje jej záslužně teprve naše doba vracející se k Historickému místopisu Moravy a Slezska kompendiem děl Palackého university v Olomouci.

Poznámky:

- 1) František Roubík, Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech. Praha 1940, 148 str.
  - 2) Jan Skutil, „Vlastivěda moravská“ — její koncepce, redakce a autoři. VVM 25, 1973, str. 64—72.
  - 3) František A. Slavík, O literární činnosti Řehoře Wolného. ČMM 17, 1893, 277—286.
  - 4) Miloslav Hýsek, Literární Morava v letech 1849—1885. Praha 1911, str. 7—8.
  - 5) Jan Kabelík, Rozvoj literatury české na Moravě do roku 1848. Literatura česká 19. století. III/1, Praha 1905, str. 159—161.
  - 6) Ottův slovník naučný, sv. 26, str. 940.
  - 7) G. Wolny, Bericht über den historischen Vorrath im Archive des Benediktinerstiftes Raigern in Mähren. Archiv d. k. Akad. d. Wissen. Wien 1848. — Sr. i další jeho práci Die Nonnen-Abtei Benediktiner Ordens in Pustoměř und die dortige Pfarre. Schriften d. hist. stat. Sektion d. k. k. mähr. Gess. für... Brno 1853.
  - 8) Exkommunikation des Markgrafen von Mähren Prokop und seines Anhanges im J. 1399. Archiv d. k. Akad. d. Wiss. Wien 1852. — Sr. i jeho práci další tamt. uveřejněnou v r. 1850 o novokřtěncích na Moravě (Die Wiedertäufer in Mähren) a jeho kritiku d' Elvertových Dějin Jihlavy v Sitzber. der k. Akad. d. Wiss. 1850.
- * Jméno Wolný píšeme s dvojitým W z toho důvodu, že se autor důsledně popisoval i v době, kdy v češtině po r. 1849 w byl nahrazeno v. Analogicky i v dnešní historiografii z těchto důvodů se u jména W. W. Tomka zachovává psaní w.

K JUBILEU FRANTIŠKA PALACKÉHO

Ivo Imrýšek

14. června roku 1973 uplynulo 175 let od narození Františka Palackého, historika, jehož dílo představuje vrchol české historiografie XIX. století. Letošní rok však s osobností Františka Palackého není spjat jen tímto obecně známým výročím. 21. července uplynulo také sto let od jeho poslední návštěvy v rodném kraji, při níž navštívil v Hodslavicích místní Občanskou besedu i svůj rodný domek. Zatímco skutečností, že jeho rodná obec založením Občanské besedy prokázala chuť držet krok s kulturními snahami doby, byl příjemně překvapen a potěšen, špatným stavem svého rodného domku, který tehdy už nebyl majetkem jeho rodiny, byl naopak krajně rozmrzen. A právě tato okolnost se stala jedním z podnětů pro to, aby brzy poté rodný domek Františka Palackého převzal do své péče spolek Svatobor, k jehož zakladatelům tento významný hodslavský rodák patřil. V srpnu 1881 mohl pak být rodný domek slavnostně zpřístupněn veřejnosti, čímž byl učiněn první krok k důstojnému využití této památky. Slavnostním otevřením nové expozice a odhalením pomníku Františka Palackého v Hodslavicích v roce 170. výročí jeho narození bylo toto úsilí zdárně dovršeno.

Letošní rok je však s osobností Františka Palackého spjat ještě jednou, daleko méně známou okolností. Uplynulo totiž také 160 let od významné epizody z jeho života, o níž se zmiňuje i ve své autobiografii. Koncem srpna roku 1813, když se po prázdninách vracel pěšky z Hodslavic do Bratislavy, kde od předchozího roku studoval na lyceu, byl ve Vlárském průsmyku zastížen prudkou bouří. Proti původnímu cestovnímu plánu byl tím donucen zastavit se v Trenčíně u tamějšího měšťana Bakoše, s jehož rodinou se znal už z dob trenčínských studií v letech 1809—1812. Nejenže si touto změnou cestovního plánu patrně zachránil život, protože velká povodeň na Váhu v noci strhla i hospodu, v níž chtěl původně přenocovat, ale setkání s Bakošem, který měl ve velké oblibě staré české knihy a byl i odběratelem českých časopisů, jej hluboce ovlivnilo. Během týdenního pobytu v Trenčíně měl v Bakošově rodině příležitost seznámit se s některými českými spisy, zejména Komenského Labyrintem světa a Jungmannovým překladem Chateaubriandovy Ataly. Byl zaujat krásou jejich obsahu i jazyka a umnil si zdokonalit se ve své mateřštině, kterou dosud, jak sám doznával a jak mu vytkl i jeho hostitel, zanedbával. V patnáctiletém studentovi se tehdy probouzí zájem o věc národní, který ho již až do konce života neopouští.

Jakkoliv se může na první pohled zdát kuriosní vzpomínat i výročí této události z mladých let Františka Palackého, přece nepostrádá její připomenutí smysl, neboť ve zmíněné epizodě lze nalézt klíč k pochopení celé další jeho činnosti. Dospívá-li jako patnáctiletý student k přesvědčení, že je nutno věnovat pozornost věci národní, a setrvává-li u tohoto záměru, svědčí to o skutečnosti, že se zde rodí osobnost, která může později významným způsobem zasáhnout do kulturního života utvářejícího se novodobého národního společenství. Právě první polovina XIX. století je totiž dobou intenzivnějšího života české národní společnosti. Zájem o národní minulost, podněcený evropským romantismem, vede k postupné změně orientace českého historického myšlení. Proti dosud převládajícím osvícenským koncepcím dějin, které při zkoumání minulosti vyzvedávaly lidstvo jako nerozlišený celek, je nyní kladen stále větší důraz na národní individuálnost, projevující se i v dějinách.

Do tohoto kontextu historického myšlení přichází tedy i František Palacký. Ovlivněn novými myšlenkovými proudy v pojetí dějin rozhoduje se po svém ustanovení historiografem království českého pro zpracování českých dějin na zcela nových základech. Je pro tento náročný úkol důkladně připraven — jak svým širokým filosofickým a kulturním rozhledem, tak i rozsáhlými archivními studií doma i v zahraničí. Význam Františka Palackého v novodobé české historiografii je proto zakladatelský, stal se na dlouhou dobu doslova ideovým zákonodárcem české historiografie. Ve svém historickém díle se neprojevil jako dějepisec v běžném slova smyslu, jako pouhý sběratel archiválií. Dějiny v jeho pojetí nejsou jen snůškou holých faktů, neskladebným popisem historických událostí; integrální součástí jeho díla je i vystižení principiální tendence historických událostí, jejich interpretace. „Dějiny národu českého“ posouvají tak význam díla Františka Palackého z roviny prací historických do roviny skutečné filosofie dějin. Plným právem lze tedy říci, že František Palacký je nejen tvůrcem „Dějiny národu českého“, ale že je nadto i tvůrcem ucelené filosofie dějin českého národu, která mu umožňuje pojmut jeho „Dějiny...“ jako pevný architektonický celek. Ve výkladu hybných sil národního života vychází Palacký z principu polarity, jímž rozumí vzájemné střetání dvou protikladných sil, projevující se ve vývoji přírody i společnosti, ať už je to střetání hmoty a ducha, těla a duše, vědy a víry, svobody a autority atd. V obecné rovině pojímá pak dějiny jako trvalou cestu lidstva k pokroku a humanitě, uskutečňující se právě v tomto střetávání protikladných principů. Na tomto základě chápe dějiny českého národu jako neustálý svár slovanského demokratismu s germánským principem feudálního násilí a rozdílu mezi pány a poddanými, jako boj principu autority, reprezentovaného středověkou církví, s principem svobody myšlení, představovaným v našich dějinách zejména husitstvím.

Rodný domek a socha Františka Palackého v Hodslavicích, foto O. Zelenka

Je nesporně zajímavým a dosud nedostatečně zhodnoceným faktem skutečnost, že Palackého koncepcie českých dějin vykazuje některé pozoruhodné shody s pojetím českých dějin u jiného výrazného myslitele naší minulosti — s pojetím dějin u J. A. Komenského. Také u něj se setkáváme s interpretací českých dějin na základě střetání dvou protikladných tendencí, v daném případě na základě boje češství s římanstvím, jak o něm mluví např. ve Stručných dějinách církve slovanské. I Komenský se snažil postihnout specifický přínos českého národa v dějinách. Dospěl v této otázce k závěru, že historický význam českého národa tkví především v tom, že dal světu reformaci. Pozoruhodné shody v koncepci českých dějin mezi J. A. Komenským a F. Palackým svědčí o tom, že vztah mezi oběma mysliteli je daleko hlubší, než se předpokládalo. Je známo, že poznání děl J. A. Komenského již v domě otcově a pak za zmíněného už pobytu v rodině Bakošově v Trenčíně, studium české reformace, nadšení pro ideály humanitní a skutečnost, že Komenského vysoce ocenil ve svých Dopisech k povznesení lidskosti německý myslitel J. G. Herder, kterého si Palacký velmi vážil, přiměla jej k tomu, aby věnoval pozornost Komenskému jako významnému představiteli české kultury 17. století. Palacký však není jen životopiscem J. A. Komenského, není jen autorem prvního seznamu 92 spisů Komenského, ba není ani jen obhájcem Komenského proti některým mylným názorům na něj, šířeným jeho odpůrci. Je něčím více — je důstojným pokračovatelem v Komenského pokusu o vypracování filosofie českých dějin, je myslitelem, který tento prvotní pokus J. A. Komenského pozvedá do nové myšlenkové roviny. Odstup dvou set let mezi oběma mysliteli způsobuje, že v Palackého pokusu o filosofii českých dějin dominují ve shodě s odlišným charakterem doby jiné rysy než u Komenského. Převládá-li ještě u Komenského nad momentem národním moment konfesijní, pak u Palackého moment národní je výraznou dominantou jeho koncepcie českých dějin. Dospívá-li Komenský ve shodě s universalistickým myšlením své doby k závěru, že teprve všeobecná náprava všech věcí lidských může přispět k povznesení i jeho národa, Palacký ve shodě s představou své doby o národu jako rozhodujícím subjektu dějin tento vztah mezi národem a lidstvem obrací: teprve pozvednutím jednotlivých národů lze dosáhnout i povznesení lidstva jako celku.

Palackého filosofie českých dějin sehrála ve své době nesporně důležitou úlohu. Podala vysvětlení tehdejšího národního zápasu, nastínila jeho historický předobraz, jeho dějinné poslání i úkoly. Teprve jeho filosofie českých dějin myšlenkově zevšeobecnila podstatu národního obrození a formulovala jeho program. Není sporu o tom, že byla založena na určitých mýtech, že se opírala o idealisaci starých společenských řádů slovanských, že idea slovansko-germánského zápasu, extrapoloaná a zobecněná na celé dějiny, byla porušením historické perspektivy, ale její společenský význam v době poznamenané snahami o emancipaci národa je nesporný. Právě proto analýza Palackého filosofie národních dějin a rozbor její společenské funkce neztrácí váhu ani dnes, zejména v konfrontaci s čas od času se objevujícími stesky na pokles společenského významu historie. Jistě, stěží by bylo možno vyřešit současné problémy historiografie pouhým návratem k Palackému. Nelze dnes opomíjet skutečnost, že v XIX. století se vedle koncepcí dějin, budovaných na myšlence emancipace národa, objevuje i koncepce jiná, reprezentovaná marxismem, která staví na poznatku, že národ není vnitřně nediferencovaným homogenním společenstvím, a proto vyzvedává myšlenku jinou — myšlenku emancipace proletariátu, třídy, jejíž osvobození má být základním krokem k osvobození společnosti. Závěry, ke kterým dospěl tento proud historického myšlení, nelze škrtnout. Historii dnes už nezajímají jen dějinné osudy národních celků, ale i osudy společenských tříd a skupin. A nejen to. Stále výrazněji vystupuje do popředí skutečnost, že osvobození lidstva, které prošlo a leckde doposud prochází etapou emancipace národní i etapou emancipace třídní, musí směřovat dále — k osvobození člověka nejen jako příslušníka národa a příslušníka třídy, ale

i k jeho osvobození jako individuality. Historie se musí tedy intenzivněji zajímat i o osudy individuí, o způsob jejich myšlení, jejich „obyčejný život“. Soudobá historiografie musí také respektovat fakt, že v chápání dějin došlo od dob Palackého k jistému zvratu — naší současnosti, dvacátým stoletím, byla totiž do základů otřesena představa takřka automatického dějinného pokroku. Ukázalo se, že dějinný vývoj je nesporně složitý, nejednotný, že optimální výsledek není nikdy předem zaručen, že dějiny nejsou předem daným a předurčeným pokrokem, ale především velkou nejistotou a rizikem dějinných lidských činů. Bez filosofie dějin, která by byla schopna vzít v úvahu všechny nové momenty dějin a podrobit je důkladné analýze, je pozvednutí společenského významu historie neuskutečnitelné. Hloubka, s jakou se František Palacký zhostil úkolu vybudovat filosofii českých dějin ve své době, se tu musí stát závažnou normou i pro generace historiků v nových společenských podmínkách.

J. G. MEINERT

František Schwarz

V hierarchii osobností starší německé regionalistiky Novojičínska zaujímala Meinertovo jméno po dlouhou dobu jedno z předních míst. Stalo se tak především zásluhou jeho sbírky lidových písní z někdejšího Kravařska, kterou vydal v německém lidovém nářečí tohoto kraje ve Vídni v r. 1817 pod názvem *Der Fylgie. Alte teutsche Volkslieder in der Mundart des Kuhländchens.*¹⁾ Jeho počín je tím pozoruhodnější, že s Novojičínskem nebyl spjat svým původem a že tolklór nebyl do té doby předmětem jeho odborného a literárního zájmu. Nicméně je tento jeho čin přes svou zdánlivou náhodnost vysvětlitelný jak ze složitosti kontextu společenských a kulturních poměrů v našich zemích za napoleonských válek, tak z jeho životních osudů.

Josef Georg Meinert se narodil 22. února 1773 v měšťanské rodině v Litoměřicích, kde jeho otec zastával úřad městského soudce.²⁾ V Litoměřicích jeho rodiče vlastnili měšťanský dům a prosperující obchod s vínem. Zde, v patriarchálním prostředí provinčního města, rezidence biskupství, gymnasia a krajského soudu, prožil své mládí. Intelektuální prostředí rodinné a společenské prostředí města motivovalo jeho touhu po vzdělání a vyšším společenském uplatnění. Základního vzdělání se mu dostalo v l. 1778-83 na litoměřické městské škole. V té době začaly pronikat i do konzervativního prostředí provinčního města vlivy tereziánských a josefinských reforem, jež se dotkly i někdejšího jezuitského gymnasia. Právě od r. 1783, kdy Meinert zasedl do lavice litoměřického gymnasia, začíná se i v této škole prosazovat státem řízený systém vzdělání a náboženské výchovy v intencích osvícenského reformního úsilí a státně politických zájmů josefinismu. Že pronikání pokrokových myšlenek osvícenství do tehdejšího konzervativního systému vzdělání a výchovy bylo značně obtížné, vyplývá z faktu že většinu členů profesorského sboru tehdejšího litoměřického gymnasia tvořili bývalí jezuité. V jeho čele stál v té době bývalý prefekt jezuitského řádu Bernhard Schirmer, který si svým zájmem a svými znalostmi německé literatury získal značný vliv na Meinerta a řadu žáků jeho generace.³⁾ Výrazným rysem osvícenského racionalismu byl odklon od spekulativního barokního teologismu a úsilí po pozitivním vědeckém myšlení. Součástí tohoto úsilí byl i rostoucí a dosud nebyvalý zájem o historickou vědu,

tak příznačný i pro poměry v našich zemích, zvláště pro české národní obrození. Osvícenské ideje a názory Meinerta během studia silně ovlivnily, vzbudily jeho averzi k barokní religiozitě, stejně jako jeho smysl pro toleranci a liberalismus 19. stol. Etický patos osvícenství se u něj spojil pod vlivem myšlenek Herderových a tehdy módních myšlenek německého idealismu v jakýsi zvláštní humanismus, jenž je tak příznačný pro období rakouského *biedermeieru* a restaurace. Je to doba, kdy v našich zemích v politické struktuře společnosti zaujímá vládnoucí a rozhodující postavení německá šlechta, jejíž dominantní společenské postavení je zřejmé i ve sféře kultury. Vědci a umělci té doby jsou odkázáni pracovat v jejich službách. Tato skutečnost se projevuje i v oblasti umění literárního, v němž převládají barokní literární vlivy, oslavné básně, ódy barokního rétorismu, hymnické a alegorické básně a skladby, třebaže vlivem osvícenství převážně již světského obsahu.

Jedním z rysů osvícenského humanismu Meinertovy doby bylo zavedení výuky klasických jazyků řečtiny a latiny do středoškolského vzdělání. Zvýšený zájem o literaturu a poezii vedl již v nižších gymnasiálních třídách k úsilí naučit žáky i básnickému umění. I Meinertovy básnické a literární zájmy se začaly rozvíjet pod vedením jeho středoškolských učitelů. Tehdy vznikají patrně i jeho první básnické pokusy, jež mu získaly jejich přízeň. V tomto duchu vede později jako středoškolský učitel i své žáky na pražském staroměstském gymnasiu.

Po absolvování litoměřického gymnasia v r. 1787 se zapsal na pražskou universitu, kde se měl věnovat studiu práv. Tento studijní obor si zvolil spíše z otcovy vůle než z vlastního přesvědčení, neboť po absolvování 2 ročníků povinného filosofického studia začal vážně přemýšlet o důstojnickém povolání. A třebaže se nakonec rozhodl pro studium, byl jeho další směr určen jeho zájmem o humanitní vědy, především literaturu, estetiku a historii. Za Meinertových studií na pražské universitě zastává katedru krásných umění profesor August Gottlieb Meissner, představitel literárního rokoka, jenž byl v té době uznávaným básníkem i v Německu.⁴⁾ Meissnerovi, který si všiml jeho literárního nadání, Meinert vděčí za své esteticko-literární vzdělání a usměrnění. Sblížil se s ním i osobně, především literární spoluprací na jeho revui *Apollo*. Na Meinerta rovněž silně zapůsobil svým pojetím historie a zanícenými přednáškami o dějinách Čech profesor historie Cornova, jenž si získal značný vliv i na české studentstvo Jungmannovy generace.⁵⁾ U Meinerta vzbudil trvalý zájem o české dějiny, který jej pod vlivem církevního historika Royka dovedl k tehdy veskrze pokrokovému chápání husitství jako boje za osvobození člověka ze středověkého duchovního útlaku.⁶⁾ V době, kdy oficiální katolická historiografie odmítala husitství jako nepřipustnou herezi a rebelii, jako jev scestný a úpadkový po zidealizované éře přemyslovského a lucemburského státu, Meinert se již jako student dopracoval k jeho mnohem objektivnějšímu a v té době pokrokovému chápání. Cornova a Royka vzbudili v něm lásku k českým dějinám a úctu k české kultuře, jež ho vedla k úsilí o povznesení do té doby podceňované české kultury a českého jazyka, který ani neovládal. S pohnutím se zamýšlel nad příčinami jejich úpadku a nad tragédií českých dějin v době pobělohorské a protireformační. S obdivem a úctou pohlížel na Josefa Dobrovského a Františka Martina Pelcla, kteří usilovali o povznesení české kultury a českého jazyka. S Josefem Dobrovským jej později pojilo trvalé a upřímné přátelství a hluboká úcta k jeho vědeckému dílu.⁷⁾ Je nepochybné, že k formování těchto jeho postojů přispěly vedle idejí Herderových i některé myšlenky německé idealistické filosofie a humanistické literatury.⁸⁾ Když v r. 1792 několik literárně činných studentů vystoupilo se svými prvotinami v dvojsvazkovém almanachu *Die Erstlinge unserer einsamen Studenten*, zveřejnil v něm své básně i Meinert. Svou ódou *An die Böhmen* se ze všech spoluautorů nejvíce přiblížil ke Klopstockovu básnickému patosu.⁹⁾ V další ódě naplněné humanistickými cítěním a nadšeným patriotismem opěvuje řeku Labe. Jeho ódy svou básnickou kultivovaností daleko převyšovaly průměrné výtvořky jeho vrstevníků. Přes jejich při-

lišnou rétoričnost ukázaly jeho básnický talent a byly slibným debutem, který mu získal již na počátku 90-tých let uznání v literárních kruzích tehdejší Prahy. Když do idylické atmosféry pražského rokoka stále silněji pronikají zprávy o událostech Velké francouzské buržoazní revoluce, jež vzbuzují v aristokratických i měšťanských kruzích protirevoluční nálady, nezůstávají bez vlivu ani na obsah tehdejší oficiální literatury. Také brzy po uvedeném almanachu vychází z iniciativy vládnoucích kruhů sborník *Lieferungen für Böhmen*, který měl po nedávných selských bouřích a protikatolických náladách na Moravě literární formou čelit pronikání obávaných vlivů šířících se z revoluční Francie. Měl demonstrovat věrnost a loajalitu Čech vůči rakouské monarchii. Záměru a poslání tohoto sborníku odpovídaly i Meinertovy prozaické příspěvky *Die Ritterromane*, *Ein Totengespräch* a *Die freiwillige Kriegsbeisteuer*, *Patriotische Szene* 1793. Zatímco první příspěvek je jakousi satirou tohoto osvícenstvím opovrhovaného literárního žánru, druhý je výzvou veřejnosti k dobrovolným peněžním sbírkám na vedení koaličních válek proti revoluční Francii. Z jeho prozaických pokusů je zřejmé, že jeho literárnímu projevu odpovídala spíše forma básnická, v níž mohl mnohem výrazněji uplatnit svůj sentimentální patos. Platí to i o jeho příspěvcích v časopise *Apollo*, vydávaném profesorem Meissnerem, který poznal brzy Meinertovu ctižádost a talent. V *Apollu* otiskl Meinert nejdříve několik drobných próz gellertovského stylu a příspěvky *Heiliger Sebaldu*, *Mein Erwachen* a *Meine Freunde*, jež se vyznačují jeho mladistvým nadšením pro ideály osvícenského humanismu a pro výchovné a vzdělávací postuláty *Kindermannovy* a *Bolzanovy*.¹⁰⁾ Avšak na rozdíl od jejich názorů není Meinertovo vzdělávací úsilí motivováno nábožensky, nýbrž humanisticky.

Bolestný zážitek úmrtí jeho matky v r. 1795 je obsahem jeho elegie *Meiner Mutter*. V ódě *Skaliz* vyslovil svou touhu po přírodě, po samotě a klidu. Jeho posledními příspěvky v *Apollu* jsou povídky a bajky gellertovského typu, ukazující zčásti i na vliv anglických a francouzských literárních vzorů. Zračí se v nich i jeho pozdější zájem o folklór. Na cestě k slovesnému umění lidovému se nevyhnul ani tematice exotické, příznačné pro nastupující romantismus, jak prozrazují jeho básně *Liebeslied eines Beduinen* a *Liebeslied einer Beduine*.

Několik jeho básní, ód a kantát vzniklo v té době k slavnostním příležitostem, k významnějším státním a společenským událostem a k oslavě panovnického rodu. Některé z nich byly otištěny samostatně a prodávaly se k dobročinným účelům. Na počest ukončení první koaliční války proti Francii vznikla jeho *Hymne an der Frieden*, zhudebněná F. D. Weberem a uvedená na slavnostní akademii pražských studentů.¹¹⁾ Na zřejmou oficiální objednávku k počtě návštěvy císaře Františka I. v Praze vznikla óda *Franz und Beatrix*, jež byla jako samostatný výtisk distribuována při slavnostních ceremoniálech. Meinert je také autorem textu pochodové písně *Feldgesang der böhmischen Legion*, jež se měla stát oficiálním maršem rakouských pluků a váhavě pražské studentské legie proti revoluční Francii.¹²⁾ Meinertovy výtvořky té doby převyšují tehdejší průměrnou literární produkci snad jen větší slovní dovedností a poněkud modernějším, klasicismem ovlivněným stylem. Jeho básnický jazyk je tehdy již oprostěn od jihoněmeckých dialektismů a ortografických zvláštností. Svou literární tvorbou tohoto období, vyznačující se rétoričností a konformností obsahovou a formální, vstoupil Meinert ve známost u pražského německého měšťanstva a aristokracie a zapsal se příznivě u tehdejších oficiálních institucí. V pozdější době, v r. 1809 vzbudilo pozornost jeho metrické zbásnění německého otčenáše zcela v duchu Klopstockově, jehož tvorba mu byla nedostižným vzorem. Svým spojením osvícenského etosu se záměrem estetickým se přiblížil do té míry k Bolzanovu etickému idealismu, že tento rigorózní filosof jej vyzval ke komponování náboženských zpěvů pro akademickou mládež. V té době vzniklý *Weihnachtsgesang* ukazuje na Meinertovo směřování k lidovosti v duchu Herderova odkazu a uměleckého vkusu rokoka. V básních Erich

z r. 1795 a Die Ziegen z r. 1798, zveřejněných ve Wilflingově školním kalendáři, stojí v popředí jeho vzdělávací úsilí, které jej později přivedlo na myšlenku vydávání vlastního časopisu. Stal se jím v l. 1801—1802 týdeník Der böhmische Wandersmann, který vycházel nejdříve jako příloha pražských německých novin Prager neue Zeitung, později zcela samostatně. Přestože tento časopis sleduje svým vzdělávacím posláním uplatnění u širší veřejnosti jako zpravodaj z kulturního, divadelního a vědeckého dění, měl i své zřejmé literární umělecké zaměření. Právě rozvíjení této tendence naznačovalo jeho pozdější zaměření na literární zainteresované čtenáře. Tato tendence převládala po jeho zániku v historicko-beletristickém čtvrtletníku Libussa, jenž se stal v r. 1803 první německou kulturní revuí v českých zemích, do níž přispívala vedle řady autorů i několik Meinertových žáků, kteří publikovali zprávy a zajímavosti z kulturního dění, ze života na universitě a z divadla. Přestože tento časopis vycházel německy, všiml si i kulturního života českého. Z obsahu Meinertových příspěvků je zřetelné směřování jeho zájmu k lidovosti. A i když se ještě nevymanil z Klopstockova vlivu, blíží se ve stylistické rovině výrazně klasicismu. Časopis Libussa, jehož 4 sešity vyšly v l. 1803—1804, však zanikl pro stejný nezáměr publika jako jeho předchůdce Der böhmische Wandersmann. To je v krátkosti Meinertova literární činnost z let jeho studií a učitelského působení v Praze. Zračí se v ní nejen vliv jeho někdejších učitelů a společenského prostředí, v němž žil, ale také politická atmosféra doby a specifických poměrů v našich zemích v době napoleonských válek, jakož i myšlenkové a estetické vlivy tehdejší literatury německé. Zrcadlí se v ní i události a proměny v jeho životě osobním a jeho životní postoje a názory.

Když Meinert po absolvování filosofického studia zcela upustil od zamýšleného důstojnického povolání i od kariéry juristické, rozhodl se pro studium humanitních věd a pro učitelskou a literární dráhu, neboť již jeho příspěvky v Apollu mu přinesly uznání. Během pražských studií jej zaujala tehdy módní Kantova filosofie a německá literatura.¹³⁾ Začal uvažovat o dalším studiu na některé z německých universit. Vystaly mu však vážné starosti existenční, neboť jeho příjmy z literární činnosti byly nepravidelné a nedostačující. Situaci mu zkomplikovalo jeho těžké onemocnění počátkem r. 1795 a úmrtí jeho matky, jejíž ztrátu hořce oplakal. Tyto okolnosti patrně urychlily jeho rozhodnutí opustit Prahu. Již v říjnu téhož roku se zapsal na universitě v Jeně, která byla v té době svým vědeckým, literárním a studentským životem z konzervativních německých universit nejvíce přitažlivá. Provinciální universitní město Jena s blízkým Výmarem se stalo v té době především zásluhou Goethovou a Schillerovou předním literárním a kulturním střediskem Německa. V době Meinertova pobytu v Jeně se zde schází zbožňovaný Goethe a neméně obdivovaný Friedrich Schiller, který zde působil jako profesor historie, s bratry Humboldtovými a s celou plejádou významných osobností té doby.¹⁴⁾ Právě v těch letech rozvíjí na jenské universitě svůj idealistický filosofický systém Friedrich Fichte a do Jeny přicházejí v r. 1796 bratři Schleglové, průkopníci nastupujícího německého romantismu.¹⁵⁾ Je přirozené, že vůči tomuto umělecky a myšlenkově podnětnému a tvůrčímu prostředí nemohl zůstat vnímavý Meinert imunní.¹⁶⁾ Je nepochybné, že Jena a její neopakovatelná literární a kulturní atmosféra zanechala trvalý vliv na jeho další literární a vědecký vývoj. Meinertův pobyt v Jeně trval však sotva 2 léta, neboť již v r. 1797 byl ustanoven profesorem malostránského německého gymnasia v Praze a od října téhož roku profesorem staroměstského gymnasia, na němž působil až do r. 1805. Neočekávaný Meinertův návrat do Prahy a získání profesorského místa nebyly náhodné. Jeho jméno bylo tehdy v Praze známo z jeho literární činnosti jak v německé kulturní veřejnosti, tak i u vládnoucí aristokracie. Tato okolnost byla zřejmě určující pro hraběnku Josefinu Pachtovou, když se rozhodla počátkem r. 1797 nabídnout Meinertovi ve svém domě místo vychovatele svého syna Karla. Do té doby zastával toto místo bývalý Meinertův učitel, exjesuita profesor Cornova, jehož citové vzplanutí k půvabné hraběnce Pachtové bylo považováno za

porušení etikety a stalo se důvodem k jeho propuštění. Meinert byl ochoten přijmout tuto nabídku za podmínky, že mu v Praze bude zajištěno místo profesora na gymnasiu. Díky vlivným stykům a velké oblibě hraběnky v aristokratické společnosti, podařilo se jí tuto podmínku splnit, a tak Meinert vstoupil na dráhu, jež spojila jeho další život s Josefinou Pachtovou a jejím prostřednictvím později i s Novojičínem. Zde na Novojičínku se Josefina Pachtová, roz. Malabaila de Canal narodila v r. 1770 na zámku v Bartošovicích a od r. 1786 se stala dědičkou panství Bartošovice, Sedlnice a Slatiny. Ve svých dvaceti letech se nešťastně provdala za hraběte Jana Nepomuka Pachtu z Reihofen, od něhož se po krátkém manželství úplně odloučila hledajíc únik v lesku, rozmarech a čilém společenském životě aristokratické společnosti rokokové Prahy. Pro svůj šarm se těšila obdivu a sympatiím v předních šlechtických salónech. A když se čtyřiařicetiletý profesor Meinert ujal výchovy jejího syna, sotva mohl nepodlehnout onomu sentimentu vůči ní, který se stal pro jeho předchůdce Cornovu tak osudným. Avšak tentokrát Josefinu Pachtovou, zbožňovaná kavalíry šlechtických salónů, nezůstala lhostejná. Příliš silně na ni působila Meinertova osobnost, jeho intelekt i opravdovost jeho citu, než aby neopětovala jeho lásku. Udivilo to tím spíše, že tak učinila jako vdaná žena proti tehdy přísným zásadám ztrnulé aristokratické morálky a konvence. Učinila tento krok i s vědomím rizika trvalého opovržení snobskou aristokracií a bez ohledu na povážlivý fakt, že Meinert byl měšťanského původu a nemajetný. A jakkoliv se tento příběh může zdát romantický, znamenal pro Meinerta vedle hlubokého citu této velké lásky též perspektivu trvalého existenčního zajištění a životní kariéry. Josefinu Pachtovou mu umožnila svým vlivem vstup do nejvyšších kruhů tehdejší společnosti a zprostředkovala mu styk s předními osobnostmi vědy a literatury té doby. A jestliže v konzervativní části pražské aristokracie bylo její počínání přijímáno s nevolí, její blízcí a přátelé, ovlivnění emancipujícími myšlenkami klasicismu a romantismu, spatřovali v něm jednání hodné velkého a opravdového citu. Nicméně důsledky této nelegitimní lásky přiměly již v následujícím roce Josefinu Pachtovou z obav před indiskrétní kritikou vzdát se na delší dobu z Prahy a za Meinertova doprovodu odcestovat do Berlína, kde spatřila světlo světa jejich dceruška Fanny. K ní pak přibyl v r. 1805 ještě syn Hugo.

Meinert se po této příznivé změně ve svém životě nevzdal svých dosavadních životních plánů. Cílevědomě a usilovně si počíná jak ve své pedagogické, tak i ve své literární činnosti. Na staroměstském gymnasiu si brzy získal vážnost a uznání jako schopný učitel. U svých žáků dovedl svými znalostmi německé literatury vzbudit velký zájem o slovesné umění a vedl je k samostatné literární tvorbě. Získával si popularitu i svou další literární a publicistickou činností, již si postupně připravoval cestu na pražskou universitu. V r. 1799 předložil svou disertační práci, za níž získal titul doktora filosofie.¹⁷⁾ Ještě téhož roku mu byla na jeho vlastní žádost povolena na pražské universitě přednáška z pedagogiky a didaktiky podle Niemeyerových zásad pro studenty filosofie a práv. V r. 1801 se přihlásil do konkursu vyhlášeného k obsazení katedry logiky a etiky po profesoru Seibtovi.¹⁸⁾ Pro slabý hlas a rozřítost při veřejné přednášce z logiky a pro nepříznivé přijetí jeho písemné práce se v tomto konkursu úspěšně neumístil. Tento nezdar jej neodradil od dalšího úsilí, neboť již v r. 1804 se Meinert uchází o místo suplenta po odcházejícím profesoru Meissnerovi. Na doporučení zemského gubernia byl císařskou kanceláří potvrzen jako suplent klasické literatury, již začal přednášet v r. 1805. Ještě téhož roku požádal o nominaci mimořádným profesorem na uvolněnou Meissnerovu katedru, o níž se ucházeli ještě dva další kandidáti. Na zásah jeho vlivných přátel dvorská studijní komise vyhověla jeho žádosti tím, že z Meissnerovy katedry zřídila v r. 1806 dvě. Meinert se stal mimořádným profesorem s platem 600 zlatých pro obor estetiky, dějin umění a věd, dějin filosofie a pedagogiky. Profesoru Klarovi byla udělena katedra klasické filologie a dějin řecké filosofie.¹⁹⁾ Avšak Meinertovo vysokoškolské působení bylo po-

měrně krátké. Již v l. 1809 a 1810 přerušil na několik měsíců své přednášky v důsledku chronického onemocnění hrtnu, jež vedlo v dalším roce k jeho trvalému penzionování. Tak se musel ve svých osmatřiceti letech vzdát universitní dráhy, po níž toužil a na níž se po léta připravoval. Avšak ani po tomto neočekávaném obratu v jeho životě se nevzdal svých vědeckých a literárních zájmů. Věnuje se jim nadále, avšak jako soukromá osoba. Nicméně ztráta stálých kontaktů s kritickým vědeckým a pedagogickým prostředím university a záhy i s kulturní atmosférou tehdejší Prahy nemohla nezůstat bez vlivu na formování jeho vědeckého a literárního díla, které rozvíjí od té doby v ústraní a v klidu biedermeieru jako soukromý učenec na zámcích Josefíny Pachtové v Bartošovicích a Slatině na sev. Moravě. Tím lze u Meinerta přes jeho nepochybný intelekt a literární talent vysvětlit značnou heterogenost jeho vědeckého a literárního díla, z něhož nevzešla žádná vážnější syntetická nebo systematická práce, ale jež působí přes jeho dlouholeté badatelské úsilí spíše jako torzo jeho záměru a zájmů. Tím lze také vysvětlit, proč se Meinert nestal systematickem a originálním myslitelem, nýbrž jen nadšeným badatelem, sběratelem a publicistou, jehož úsilí a přínos mu získaly zasloužené uznání řady významných osobností již za jeho života.

K postupnému uvolňování jeho a Josefininých pout s Prahou přispěl nejen jeho odchod z university, ale také náhlé úmrtí jejich třináctileté dcerky Fanny v r. 1811 a rostoucí starosti hospodářské a finanční. Od té doby jsou jejich pobyty v Praze stále řidší. Letní měsíce tráví v Bartošovicích a Slatině, zatímco v zimě přebývají ve Vídni, kde se Meinert plně věnuje svým odborným a literárním zájmům. Za svých vídeňských pobytů se seznámil a stýkal s dalšími osobnostmi vědeckého a literárního života té doby.

Dramatické události období Velké francouzské buržoazní revoluce a napoleonských válek zasáhly svými vlivy i vývoj společenských, politických a kulturních poměrů v našich zemích.²⁰⁾ Nemohly se nedotknout ani Meinertova politického smýšlení a jeho společensko-politických postojů, jež zpočátku vycházely pod vlivem osvícenských idejí z upřímného patriotismu k Čechám a z jeho velkého obdivu k významné historii a kultuře našich zemí. Avšak nepochopení tak významné dějinné události, jako byla Velká francouzská buržoazní revoluce, vedlo Meinerta od jeho pokrokového osvícenského racionalismu a liberalismu k politickému konzervatismu a prohabsburskému legitimismu. A když atmosféra protinapoleonských válek zvedla v sousedním Německu vlnu německého nacionalismu, jež se projevila i v Rakousku a v Praze, byl jí ovlivněn i Meinert především ve své orientaci na celoněmeckou kulturu, na romanticky chápanou germánskou minulost a ve svém politickém konzervativismu v intencích umírněné katolické restaurace. Jeho prorakouské politické orientaci musely nutně čím dále tím více zůstat cizí ideje a snahy nastupujícího českého národního obrození, jež později sublimovaly ve velkolepé Palackého koncepci monumentálního díla našich národních dějin. Zde tkví patrně příčina příkře odmítavého postoje Františka Palackého vůči Meinertovu politickému konformismu, který se mu jevil jako ztělesnění a prototyp veškerému slovanství nepřátelského německého nacionalismu.

Uvedené skutečnosti i změny v Meinertově životě ovlivnily další orientaci Meinertova vědeckého a literárního díla především tím, že jeho zájem směřuje hlavně k témátům historickým, ke studiu středověkých listin a církevních dějin na Moravě, ke studiu numismatiky a posléze i etnografie a folklóru.

Po příchodu do Bartošovic zaujal historicky a literárně vzdělaného Meinerta svérázný folklór někdejšího německého Kravařska, který si v důsledku dlouhodobé izolace od ostatních německých území zachoval starobylý ráz svého lidového nářečí, zvláště v dochovaných lidových písních, lidových popěvcích a pověstech.

Po svém příchodu na sev. Moravu, kde neměl publikační možnosti, se Meinert

i publikačně přeorientoval na Vídeň. Tam v časopisech *Vaterländische Blätter*, *Hormayrs Archiv* a *Jahrbücher der Literatur* publikoval od r. 1811 svá pojednání, studie a příspěvky z oblasti kulturních dějin našich zemí. V Schleglově časopise *Deutsches Museum* a v Erichsonově sborníku *Musenalmanach* zveřejnil v l. 1813 a 1814 první studie a ukázky německých lidových písní z Kravařska, jež byly v odborných kruzích přijaty se značným zájmem. V různých básnických sbírkách otištěné Meinertovy básně té doby postrádají již jeho někdejší patriotismus a obdiv k Čechám a jejich minulosti, přinášejí spíše dobové myšlenky a skutečnosti a jejich celkový tón se změnil v oslavu dynastie a legitimismu.

Nejvýznamnějším publikovaným dílem této doby je jeho sbírka německých lidových písní z Kravařska, která vyšla v r. 1817 ve Vídni pod názvem *Der Fylgie, Alte teutsche Volkslieder in der Mundart des Kuhländchens*. Opomineme-li trvalý vliv Herderových myšlenek a tehdy módní zájem o lidovou píseň, pak bezprostřední podnět k jejímu vzniku dala básnický zpracovaná sbírka německých lidových písní *Des Knaben Wunderhorn*, s níž Meinerta seznámil v zimě r. 1811 v Praze její spoluautor Clemens Brentano.²¹⁾ Tato sbírka Meinerta silně zaujala a vzbudila jeho zájem o lidovou píseň.

Již v následujícím roce si za svého pobytu v Bartošovicích všiml nejen svérázného lidového nářečí a zvyků tamního selského lidu, ale podařilo se mu vypátrat i několik původních lidových písní, jejichž archaičnost ho tak zaujala, že je začal sbírat a zapisovat v jejich původní nářeční podobě. Jejich sebrání a edici doporučil Meinertovi při setkání na Vídeňském kongresu v r. 1813 vynikající germanista Jacob Grimm.²²⁾ Po příznivém přijetí prvních ukázek a publikovaných studií se Meinert rozhodl pro úplné sebrání kravařských lidových písní a jejich souborné vydání. Jeho pomocníky, které jmenuje v úvodní části své sbírky, byli farář Johann Beyer, správce vichnostenského úřadu Ullmann a student Teichmann.²³⁾ Při sběru těchto písní Meinert prošel celé Kravařsko, vyslechl na 100 lidových zpěváků a vypravěčů a zvládl během téměř čtyřleté práce na tomto díle tehdejší kravařské německé nářečí tak důkladně, že mohl k publikovaným písním připojit i stručný popis jeho charakteristických znaků s glosářem obsahujícím cca 1000 nářečních výrazů.

V úvodu své knihy (str. III-XXIV), motivovaném čtyřverším neznámého středohornoněmeckého básníka 13. stol., Meinert vysvětluje smysl zvoleného titulu *Fylgie*, zamýšlí se nad vznikem lidových písní, které považuje za projev pravé lidovosti a za zrcadlo hlasů, zvyků a bájí dávné minulosti a života venkovského lidu.²⁴⁾ Zamýšlí se nad jejich smyslem, nad myšlenkovými a citovými zdroji jejich obsahu a formy. Vysvětluje svůj postup při jejich sběru, výběru a úpravě, jakož i použitou ortografii při jejich grafickém záznamu.

Jeho sbírka obsahuje (str. 1—296) celkem 134 lidových písní, 8 fulneckých vánočních písní, 6 dětských říkánek a 42 hádanek. Zatímco názvy jednotlivých písní jsou uvedeny ve spisovné němčině, jejich text je otištěn v nářečí, které zachytil ortografickými prostředky spisovné němčiny poč. 19. stol. Ve sledu otištěných písní není patrné žádné uspořádání.

Po textech písní následuje Meinertovo pojednání o Kravařsku a jeho obyvatelstvu (str. 299—371), pak popis kravařského německého dialektu (str. 371—383) a glosář nářečních výrazů s uvedením jejich spisovných ekvivalentů (str. 384—428). Závěr knihy přináší obsah s autorovými vysvětlivkami a poznámkami k písním (str. 429—462).

Meinertova sbírka vyšla ve Vídni v r. 1817 jako 1. svazek zamýšleného dvojsvazkového díla, jehož 2. svazek měl obsahovat melodie jednotlivých písní a jejich obšírnější a hlubší literární a jazykový rozbor. Tento svazek, jenž byl Meinertem již z velké části připraven k tisku, však již nevyšel. Meinertova sbírka se ve své době setkala s příznivým ohlasem hlavně v odborných literárních a germanistických kruzích. Nescházela však ani kritická slova a pochyby o smyslu tohoto díla, jež bylo ve své době pozoruhodné a ojedinělé. Jestliže úvod knihy zdůrazňuje v Herderově duchu

dalekosáhlý význam poznání a studia lidových písní, spočívá význam jejich závěrečných kapitol především v tom, že přináší solidní popis přírodních poměrů horního Poodří, životních podmínek, života, práce a obyčejů venkovského lidu Kravařska z počátku 19. století. Značnou část závěru knihy zaujímá historie Kravařska v kontextu dějinného vývoje našich zemí od dob stěhování národů a příchodu Sloanů. Hlavní pozornost věnuje Meinert otázce vzniku německého etnika horního Poodří, na niž odpovídá ve smyslu pozdější kolonizační teorie, čímž překonává svůj starší názor, že německé etnikum této oblasti představovalo jakési reziduum původního germánského osídlení Markomany a Kvády, příp. některými gótskými kmeny. Z tehdy již známých historických faktů, čerpaných hlavně z historických prací Pelcových a Dobrovského, též ze starších autorů Pulkavy, Dubravía aj., ale také z původního diplomatického materiálu usuzuje, že německé osídlení sev. Moravy v 2. pol. 13. stol. je výsledkem kolonizačního úsilí především Přemysla Otakara II. a olomouckého biskupa Brunona. Vlastní příčiny tohoto osídlení spatřuje v potřebě zajištění zemských hranic proti Polákům a v zájmech hospodářských. Vyslovuje domněnku, že první němečtí kolonisté přišli do této oblasti z Horního a Dolního Saska a ze Štýrska. Přes značnou faktografickou úroveň a reálnost jeho úvah nejsou jeho historické výklady prosty romantických idealizací a nevědeckých aktualizací, zvláště pokud jde o dobu protohistorickou, o historické poslání a výlučnost německé kultury a chápání a výklad některých zvláštních rysů, znaků a skutečností německého etnika Kravařska. Nelze jim však přičíst ony neseriózní záměry, jež jsou příznačné pro pozdější nacionalistickou orientaci německé buržoazní historiografie.

V charakteristice německého nářečí Kravařska považuje za určující rysy jeho struktury znaky slezské. Archaický ráz jeho vokálního soustavy vysvětluje vlivy góštiny, jež pronikly do tohoto nářečí prostřednictvím jihoněmeckých dialektů. Avšak doklady (hláskové změny a > o, e > a, e > u), jež pro svá tvrzení uvádí, nejsou průkazné a adekvátní, neboť nevycházejí z etymologické analýzy a zákonů hláskového vývoje, nýbrž jen z vnějších pozorování a ahistorického chápání náhodně vybraných hláskových jevů, jež svědčí spíše o pravém opaku. To se vztahuje i na uváděné shody s angličtinou a dánštinou, zatímco některé paralely k slezským a bavorským dialektům jsou oprávněné. Nesporně cenným je i Meinertův postřeh, že německé nářečí Kravařska vzniklo míšením středoněmeckých a jihoněmeckých nářečí a že slezské a bavorské znaky v něm převládají. Svůj význam z hlediska historické dialektologie má i jeho glosář. Odhlédneme-li však od zmíněných nedostatků, jakož i od té skutečnosti, že sebrané písně v lidovém nářečí mohl zapsat jen neadekvátními prostředky tehdejší spisovné ortografie, je jeho dílo významné nejen tím, že v něm zachytil na poč. 19. stol. svérázné lidové písně tehdejšího Kravařska, ale i jeho archaický německý dialekt, jehož specifičnost byla dána jeho dlouhodobou izolací v českém okolí. Z tohoto důvodu je to nesporně i nejvýznamnější Meinertovo dílo, jež se dočkalo v r. 1909 reedice, doplněné stručnou Meinertovou biografií a úvodním slovem.²⁵⁾ Přes toto konstatování nelze upřít původnost a vědecký význam i několika dalším Meinertovým studiím, statím a článkům, publikovaným především v pražských a vídeňských sbornících a odborných časopisech. V této souvislosti nutno uvést jeho studie *Die auf Österreich sich beziehenden Stellen in den älteren Minnesängern Deutschlands*,²⁶⁾ *Die Königinhofer Handschrift*,²⁷⁾ *Die Trübauer Handschrift*,²⁸⁾ *Die Hradischer Chronik*,²⁹⁾ *Beiträge zur böhmischen Münzkunde*,³⁰⁾ *Lobgesang auf die mährischen Apostel Cyrill und Method*,³¹⁾ *Mährische Urkunden des XIV. und XV. Jahrhunderts, als Beitrag zur Geschichte der Kraware*,³²⁾ *Die böhmischen Geschichtsschreiber des ersten Zeitraumes*³³⁾ aj. Řada prací a studií, nalezených později v jeho pozůstalosti, nebyla publikována vůbec nebo zůstala neukončena.³⁴⁾ Některé z nich jako např. *Kuhlandiana: Lieder und Märchen im Dialekt, Alte Denkmäler von Schlatten und Partschendorf a Fragmentarische Notizen über die Walachen Mährens* se týkaly přímo našeho re-

gionu, s nímž byl úzce spjat více než 30 let. V průběhu své dlouholeté rozsáhlé badatelské a literární činnosti se seznámil a udržoval styky s takovými osobnostmi, jako byli již zmíněný Josef Dobrovský, František Palacký, Rehoř Wolný, Jan Volný, Friedrich Schlegl, Anselm Feuerbach, otec materialistického filosofa Ludvíka Feuerbacha, Clemens Brentano, Josef Eichendorf, Josef Hormayr, profesor Nikolaus Titze, arcibiskup Ladislav Pyrker de Felső — Eör a další, mezi nimiž nescházel ani někdejší trubadúr lásky Giovanni Giacomo Casanova, pozdější knihovník hraběte Valdštejna v Duchcově v Čechách. Přestože Meinert se mohl díky rozsáhlému jmění a velkému porozumění Josefíny Pachtové věnovat nerušeně svým vědeckým a literárním zájmům, nebyl jejich život prost nesnáží, starostí i zklamání. Ani idyla *biedermeieru* nezůstala bez stínů a životních strastí. Nejednou je v době napoleonských válek tísnily hospodářské a finanční potíže, způsobené tehdejší hospodářskou krizí, ale také poklesem výnosů a příjmů z jejich statků, na nichž byly kontribucemi protahujících armád zdecimovány stavy hospodářského zvířectva. V r. 1806 byla raněnými vojáky, hospitalizovanými v barošovicím zámku, zavedena do Bartošovic infekce tyfu, na něž zemřelo 133 osob. Velké škody na rozsáhlém chovu ovcí způsobila deštivá léta 1814 a 1815.³⁵⁾ Tyto skutečnosti nutně znamenaly další pokles příjmů a povážlivý vzestup dluhů, o něž se především zasloužil legitimní syn Josefíny Pachtové Karel Pachta z Reihofen. V jeho případě se Meinertův pedagogický a vychovatelský um minul zcela účinkem. Karel Pachta, který po studii vstoupil do státních služeb, vedl jako guberniální rada v Miláně nákladný a prostopášný život, který daleko přesahoval finanční možnosti jeho služebních příjmů a běžných rent z rodových statků. Jeho dluhy, zvláště vůči ženám, dosáhly výše několika desítek tisíc zlatých. Jejich úhrada znamenala pro Josefínu Pachtovou vážné zadlužení jejího panství, jehož část, především velkostatek a zámek ve Slatině a další nemovitosti, byla nucena odprodat. Tato okolnost se stala důvodem, že ve své závěti z r. 1824 zbavila svého legitimního syna Karla Pachtu jakýchkoliv dědických nároků a ustanovila svým univerzálním dědicem svého a Meinertova syna Hugo Meinerta.³⁶⁾ V r. 1833 Josefína Pachtová zemřela v Bartošovicích, kde je i pohřbena. Po její smrti vznikl vleklý právní spor mezi oběma nevlastními bratry, neboť Karel Pachta začal uplatňovat svá legitimní dědická práva na zbývající rodové jmění. Přestože několikaletý proces dopadl příznivě pro určeného dědice, ztrpčil Meinertovi, který jeho jmění zatím spravoval, poslední léta jeho života. V r. 1844 zemřel v Bartošovicích i Meinert. Byl pohřben do hrobky Josefíny Pachtové, která se nachází v blízkosti barošovicického kostela. Jeho, dnes již antikvární vědecké a literární dílo zůstane však trvalým svědkem jeho doby a součástí naší regionální historie.

Poznámky:

- 1) *Der Fylgie von Joseph George Meinert, Erster Band, Wien 1817, s podtitulem Alte teutsche Volkslieder in der Mundart des Kuhländchens, Herausgegeben und erläutert von Joseph George Meinert, Wien und Hamburg 1817, in Commission bey Perthes und Besser.*
- 2) *Srov. Meinertův životopis v publ. Eugen Lemberg, Grundlagen des nationalen Erwachens in Böhmen, Geistesgeschichtliche Studie am Lebensgang Josef Georg Meinerts (1773—1844), Veröffentlichungen der Slawischen Arbeitsgemeinschaft an der deutschen Universität in Prag, I. Reihe: Untersuchungen, Heft 10, str. 13 a násl.; dále stručný Meinertův životopis v 2. vyd. Fylgie z r. 1909, str. III* a násl.*
- 3) *Vedle Schirmera měli na Meinerta na litoměřickém gymnasiu značný vliv též profesori Klar a Titze.*
- 4) *August Gottlieb Meissner (1753—1807), v I, 1785—1804 profesor estetiky na pražské universitě, v I, 1793—1796 vydavatel časopisu Apollo.*
- 5) *Ignác Cornova (1740—1822), historik a básník doby osvícenské, profesor historie na pražské universitě, přesvědčený český vlastenec.*

- 6) Kaspar Royko (1744—1819), od r. 1782 profesor teologie a od r. 1798 rektor pražské university.
- 7) Viz Briefwechsel zwischen J. G. Meinert und Josef Dobrovský, v cit. publ. Eugena Lemberga v pozn. 2.
- 8) Johann Gottfried Herder (1744—1803), podnítl svým filosofickým, vědeckým a literárním dílem zájem o studium kulturních dějin a lidového umění slovesného.
- 9) Friedrich Gottlieb Klopstock (1723—1803), německý básník, autor v jeho době obdivovaného náboženského eposu *Messias*.
- 10) Christian Fürchtegott Gellert (1716—1769), profesor filosofie a básník, autor mělkých bajek a povídek poplatných vkusu doby; Ferdinand Kindermann (1740 až 1801), farář a pedagog, později vrchní školní dozorce a biskup v Litoměřicích; Bernard Bolzano (1781—1848), filosof a matematik, od r. 1805 profesor pražské university, kterou musel pro své svobodomyšlné a racionalistické názory opustit.
- 11) Friedrich Dionys Weber (1766—1842), hudební skladatel a teoretik, v r. 1811 spoluzakladatel pražské konzervatoře a její první ředitel.
- 12) Viz Josef Polišenský, *Napoleon a srdce Evropy*, Praha 1971, str. 47.
- 13) Immanuel Kant (1724—1804), zakladatel německé klasické filosofie, v l. 1755 až 1797 profesor na universitě v býv. Královci (Kaliningrad).
- 14) Alexander Humboldt (1769—1859), významný přírodovědec a cestovatel; Wilhelm Humboldt (1767—1835), jazykovědec a státník.
- 15) August Wilhelm Schlegel (1767—1845), filosof a filolog, profesor sanskrtu na universitě v Jeně; Friedrich Schlegel (1772—1829), estetik a literární historik považovaný za zakladatele romantismu v literatuře.
- 16) Z charakteristiky Meinertova přítele Anselma Feuerbacha, který byl odpůrcem Fichteovy subjektivně idealistické filosofie, lze usoudit, že tato filosofie nezaujala ani Meinerta; srov. Ludwig Feuerbach, Anselm Ritter v. Feurbachs *Leben und Wirken*, Lipsko 1852, str. 219.
- 17) Téma Meinertovy disertace: *De notione idealium eorumque vi ad felicitatem hominum promovendam*; viz *Matricula doctorum* (C III), str. 178 v archivu pražské university.
- 18) Karl Heinrich Seibt (1735—1806), filosof, historik a spisovatel, v l. 1763—1786 byl profesorem pražské university, kde mimo uvedené obory přednášel s úspěchem vychovatelství.
- 19) Alois Klar (1763—1833), původně gymnasiální profesor v Litoměřicích, od r. 1806 profesor klasické filologie na pražské universitě.
- 20) Viz Josef Polišenský, *Napoleon a srdce Evropy*, kap. *Evropa a Francie v prvním desetiletí revoluce*, str. 19—39.
- 21) Clemens Brentano (1758—1842), německý romantický básník velkého nadání, spolu s Achimem v. Arnimem (1781—1831) vydal sbírku lidových písní *Des Knaben Wunderhorn*.
- 22) Jacob Grimm (1785—1863), zakladatel německé historické jazykovědy, profesor na universitě v Gotinkách, autor řady významných germanistických prací.
- 23) Johann Beyer (1757—1830), pocházel z Bílovce, v l. 1802—1830 působil v Bartošovicích jako farář, sám byl sběratelem a znalcem lidových písní Kravařska.
- 24) Slovo fylgja znamená v nordické mytologii jakousi druhou duši člověka, která jej doprovází, může se však od něj i odloučit a nabýt jiné podoby, přejít po smrti otce na syna nebo existovat samostatně dále.
- 25) Iniciátorem 2. vydání byl *Deutscher Volkslied-Ausschuss für Mähren und Schlesien*; autorem úvodního slova a Meinertovy biografie je Josef Götz.
- 26) *Hormayrs Archiv*, roč. 1818, č. 60 a 94.
- 27) *Tamtéž*, roč. 1819, č. 1 a 2.
- 28) *Tamtéž*, roč. 1819, č. 17, 23 a 26.
- 29) *Wiener Jahrbücher der Literatur*, roč. 1821 a 1830.
- 30) *Böhmische Museums-Zeitschrift*, roč. 1828, 2. sv., str. 205—233.
- 31) *Hormayrs Archiv*, roč. 1831, č. 29.
- 32) *Osterreichisches Archiv*, roč. 1837.
- 33) *Wiener Jahrbücher der Literatur*, sv. 15 a 16.
- 34) Viz *Fylgja* 2. vyd. str. XV—XVI, kde editor uvádí celkem 27 Meinertových nepublikovaných příp. neukončených studií a statí, jež byly původně v jeho pozůstalosti, avšak poč. 20. stol. byly již ztraceny.
- 35) Srov. *Partschendorf im Jahre 1817* z *Jaschkeho kroniky*, *Kuhländchen*, sv. 4, roč. 1922, str. 156 a 158 pozn. 26.
- 36) Viz závěť z r. 1824 v pozůstalosti Josefíny Pachtové, roz. Malabaila de Canal, St. archiv Brno, fond šlechtických pozůstalostí.

OBSAH 1. - 10. SVAZKU VLASTIVĚDNÉHO SBORNÍKU OKRESU NOVÝ JIČÍN

	sv./str.
	1/1
	10/1
Baláš Miloslav:	3/32
Jaroslav Žíla. (K 75. narozeninám)	1/22
Nad dílem grafika Antonína Strnadla. (K umělcovým šedesátinám)	5/17
Průmysl novojičínského okresu po 25 letech	4/26
Vývoj veřejné správy na území okresu Nový Jičín	4/13
Zamýšlení nad pětadesátkou Františka Horečky	3/1
Moravský lidový dřevěžez	3/11
Bartoš Leopold:	2/33
Drkal Stanislav:	1/37
K emigraci nekatoликů z kunínského panství do Saska v první polovině 18. století	2/50
Grepl Emanuel:	8—9/32
K životopisu Kristiána Davida, zakladatele Ochranova	6—7/10
Mladopaleolitické artefakty z novojičínského okresu	1/16
Mladopaleolitické osídlení Čertovy díry a Šipky na Kotouči u Štramberka	3/20
Hanák Jan:	2/4
František Juraň, komunistický funkcionář a pokrokový veřejný pracovník	4/39
K problematice nacionalismu a internacionalismu v dělnickém hnutí a dělnických stranách na Novojičínsku	1/39
Hanzelka Emil:	2/25
Hanzelka Frant.:	3/5
Hanzelka Rudolf:	2/28
Horečka František:	8—9/8
Rod a rodina Františka Palackého	5/7
Vývoj na úseku místního průmyslu v okrese Nový Jičín	6—7/1
Letmý pohled do minulosti. K 20. výročí závodu MEZ, n. p., ve Frenštátě p. R.	5/9
Národ sobě — my národu. (Sto let radhožského kamene v základech Národního divadla)	4/5
Nejstarší slavnost v kraji — Hukvaldy 1822	2/44
Počátky hradu a města Štramberka	10/11
Zmizelé památky na Kotouči	8—9/1
Komenského lípa v Suchdole nad Odrou	6—7/34
Kadlčík Květoslav:	5/25
Návštěvy významných funkcionářů KSČ na Novojičínsku do roku 1938	4/17
Osídlení Novojičínska	5/20
Osvobozovací boje v okrese Nový Jičín v roce 1945	3/17
Pokrokové tradice učitelství na Novojičínsku	1/24
Z historie pěstitelství a chovatelství na Novojičínsku	1/31
Z historie Rudých odborů ve studénsko-butovické vagónce	1/11
Klas Miroslav:	3/23
Ke vzniku poštovního úřadu v Kopřivnici	1/29
Kocůrek František:	3/6
Lovná zvěř v okrese Nový Jičín a přírodní podmínky jejího života	3/27
Kolář Miroslav:	3/27
Dvacet pět let národních výborů na Novojičínsku	
Konečný Bohuslav:	
Historie jedné kresby na zdi hukvaldského hradu	
Král Jaroslav:	
Nález středověké keramiky v Bernarticích, okr. Nový Jičín, z roku 1911	
Krkavec František:	
Květena Poodří	
Křesina J., Szpuk L.:	
Kopřivnické krakusy	
Líbal D., Reml L.:	
Nový Jičín, městská památková rezervace. (Stručný přehled urbanistického a architektonického vývoje historického jádra města)	
Mydlarčík Svat.:	
Novojičínská plemenná kniha kravařského skotu	
Nehýbl Jaroslav:	
Jak jsme začínali po osvobození roku 1945. (Vzpomínková črta k 65. výročí založení SVVŠ v Příboře)	
Výskyt zbojnických písní na Novojičínsku	
Novák Ludvík:	
Kobzol. (Výklad slova)	

Orel Vítězslav:	Hodnocení vědeckého odkazu G. Mendela v roce 150. výročí jeho narození	10/3
Reich Jan:	Památková rezervace Nového Jičína	1/7
Řičan Gustav:	Osudy moravských bratří z Kravařska v emigraci. K 250. výročí založení Ochranova (Herrnhutu). Potomci J. A. Komenského	10/41 5/1
Sedláčková Marie:	Přírodní rezervace okresu Nový Jičín	8—9/46
Schwarz František:	Důležitá písemná památka z roku 1461 k dějinám Slatiny	8—9/30
Sklenák Radomír:	Zemědělství okresu v uplynulých dvaceti pěti letech	4/24
Skulina Josef:	O zvláštním postavení starojičínského dialektu v severním úseku východomoravských nářečí	1/49
Smejkal Bohuslav:	Sté narozeniny příborského rodáka MUDr. a RNDr. h. c. Maurice Remeše	1/3
Steinbachová Věra:	K otázce znaků měst a městeček v okrese Nový Jičín	4/44
Strnadel Bohumír:	Dva starší pamětníci z Trojanovic, Alois Křoupal a Josef Kokeš Valchář a jeho havíři	8—9/40 4/52
Svátek Josef:	Moravská města a oslavy Františka Palackého v Praze roku 1898	2/20
Šindler Stanislav:	75 let lidového písmáka Rudolfa Míka	1/45
Šindl Jaroslav:	Lenin a mír Na závěr Palackého oslav 1968 Péče o památky v okrese Nový Jičín V. I. Lenin a okres Nový Jičín	4/1 2/22 6—7/28 4/3
Štoviček Jan:	Některým, kteří se nedočkali, kteří trpěli, ale věřili v nepřekonatelnou sílu pracujících	6—7/8
Tomančák Milan:	Zaniklá výroba ledku v 2. polovině 16. století Naše současnost ve světle 50. výročí vzniku Československé republiky	8—9/27 2/1
Turek Adolf:	Tři české listiny týkající se Bílovecku v XV. století	1/42
Zbavitel Alois:	Břetislav Kalandra v jedné frontě s dělníky na Frenštátsku	6—7/12
Zaloudík Václav:	Stručný přehled historie lesů bývalého panství Starý Jičín	10/24

Drobné zprávy:

Baláš Miloslav:	Oslavy „Nový Jičín 1969“	3/40
Bartoš Leopold:	K otázce nejstaršího vyobrazení starojičínského hradu a Starého Jičína	2/59
Duda Josef:	Míšenec kyčelnice devítileté a kyčelnice žláznaté na Bílovecku	5/39
Gregor Alois:	Jak vzniklo jméno Hynčice Jak vzniklo místní jméno Heřmánky Místní název Loučky u Oder Místní názvy na Oděru Název Kaménka u Oder Názvy kolonií Emauzy, Nová Ves a Hvězdová Od čeho pochází název Mankovice Od čeho povstal místní název Vlkovice Původ jména Jakubčovice u Oder Původ jména Tošovice Původ jména Vražné Původ názvu Heřmanice u Oder Výklad názvu města Oder Výklad názvu obce Dobešova Vznik názvu Dolejší Kunčice	5/36 6—7/48 3/39 1/55 6—7/48 5/38 8—9/53 3/38 5/37 3/40 8—9/55 6—7/47 8—9/53 3/38 5/38
Hanzelka Emil:	Pasáci a jejich helekání na pastvě za starších dob v Kopřivnici Starý špýchar v Bartošovicích Vzpomínky na fojtofskou Šustalovu rodinu	5/41 3/37 1/58
Horečka František:	Vlčina v minulém století	5/40
Hubálek Miloš:	Ke starojičínskému dialektu	2/58
Imrýšek Ivo:	100. výročí úmrtí Řehoře Volného Skolení kronikářů	6—7/49 10/56

Kadlíček Květoslav:	K 60. výročí stávek vagonářů v Kopřivnici a ve Studénce-Butovicích roku 1912	10/49
Král Jaroslav:	Zárový hrob slezské kultury v Bernarticích nad Odrou	1/53
Nehýbl Jaroslav:	„Výplazy“ Petra Bezruče na Štramberk po druhé světové válce	4/57
Řičan Gustav:	Tradovaný omyl	4/59
Sedláčková Marie:	Mendelův památník ve Vražném-Hynčicích	10/52
Schwarz František:	Pramen k regionálním dějinám Bílovecku 17. století Za docentem Aloisem Gregorem Ještě ke starojičínskému dialektu	10/53 8—9/56 5/43
Skulina Josef:	Pověst o pobytu templářů ve Štramberku	1/56
Svátek Josef:	Co víme o rozkvětu Victoria Regia v Kopřivnici?	10/55
Špaček Karel:	Tábor lidu v Příboře 27. srpna 1871 Bratrský sbor v Novém Jičíně Osmdesáté výročí oslav 1. máje na Novojičínsku O studní a zásobování vodou na starojičínském hradě Zaniklá ves Hundorf	8—9/57 5/34 4/56 2/57 3/35
Turek Adolf:	Dálkové studium v minulém století	10/54
Turková Marie:	Frenštátský odboj pro české obce Novojicka	3/35
Zbavitel Alois:		

Kronika:

Baláš Miloslav:	Alois Krumpolc, zaslužilý člen KSC, zemřel Alois Zbavitel osmdesátníkem Družba Nový Jičín — Vénissieux Jaroslav Žila-Lipjan zemřel Karel Ostruška, průkopník turistiky na Novojičínsku, sedmdesátiletý Kino na širokoúhlé promítání v Novém Jičíně Malíř Adolf Záborský národním umělcem MUDr. Gustav Chladil šedesátiletý MUDr. Karel Pavlis se dožil padesáti let Nové prostory okresního archivu v Novém Jičíně Nový Jičín k oslavám 100. výročí položení základních kamenů ND Obrodný proces Odešel Vladimír Polák Okresní konference KSC Oslavy 600 let obce Kunína Památka na poustevníky na Radhošti První Den učitelů na Novojičínsku Spisovatelka Milada Matulová pětáosmdesátnice Sto devadesát let od narození K. J. Jurendeho Sto dvacet let kopřivnické Tatry Tiskař Karel Kryl ml. zemřel Úmrtí profesora Bedřicha Hýži Volba nového prezidenta ČSSR „Zlatý kříž“ dosloužil	8—9/63 3/43 2/60 4/60 4/60 5/51 5/47 3/45 3/46 6—7/56 2/60 2/60 6—7/58 2/60 5/52 5/53 5/53 5/46 5/51 5/49 6—7/59 2/60 2/60 6—7/57 5/54
Dědáček Jaroslav:	Oslavy J. A. Komenského	5/54
Kalář Miroslav:	Národní výbory a 25. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou Nová kulturní zařízení v našich obcích 50. výročí založení KSC a národní výbory na Novojičínsku Knurrův dům ve Fulneku ožil	6—7/53 8—9/58 6—7/51 5/48
Kolátek Jaroslav:	Zemřel Alois Sivek	8—9/62
Pavlíček Jaromír:	25 let gymnasia v Bílovci	8—9/62
Schwarz František:	Sebastián Wróna, hudebník a národní buditel	5/47
Špaček Karel:	Ceny města Nového Jičína	3/44
Šindl Jaroslav:	Čestné občanství města Nového Jičína Dr. Ivan Dostál-Bystřina zemřel Pomník bratrancům Veverkovým ve Starojické Lhotě Připravujeme Freudovy oslavy	3/44 5/48 4/60 2/62

	Symposium k městským památkovým rezervacím Nový Jičín a Stramberk	3/45
	Za Aloisem Holubem	3/46
Suba Jiří:	Životní jubileum významného vědce (Fr. Váhala)	6—7/58
	K nedožitým 85. narozeninám zasloužilého umělce Jaroslava Jareše	5/44
Zelenka Otakar:	Marie Parmová-Kněžková vystavovala	3/45
	Výstava Albina Poláška	3/45

Literatura:

Baláš Miloslav:	Adolf Turek: Bratrský sbor ve Fulneku	5/59
	Almanach ke 100. výročí gymnasia ve Val. Meziříčí	8—9/74
	Beskydy — okresy Frýdek-Místek, Nový Jičín a Vsetín	8—9/73
	Bohuslav Knebl: Sochařská tvorba Jana Knebla	4/62
	Ceněk Sovák: Z dějin klobouků	3/47
	Devadesát let národního podniku Autopal	4/62
	Dr. Sigmund Freud — památník Příbor	3/47
	25 let lidové školy umění ve Frenštátě p. R.	6—7/63
	Dvě regionální publikace	3/48
	Emil Přikryl: Helena Salichová, život a dílo	4/64
	František Horečka: Frenštátský literární salón	4/63
	Frenštát pod Radhoštěm, informativní průvodce	1/65
	Josef Kubový: Dějiny Kunína	5/61
	Kalendář na rok 1971 — Příbor barokní	6—7/64
	Nový Jičín — plán města	3/48
	Nový Jičín, údaje o okresním městě	8—9/73
	Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, roč. III	8—9/72
	Plánek Nového Jičína	1/65
	Statistická ročenka okresu Nový Jičín na rok 1969	4/63
	Václav Ptáček: Sluníčko zpívá	5/60
Grepl Emanuel:	Několik poznámek ke stati „Historie“ z publikace „Kopřivnice — město automobilů“	10/61
Hanák Jan:	650 let města Bílovice	8—9/76
	Publikace 140 let práce Koh-i-nooru v Bílovci	4/61
Hrabec A.:	100 let závodu Optimit v Odrách, 1966	1/61
Imrýšek Ivo:	J. A. Komenský: Listové do nebe	5/57
Kolář Miroslav:	Oderské vrchy — Vlastivědný zpravodaj Spálovka a okolí — II. ročník	5/62
Levá Pavla:	K dějinám Tatry Kopřivnice	2/62
Opravil Emanuel:	Moravská brána v minulosti a dnes. (Na okraj práce J. Krejčího, Vývoj průchodní funkce Moravské brány)	10/57
Stindl Jaroslav:	Barevná skládačka okresu Nový Jičín	2/65
	25 let lidové školy umění v Novém Jičíně	4/63
	Literatura k 25. výročí osvobození ČSSR	4/61
	Město na křižovatce — Nový Jičín	2/65
	Z historie petřvaldské školy	6—7/63
Turek Adolf:	Jaroslav Pleskot: Fulnecké intermezzo Jana Amose Komenského	8—9/65
	K dějinám Tatry Kopřivnice	5/59
	K historii KSC na Novojičínsku	1/63
	Ladislav Hosák — Rudolf Srámek: Místní jména na Moravě a ve Slezsku	6—7/61
	Miloslav Baláš: Kulturní místopis Novojičínska	2/64
	Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj	3/47
	Sborník Státního archivu v Opavě, 1968—1971	10/60
	Václav Štěpán: Úloha pánů z Kravař při vzniku husitského hnutí	10/61
Zbavítel Alois:	Bohuslav Knebl: Sírotek v Radhošti	5/62

ŠIPKY TZV. „ŠTRAMBERSKÉHO TYPU“

Emanuel Grepl

Cílem tohoto krátkého příspěvku je seznámit čtenáře s problematikou dosud nepublikovaných šipek tak zv. „štramberského“ typu.

Bradlový vápencový útes Kotouč (539 m) je znám v archeologické literatuře především klasickými nálezy z jeskyně Šipky a Čertovy díry a unikátními nálezy bronzových předmětů z jednotlivých pokladů. Bez povšimnutí zůstaly nálezy patinované pazourkové a rohovcové industrie z plata Kotouče, dnes již úplně zničeného těžbou vápence. Teprve v roce 1962 publikoval B. Klíma dokonalý soupis a kresby všech šipek a kamenné industrie pocházející z povrchových skrývek. Větší část nálezů pazourkové a rohovcové industrie čepelového charakteru je patinovaná. Patina sama je nápadná svou různou intenzitou, od slabých modravě šedých zóvojů až k sytě bílé, „starobylé“, aurignacky působící silné patině (B. Klíma 1962, 108, Sl. Vencl 1964, 48).

Podle dnešního stavu poznání se u nás vyskytuje bílá patinovaná industrie běžně v mladším paleolitu. Mnohem slaběji jsou patinovány některé industrie mezolitické. Dosud málo početné jsou u nás patinované industrie neolitické a eneolitické.

Co je vlastně patina? Je to barevná změna povrchu artefaktu z pazourku a příbuzných siliců. Pazourek je hustý jemnozrný agregát krystalu bezvodého kysličníku křemičitého. Je snadno rozpustitelný v alkáliích a poměrně stálý vůči kyselinám. I velmi slabé alkalické roztoky narušují povrch krystalů. Takto narušená a změněná struktura povrchu pazourku rozptyluje vyšší měrou světlo, což je pozorovatelné jako modravě šedé až mléčně bílé zbarvení povrchu-patina (S. Vencl 1964, 115).

Vyobrazené šipky ze sbírek v Novém Jičíně a Štramberku jsou známé pouze jako ojedinělé, bez větších nálezových celků. Je známo pouze jejich nálezové prostředí. Morfologicky jsou vřaditelnými tvary tzv. „štramberských“ šipek různé varianty plošně retušovaných šipek zhruba trojúhelníkového tvaru s dvojicí protilehlých vrubů při bázi, které, v některých případech prohloubeny, vytvářejí široký řap. Tyto šipky mají četné obdoby v moravském neoliticko-eneolitickém materiálu. Z Moravy je známo přes dvacet lokalit s výskytem podobných šipek s různou intenzitou patinace. Soubor, který je nám k dispozici, se typologicky shoduje s kolekcí šipek moravských neolitických a eneolitických industrií. Původně byl zastáván názor, že neolitická a mladší industrie byla bez patiny. Pokud se patinovaná industrie vyskytovala s neolitickou nebo eneolitickou štípanou industrií, byla zpravidla považována za vtroušené, popřípadě druhotně použité mladopaleolitické artefakty. Proto byly i šipky „štramberského“ typu považovány za mladopaleolitické artefakty zvláštního tvaru, vyskytující se pouze ve Štramberku. Nověji bylo dokázáno (Sl. Vencl 1964), že šipky z plata Kotouče patří do okruhu neolitických nebo eneolitických skupin. Jejich výjimečnost je pouze v tom, že různá intenzita patiny byla podmíněna přítomností vápence v podloží, který zrychlil patinační proces. V takovém prostředí získaly tyto artefakty patinu, jejíž intenzita je dobře srovnatelná s patinou mladopaleolitických artefaktů.

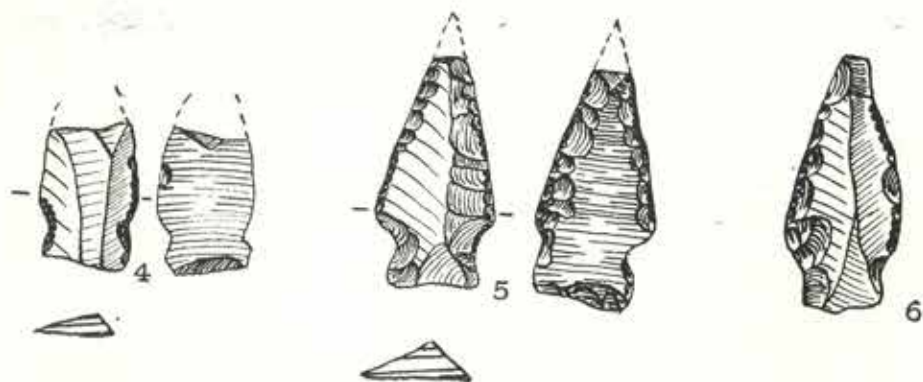
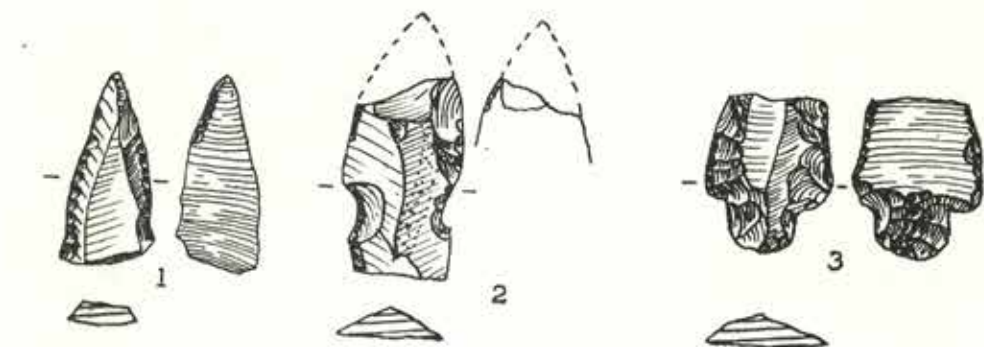
Popis vyobrazených předmětů:

Obr. č. 1.

Pazourková čepel medově hnědé barvy, patinující v terminální části dorsální strany šedomodrým nádechem patiny. Čepelka je na dorsální straně retušovaná strmou retuší, hrot čepelky je na ventrální straně hranově retušován.

Rozměry: 24 x 9 x 3 mm, inv. č. 11.446.

Obr. č. 2.

Rohovcová čepel, patinující šedobílou patinou, s původní korou hlízy. Dorsální strana je pravolaterálně retušovaná, na bázi čepelky jsou vyretušovány dva protilehlé vruby, terminální část je odlomena.
Rozměry: 25 x 15 x 4 mm, inv. č. 36.

Obr. č. 3.

Medově hnědý pazourek retušovaný na dorsální straně levo a pravolaterální neolitickou retuší, na bázi jsou vyretušovány dva hluboké protilehlé vruby, řap je rovněž retušován. Na ventrální straně jsou retušovány obě hrany, protilehlý vrub a řap. Hrot je odlomen.
Rozměry: 20 x 16 x 4 mm.

Obr. č. 4.

Pazourková čepel patinující světleokrovou patinou. Pravolaterální hrana dorsální strany je retušovaná drobnou retuší, na bázi jsou vyretušovány dva protilehlé plynké vruby. Hrot je ulomený.
Rozměry: 38 x 11 x 3 mm, inv. č. 38.

Obr. č. 5.

Pazourková čepel patinující sytě bílou patinou. Levolaterální hrany dorsální strany jsou retušovány strmou retuší, na bázi jsou vyretušovány dva protilehlé vruby a je vyretušován řap. Ventrální strana má vyretušovány obě hrany a řap je při bázi rovněž retušován. Hrot je odlomen.
Rozměry: 30 x 15 x 5 mm.

Obr. č. 6.

Světle okrový rohovec s retuší laterálních hran. V bazální části jsou vyretušovány dva protilehlé vruby.
Rozměry: 34 x 13 x 5 mm, inv. č. 295.

Literatura:

- Klíma B., 1962: Pozdně paleolitická stanice na Kotouči u Štramberka. *Antropozoikum* X, 1960, 93—112, Praha.
 Vencel Sl., 1960: Kamenné nástroje prvních zemědělců ve střední Evropě. *Acta Musei Nationali Pragae* XIV A (1960) No. 1-2, Praha.
 1964: K otázce patinace postpaleolitických sílexových industrií. *Antropozoikum* (Sborník geologických věd, řada A) sv. 2, 113—130, Praha.
 1964: K otázce datování osídlení temene vrchu Kotouče ve Štramberku. — *Časopis Moravského muzea* XLIX (1964), 49—60, Brno.

PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ VEGETAČNÍCH POMĚRŮ V OKOLÍ FULNEKA

Marie Sedláčková

Svou geografickou polohou patří oblast Fulnecka k nejnižším výběžkům Nizkého Jeseníku. Ve své centrální části se rozkládá ve sníženině, kterou T. Czudek (1962) považuje za fulnecko-vlkovickou kotlinu. Toto reliéfově mírně zvlněné území leží zhruba mezi Fulnekem, Moravskoslezskými Vlkovicemi a Dolejšími Kunčicemi. Ve své východní části přechází široce rozevřenou sníženinou plynule do reliéfu Moravské brány. Ze všech ostatních stran je kotlina obklopena přílehlými svahy Nizkého Jeseníku, které tvoří úbočí rozsáhlých plošin a svou rozlohou přesahují do sousedních částí území.

Severně od Fulneka se rozkládá největší plošina v prostoru obcí Vrchy, Jančí, Gručovice, Leskovec, kde od kót 540 a 532 se projevuje výrazný pokles nadmořské výšky ve směru jihovýchodním. Plošina je rozbrázděna hluboce zaklesnutými údolními vodními toků, která jsou výsledkem erozivních cyklů od konce třetihor. Jihozápadním směrem probíhá tok Kamenného potoka, jihovýchodní směr sleduje údolní tok Gručovky s levostrannými přítoky, k jihu směřují dva významné pravostranné přítoky Gručovky. Nejvýchodnější část plošiny odvodňují Děrenský a Bravinský potok.

V území západně od fulnecko-vlkovické kotliny jsou rozsáhlé plošiny u obcí Kaménky a Heřmanic, které leží na rozvodí mezi řekou Odrou, Cermnou a Kamenným potokem. Nejvyšší je plošina u Kaménky (569 m n. m.), odvodněná Husím potokem s četnými přítoky.

V území jižně od fulnecko-vlkovické kotliny se vyskytují plošiny u obcí Tošovic, Jestřábí a jižně od města Fulneka. Jejich povrch je na rozdíl od ostatních plošin v území zastoupených mírně zvlněný, se značně nižší nadmořskou výškou (kóty 406, 446, 447, 437, 436, 384 — Zámecký vrch). V okolí Tošovic je to kra protáhlého tošovického rozvodního hřbetu (Michálek R. 1956), výrazně oddělená od okolního terénu údolními toky přítoků Odry a Husího potoka. Západně a severně od obce Jestřábí leží plošina rovněž se zvlněným povrchem, která ve své severovýchodní části tvoří výběžek Zámeckého vrchu s prudkými svahy nad městem Fulnekem.

Podle nejnovějších geomorfologických výzkumů (T. Czudek 1962) bylo zjištěno, že území fulnecko-vlkovické kotliny bylo tektonicky predisponováno koncem prvohor (v době mezi helvetem a spodním tortonem) a pozdějšími geomorfologickými procesy modelována do té míry, že je možné toto území považovat za tektonicko-erozivní. Zarovnaný polygenetický povrch, zachovaný v podobě různě rozsáhlých plošin, lze považovat za parovinu, která v průběhu vývoje byla vystavena vlivům spodnotorton-

ského moře, menším diferenčním pohybům ker a erozní činnosti vodních toků projevující se vývojem nových údolních tvarů.

Po stránce geologické (T. Czudek 1962) je studované území Nizkého Jeseníku tvořeno kulmskými horninami, dále třetihorními a čtvrtohorními pokrývnými útvary.

Kulmské horniny jsou zastoupeny v západní části území hradeckými a na východě biloveckými vrstvami. Jejich petrografické složení tvoří pevné, modrošedé, místy nazelenalé droby, jílovité břidlice a polymikní slepence.

Třetihorní pokrývné útvary představují denudační zbytky písků, jílu a fosilní zvětraliny spodnotortonského moře. Jemnozrnné a hrubozrnné písky s charakteristickými úložnými poměry byly dosud nalezeny na levém údolním svahu Kamenného potoka ve Fulneku, v Jerlochovicích, u Moravskoslezských Vlčovic a v území mezi Fulnekem, Jestřábím a Kletným. Vápnité jíly z Fulneka, Moravskoslezských Vlčovic a obce Bravinné popsali již staří autoři. Nověji byly zjištěny v údolí Kamenného potoka u Větkovic a dalších lokalitách v okolí obce Bravinné.

Čtvrtohorní pokrývné útvary zastupují zvětraliny a sedimenty, které vznikaly v podmínkách periglaciálního podnebí, sedimenty související přímo s pevninským zaledněním. Jsou to glacialokustrinní uloženiny zjištěné v údolí Bravinského potoka jihovýchodně od obce Bravinné a v pískovně od obce Děrné, kde v nadmořské výšce 350 m dosahují mocnosti až 12 m. Reprezentují je písky jemně až středně zrnité s výrazným střídáním šedé a rezavě hnědé barvy s ojedinělým výskytem opracovaných úlomků kulmských hornin, valounů křemene a severských hornin. Ve svrchních polohách převládají různě mocné vrstvy hnědožlutého jílu. Z dalších čtvrtohorních pokrývných útvarů jsou zastoupeny glaciolluviální štěrky a písky, které byly studovány na předchozí lokalitě u Děrného. Jsou uloženy v nadloží výše uvedených sedimentů glacialokustrinních. Štěrky, tvořící z největší části středně opracovaný materiál místních hornin (kulmské břidlice, droby) s přimíšeným středně až hrubě zrnitým pískem, je možno považovat za sediment uložený vodními toky poblíž čela pevninského ledovce. Přímým důkazem zalednění východní části fulnecko-vlčovické kotliny je výskyt glacienních souvkových uloženin, které z území severně od Fulneka v okolí kót 332 a 339 popsal T. Czudek (1926) a od obce Děrné V. Sibrava (1960).

Současný stav podnebí fulnecké oblasti lze charakterizovat jednak údaji zjištěnými přímo v terénu, které se vztahují k nejbližší meteorologické stanici Vítkov (480 m n. m., φ 49°47', λ 17°45'), jednak rámcovými údaji základních klimatologických faktorů odvozených interpolací z izocharových map Atlasu podnebí ČSR (ÚSGK Praha 1958). Vzhledem k podobnosti geografické polohy zájmového území a stanoviště uvažované meteorologické stanice se jeví účelné provést exaktní stanovení základních meteorologických charakteristik (teplota, srážky) podle padesátiletých a pětadvaceti-letých pozorovacích období zpracovaných v Tabulkách k Atlasu podnebí ČSR (Hydro-meteorologický ústav Praha 1961) pro město Vítkov, kde získané údaje poskytují přesnost na desetiny, zatímco údaje odvozené přímo z map jsou méně přesné.

Klimatologicky spadá Fulnecko podle M. Končeka (1958) do mírně teplé oblasti charakterizované jako okrsek Bs, to je mírně teplý, mírně vlhký, vrchovinný.

Tepelné poměry: Roční průměrná teplota vzduchu v okolí Fulneka se podle V. Karského a Š. Petroviče (1958) pohybuje v mezích od 6,2° do 6,8° C (podle padesátiletého pozorovacího období let 1901—1950). Na jednotlivé měsíce připadají za stejné pozorovací období tyto průměrné teploty vzduchu:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
-3,6	-2,4	1,6	6,6	11,9	14,8	16,9	16,0	12,5	7,2	2,0	-1,6

Důležitější než charakteristiky získané statisticky pro jednotlivé měsíce je pro botanickou práci úvaha o teplotách v období příznivém vegetaci. Průměrná teplota vzduchu ve vegetačním období, za něž se považuje půlrok duben až září, je podle

V. Karského a Š. Petroviče (1958) 13,1° C. K doplnění tohoto základního číselného údaje uvádím ještě pět dalších, které jsou podstatně výstižnější než rámcová charakteristika. Začátek období s průměrnou denní teplotou vzduchu 0° C a vyšší je podle J. Hambálka a Š. Petroviče (1958) v okolí Fulneka mezi 3. a 5. březnem (Vítkov 4. 3.). Konec období s průměrnou teplotou vzduchu 0° C a vyšší bývá mezi 1. a 3. prosincem (Vítkov 2. 12.). Období s průměrnou teplotou vzduchu 0° C a vyšší trvá 273—275 dní (Vítkov 274). Začátek období s průměrnou denní teplotou vzduchu 5° C a vyšší je podle J. Hambálka a Š. Petroviče (1958) ve dnech 4. až 6. dubna (Vítkov 5. 4.), konec tohoto období bývá mezi 27. a 29. říjnem (Vítkov 28. 10.). Období s průměrnou denní teplotou vzduchu 5° C a vyšší trvá 206 až 208 dní (Vítkov 207). Začátek období s průměrnou denní teplotou vzduchu 10° C a vyšší je mezi 3. a 5. květnem (Vítkov 4. 5.), s prům. denní teplotou vzduchu 10° C a vyšší trvá 149—151 dní (Vítkov 150). Začátek období s prům. denní teplotou vzduchu 15° C a vyšší se pohybuje v okolí Fulneka mezi 17. a 19. červnem (Vítkov 18. 6.), konec mezi 23. a 25. srpnem (Vítkov 24. 8.), trvání období s prům. denní teplotou vzduchu 15° C a vyšší je mezi 23. a 25. srpnem (Vítkov 24. 8.), trvání období s prům. denní teplotou vzduchu 20° C a vyšší, bývá v okolí Fulneka podle zjištění V. Karského a M. Kacvinského (1958) v dvacetipětiletém pozorovacím období takových dní 27 během roku.

Podíl rozvrstvení letních dnů ($t_{\max} \geq 25^\circ \text{C}$) za vegetačního období za 25leté pozorovací období let 1925—1950

	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
Vítkov	0,0	1,9	5,0	10,0	7,9	2,1	0,1

Průměrný počet lednových dnů (s maximální teplotou $-0,1^\circ \text{C}$ a nižší) bývá v okolí Fulneka 52,2.

Podíl rozvrstvení lednových dnů ($t_{\max} \leq -0,1^\circ \text{C}$) ve vegetačním období za 25leté pozorovací období let 1926—1950

	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.
Vítkov	0,0	0,3	3,2	14,3	17,7	11,8	4,5	0,4

Srážkové poměry: Číselné charakteristiky atmosférických srážek zjišťovali pro Atlas podnebí A. Trap a F. Briedoň (1969) podle měření v padesátiletém období let 1901—1950. Roční průměrný úhrn srážek v okolí Fulneka činí 727 mm, přičemž je nutno respektovat funkční závislost srážkového úhrnu na nadmořské poloze a expozici návětrných svahů. Průměrný úhrn srážek v jednotlivých měsících je pro Vítkov následující:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
32	30	38	52	78	83	102	92	65	63	52	40

Ve vegetačním období činí průměrný úhrn srážek 472 mm. Průměrný počet dnů, v nichž naprší aspoň 1 mm, bývá za rok 109,4, za vegetačního období 58,5 (podle pozorovacího období let 1901—1950). Dnů se srážkami 10 mm a víc bývá v okolí Fulneka za rok průměrně 21,4 a za vegetačního období 13.

Další meteorologické faktory: Průměrná relativní vlhkost vzduchu je v roce i jednotlivých měsících stejná jako v širokém okolí této oblasti, činí 73 %, ve vegetačním období 66 %.

Tabulka relativní vlhkosti vzduchu v jednotlivých měsících v %:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Vítkov	81	78	77	67	66	59	64	67	70	77	82	85

Průměrná roční oblačnost je podle V. Karského a O. Priadky (1958) stanovena na 6,4 ve stupnici vyjádřující pokrytí oblohy čísly 0—10. Jasných dnů podle pozor-

vacího období let 1926—1950 připadá na rok 43,8, na vegetační období 27,2. Zamračených dnů je v roce 135,2, ve vegetačním období 44,6.

Tabulka jasných a zamračených dnů v jednotlivých měsících

Vítkov	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
jasné	2,6	2,1	4,1	3,3	3,9	3,8	4,3	5,6	6,3	4,0	1,8	2,0
zamračené	17,3	14,7	11,8	9,9	8,2	6,6	6,6	6,9	6,4	10,8	17,1	18,9

Vegetační poměry.

Podle moderního fytogeografického členění vegetace Československa (Dostál 1966) je území v okolí Fulneka součástí oblasti středoevropské lesní květeny (Hercynicum), podoblasti sudetské flóry (Sudeticum) v rájónu čís. 17 nazvaném Oderské vrchy. V jižní části území navazuje neztetelnou hranicí na obvod květeny slezských předhoří a nížin (Subcarpathicum silesiacum) v oblasti Moravské brány.

Vzhledem k orografickým poměrům Fulneka, které jsou reprezentovány nejjižnějšími výběžky Oderských vrchů v rozmezí 350—570 m n. m., je možno po stránce vertikálního členění vegetace studované území začlenit do kolinního stupně, který charakterizují nízké pahorky a kopce roztroušené nad úrovní údolních toků říční sítě s převažujícím listnatým dubohabrovým lesem.

Podle J. Dudy 1951 jsou nejstaršími nálezy převážně subpanonské a pontické druhy, které v pozdějším období pravděpodobně vyhynuly, z nichž ale údaj o výskytu koniklece otevřeného (*Pulsatilla patens* MILL.) z Vlčovic u Fulneka je doložen originálním dokladem sbíraným F. v. Mükuschem. Ostatní nálezy z Fulneka, jako jsou zahořanka žlutá (*Odontites lutea*) z Vlčovic u Fulneka, kavyl Ivanův (*Stipa pennata*) z Fulneka, penízek horský (*Thlaspi montanum*) z Březové, rozrazil zubatý (*Veronica austriaca* ssp. *dentata*) z Březové a Vlčovic a šater písečný (*Gypsophila fastigiata* ssp. *arenaria*) z Fulneka, jsou zachovány na přepisované etiketě s udáním lokality podle Mükusche.

V roce 1865 vyšla pozoruhodná práce německého učitele přírodopisu Josefa Sapetty „Die Flora von Neutitschein“, ve které jsou obsaženy údaje o výskytu čilimníku nízkého (*Cytisus supinus*), ostružiníku vonného a ostružiníku ježíníku (*Rubus odoratus* a *R. caesius*), všivce lesního a všivce bahenního (*Pedicularis silvatica* a *P. palustris*), řeřichy rumní (*Lepidium ruderales*), řepně trnitě (*Xanthium spinosum*), merlíku červeného (*Chenopodium rubrum*), puchýřníku křehkého (*Cystopteris fragilis*) a kručinky německé (*Genista germanica*) z Fulneka, dále údaje o výskytu čiste alpského (*Stachys alpina*), kozí brady východní (*Tragopogon orientalis*) a měsíčnice trvalé (*Lunaria rediviva*) ze Zámeckého vrchu u Fulneka, šedivky šedivé (*Berteroa incana*), pelyňku metlatého (*Artemisia scoparia*) a strdivky brvitě (*Melica ciliata*) ze Zámeckého vrchu a Hirschbergu (Jelenice), jablečniku obecného (*Marrubium vulgare*) z Jerlochovic, čiste německého (*Stachys germanica*) a klokoče zpeřeného (*Staphylea pinnata*) ze zahrady u Fulneka.

Podrobné floristické údaje z Fulneka jsou zahrnuty v obsáhlé květeně vynikajícího botanika Adolfa Oborného z r. 1885 „Flora von Mähren und österreichischen Schlesien“. O dva roky později je toto dílo doplněno první česky psanou publikací Eduarda Formánka „Květena Moravy a rakouského Slezska“.

Znamení moravský botanik, univerzitní profesor Josef Podpěra uveřejnil v prvním ročníku Sborníku přírodovědecké společnosti v Mor. Ostravě z r. 1921 rozsáhlou geobotanickou studii „Úvod ku květeně na československém Poodří“. Z řady floristických údajů o druzích s obecným rozšířením je z okolí Fulneka pozoruhodný ještě výskyt pelyňku metlatého (*Artemisia scoparia*). V Podpěrově pozdější práci „Jak proniká teplobytná květena do údolí jesenických a beskydských“ z roku 1949 je z Fulneka vedle obecných druhů uveden i výskyt strdivky sedmihradské (*Melica transsilvanica*), který dosud nebyl ověřen.

Významný moravský botanik Josef Otruba ve své práci „Úvod ku květeně československého Slezska“ z let 1925—1926 uvádí z Fulneka tyto zajímavé nálezy: snědek nicí (*Ornithogallum nutans*), čistec německý (*Stachys germanica*) a škarda mákovitá (*Crepis rheadifolia*) z Jerlochovic, strdivka brvitá (*Melica ciliata*) z Fulneka, kozí brada východní (*Tragopogon orientalis*) a pelyněk metlatý (*Artemisia scoparia*) sbírané v Jerlochovicích a na Hirschbergu.

Fulnecko jako oblast rozkládající se na rozhraní významné geobotanické hranice mezi Sudety a Karpaty procházel při výzkumu Moravské brány pracovník Moravského muzea v Brně dr. Valentin Pospíšil. V jeho fytogeografické práci „Die Mährische Pforte, eine pflanzengeographische Studie“ (1964, 1965) jsou obsaženy z Fulneka tyto nálezy:

Samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*) — Kletné; zběhovcov ženevský (*Ajuga genevensis*) — Stachovice, Pohořilky; ostřice třeslicovitá (*Carex brizoides*) — Kletné, Vrchy; ostřice plstnatá (*Carex tomentosa*) — Fulnek; čilimník nízký (*Cytisus supinus*) — Děrné; kakost hnědočervený (*Geranium phaeum*) — Fulnek; kuklík potoční (*Geum rivale*) — Stachovice; jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) — Fulnek; pavinec horský (*Jasione montana*) — Kletné, Děrné, Jilovec, Pohořilky; locika kompasová (*Lactuca seriola*) — Fulnek; strošek pomněnkový (*Lappula myosotis*) — Fulnek; vrbina hájní (*Lysimachia nemorum*) — Pohořilky; tollice srpovitá (*Medicago falcata*) — Fulnek; strdivka jednokvětá (*Melica nutans*) — Fulnek; devěsíl bílý (*Petasites albus*) — Fulnek, Vrchy; žindava evropská (*Sanicula europaea*) — Děrné; lomikámen zrnatý (*Saxifraga granulata*) — Kletné, Jestřábí, Hl. Životice, Stachovice, Kujavy, Fulnek, Děrné, Pohořilky, Jilovec; trojzubec položený (*Sieglingia decumbens*) — Děrné; smolníčka obecná (*Viscaria vulgaris*) — Děrné, Pohořilky.

Současný stav vegetace okolí Fulneka charakterizují rostlinná společenstva, která, pokud nejsou zastřena kultivačními vlivy, je možno podle J. Haluba a kol. (1967) systematicky zařadit do vegetačních jednotek reprezentovaných lučními formacemi z okruhu svazů *Caricion fuscae* W. KOCH 1926, *Arrhenatherion* W. KOCH 1926, *Genistion BOCHER* 1943, křovinatými formacemi svazu *Prunion spinosae* SOO 1931 a TUXEN 1952 a lesními formacemi zastoupenými svazy *Fagion silvaticae* TX. et DIE-MONT 1936 a *Carpinion betuli* OBERDORFER 1953.

Z lučních společenstev jsou v území časté typy vlhkých prameništích luk, které nalézáme ve vyšších polohách v rozmezí 400—570 m n. m. na převážně kyselém podkladě s vysokou hladinou spodní vody. Z vývojového hlediska jde o degradovaná stadia kdysi původních rašelinných luk (*Caricetalia fuscae*).

Ve studovaném území jsou nejlépe zachovány u obce Bravinné na prameništích přítocích Bravinského potoka v okolí kóty 441, na horních přítocích Děrenského potoka, v okolí Moravkoslezských Vlčovic na prameništi pravého přítoku Husiho potoka asi 200 m od silnice směr Vítovka. Dominantními druhy jsou ostřice prosovitá (*Carex panicea*), šťrovník růžkatý (*Lotus corniculatus*), kohoutek luční (*Lychnis flos-cuculi*), pcháč zelinný (*Cirsium oleraceum*), pcháč bahenní (*Cirsium palustre*), skřípina lesní (*Scirpus silvaticus*), krvavec toten (*Sanguisorba officinalis*), ocún jesenní (*Colchicum autumnale*), vstavač širolistý (*Orchis latifolia*), čertkus luční (*Succisa pratensis*), suchopýr širolistý (*Eriophorum latifolium*), kuklík potoční (*Geum rivale*) a ostatní průvodní druhy jako blatouch bahenní (*Caltha palustris*), tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria*), škarda bahenní (*Crepis paludosa*), starček bažinný (*Senecio paludosus*).

Jen vzácně jsou na Fulnecku zachovány fragmenty přirozených rašelinných luk, které charakterizuje příznačné floristické složení podmíněné vysokým stupněm hladiny spodní vody v průběhu roku. Mezi Větkovicemi, Jančím a Březovou na jižních okrajích lesu Dubina v pramenné oblasti Kamenného potoka (500 m n. m.) je díky zatím příznivému vodnímu režimu zachováno na ploše cca 250 m² luční rašeliniště, které floristickým složením odpovídá svazu *Caricion fuscae*. Z indikačních druhů vedle raše-

liníků (*Sphagnum* sp.) a charakteristických ostřic (*Carex canescens*, *C. panicea*, *C. strata*, *C. stellulata*, *C. fusca*) jsou přítomny fialka bahenní (*Viola palustris*), sítna kostrbatá (*Juncus squarrosus*), suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*), bahnička mokřadní (*Eleocharis palustris*), pomněnka bahenní (*Myosotis palustris*), ďáblík bahenní (*Calla palustris*), šíšák vroubkovaný (*Scutellaria galericulata*), mochna nátržník (*Potentilla erecta*), vrbina obecná (*Lysimachia vulgaris*) a další průvodní druhy.

Nejrozšířenějším typem luk zastoupených v celé oblasti jsou louky ovčíkové, pří-náležící do svazu Arrhenatherion. Jde o běžné kulturní luční porosty pravidelně ob-hospodařované (zpravidla s dvojitou senosečí za rok), vázané na živinami dobře zásob-ené minerální půdy (vyžadují pravidelné hnojení), u nichž hladina podzemní vody sahá na začátku vývoje vegetace do horních vrstev půdního profilu a kde je po celou vegetační dobu zajištěn příznivý poměr vody a vzduchu v půdě. V jarním období byly studovány u obce Kujavy podél dolního toku Bravinského potoka, kde byla registro-vána většina indikačních druhů: srha laločnatá (*Dactylis glomerata*), ovčík vyvýšený (*Arrhenatherum elatior*), tomka vonná (*Anthoxanthum odoratum*), řebříček obecný (*Achillea millefolium*), balševník obecný (*Heracleum sphondylium*), svízel povázka (*Galium mollugo*), mrkev obecná (*Daucus carota*), kakost luční (*Geranium pratense*), zvonek rozkladitý (*Campanula patula*), jetel luční (*Trifolium pratense*).

Problematické fytoocenologické zařazení mají formace výslunných strání, mezi a úvozů polních cest, které zůstaly mimo dosah kultivačních procesů a tvoří významný prvek ve struktuře krajiny.

K nejzajímavějším lokalitám patří meze na jižním úpatí kóty 406 severně od Fulneka, kde byla zachycena celá řada teplomilných, fytogeograficky významných druhů jako jehlice trnitá (*Ononis spinosa*), žebříček lékařský (*Agrimonia eupatoria*), česnek domácí (*Allium oleraceum*), jetel prostřední (*Trifolium medium*), svízel syříš-fový (*Galium verum*) a také výskyt hlávče bleďožlutého (*Scabiosa ochroleuca*) jako jedině náležiště v Oderských vrších na území okresu.

Východně od obce Lukavec (kóta 445) na jižně exponovaných stráních nad údo-lím Gručovky, u lesa Radešovy, v okolí Moravskoslezských Vlčovic, Vrchů a Fulneka se vyskytují vegetační formace společenstev lesních okrajů, které se svým floristickým složením přibližují svazu Geniston. Z charakteristických indikačních druhů jsou přítomny kručinka německá (*Genista germanica*), kručinka barvířská (*Genista tinctoria*), černýš hájní (*Melampyrum nemorosum*), pavinec horský (*Jasione montana*), čilimník nízký (*Cytisus supinus*), devaterník penízkovitý (*Helianthemum nummularium*), pupava obecná (*Carlina vulgaris*), chrpa čekánek (*Centaurea scabiosa*) a další průvodní druhy.

Na jižních svazích Jelenice (Hirschberg) jsou výslunné stráně provázeny křovinatými porosty růže psí (*Rosa canina*), hlohu obecného (*Crataegus oxyacantha*), trnky obecné (*Prunus spinosa*), které lze zahrnout ke svazu Prunion spinosae. Z teplomil-ných druhů zde rostou mochna stříbrná (*Potentilla argentea*), hnidák kostrbatý (*Conyza squarrosa*), šedivka šedivá (*Berteroa incana*), marulka klinopád (*Calamintha clinopodium*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*).

Úboční svahy fulneckých plošin pokrývají lesní porosty. Pomíneme-li fragmenty kulturních smrčín vysazovaných od konce 19. století, je možno na základě floristického složení bylinného patra převážnou část listnatých porostů přes pravidelné hospodaření považovat za lesy přirozené.

Ve vyšších polohách zaklesnutých údolí Gručovky, Kamenného a Husiho potoka i jejich přítoků převládají bučiny (Fagetalia), které podle místních stanovišť podmí-něných expozicí, půdními poměry a mikrorelieфом představují asociální jednotky vyžadující zhodnocení na základě podrobného studia.

Pozoruhodné lesní komplexy pokrývají spádové území říčky Gručovky s levostran-nými přítoky od obce Gručovic k Lukavci. Hluboce zaklesnutý údolní tok s bočními

údolíčky je příkladem nejen poměrně zachovalého přírodního celku se všemi aspekty architektonicky a esteticky utvářené krajiny (lesy, břehové porosty, údolní louky, meze a výslunné stráně), ale také příkladem údolí, ve kterém lze sledovat výskyt do podhůří sestupujících montánních elementů horské sudetské květeny. Při soutoku pravostran-ného přítoku „Na proutích“ (440 m n. m.) byly z praealpinních druhů zachyceny růže převislá (*Rosa pendulina*), undatna lesní (*Aruncus vulgaris*), zimolez černý (*Lonicera nigra*), kýchavice bílá (*Veratrum album*). Jižněji podél hlavního toku, na pravém suťovitém břehu byla jako druhá lokalita v Oderských vrších registrována měsíčnice trvalá (*Lunaria rediviva*). V zaříznutém balvanitém břehu malého levého údolíčka východně od kóty 516 roste v porostu běžných kapradin také horská kapradina laloč-natá (*Polystichum lobatum*). V úseku „Kobylice“ byl na dvou lokalitách sbírán rozrazil horský (*Veronica montana*) a podél celého údolí je hojná věsenka nachová (*Prenanthes purpurea*). Z ostatních lesních druhů jsou přítomny čarovník pařížský (*Cir-caea lutetiana*), čarovník prostřední (*C. intermedia*), vrbina hájní (*Lysimachia nemorum*), plavuň vidlačka (*Lycopodium clavatum*), jarmanka větší (*Astrantia major*), strdivka níčí a jednokvětá (*Melica nutans* a *M. uniflora*), čistec lesní (*Stachys silva-tica*), ostřice lesní a třeslicovitá (*Carex silvatica* a *C. brizoides*), samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*), starček Fuchsův (*Senecio Fuchsii*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezere-um*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*) a jiné. Charakter přirozených lesů z okruhu bučin dokumentuje fytoocenologický zápis provedený podle metodiky kombinované stupnice abundance a dominance Braun-Blanqueta:

Lokalita: Gručovice, pravý přítok Gručovky, „Kobylice“ směr kóta 516; 450 m n. m.; jihovýchodní expozice; sklon svahu 20°; zápoj stromového patra (E₃) 0,8; (E₂) 10 %; pokryvnost bylinného patra (E₁) 75 %; půda — balvanité eluvium kulmské droby; analyzovaná plocha 250 m²; datum 5. 8. 1969.

E₃ *Fagus silvatica* 3; *Acer pseudoplatanus* 1; *Fraxinus excelsior*, *Tilia cordata* + ; E₂ *Daphne mezereum*, *Fagus silvatica* + ;

E₁ *Mercurialis perennis* 3; *Asperula odorata*, *Galeobdolon luteum* 2; *Asarum euro-paeum*, *Dryopteris filix-mas*, *Oxalis acetosella*, *Pulmonaria obscura* 1; *Actaea spicata*, *Athyrium filix-femina*, *Brachypodium silvaticum*, *Circaea intermedia*, *Carex silvatica*, *Dentaria bulbifera*, *Dryopteris austriaca* ssp. *spinulosa*, *Impatiens noli-tangere*, *Lilium martagon*, *Melica uniflora*, *Milium effusum*, *Mycelis muralis*, *Polystichum lobatum*, *Primula elatior*, *Senecio fuchsii*, *Urtica dioica*, *Viola silva-tica* +.

V nižších polohách fulnecké oblasti, převážně s orientací k jihu, se vyskytují frag-menty prosvětlených suchých habrových lesů, které ekologií stanovišť a floristickým složením odpovídají dosud nepopsaným asociacím z okruhu svazu Carpinion betuli. Nejnápadněji je tento lesní typ vyvinut ve vrcholových partiích Jelenice (Hirschberg) a na východních svazích Zámeckého vrchu u Fulneka, v údolí středního toku Gru-čovky jižně od obce Lukavec a u obce Vrchy v malém údolí severozápadně od kóty 425 (Nadějov). Půdním podkladem je slabě podzolovitý půdní typ vytvořený na pod-loží kulmské droby, který má ve svrchním horizontu v průběhu vegetačního období zřetelnou silně humózní vrstvu. Ve stromovém patře se nejvíce uplatňuje habr s lipou a vtoušeným dubem, jeřábem, vzácně jedlí. Dominantními a současně indikačními druhy bylinného podrostu jsou strdivka jednokvětá (*Melica uniflora*), lipnice hájní (*Poa nemoralis*), mařinka vonná (*Asperula odorata*), ptačinec velkokvětý (*Stellaria holo-stea*), hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) a břečťan popínavý (*Hedera helix*). Suché svahové habřiny z Fulneka dokumentuje fytoce-no-logický snímek provedený podle výše uvedené metodiky:

Lokalita: Lukavec, svahový břeh nad údolím Gručovky; 350 m n. m., jihozápadní expozice; sklon svahu 30°; zápoj E₃ 0,8; E₂ 10 %; pokryvnost E₁ 60 %; půda — slabě podzolovitý typ na kamenité drobě; 250 m²; 5. 8. 1969.

- E₃ *Carpinus betulus* 3; *Fagus sylvatica*, *Tilia cordata* +.
 E₂ *Sorbus aucuparia*, *Tilia cordata* +.
 E₁ *Galeobdolon luteum*, *Mercurialis perennis*, *Melica uniflora* 2; *Hepatica nobilis*, *Lathyrus vernus*, *Luzula pilosa*, *Poa nemoralis*, *Stellaria holostea* 1; *Asperula odorata*, *Campanula persicifolia*, *C. trachelium*, *Dryopteris filix-mas*, *Fragaria vesca*, *Galium verum*, *Hedera helix*, *Hieracium murorum*, *Melampyrum nemorosum*, *Mycelis muralis*, *Polygonatum multiflorum*, *Quercus robur*, *Sorbus aucuparia*, *Veronica chamaedrys*, *Viola silvatica* +.

Na východních svazích Zámeckého vrchu jsou habrové porosty, situované v údolí pravého přítoku Husiho potoka, vlivem příznivých vodních poměrů obohaceny o některé vlhkomilné druhy jako netýkavka nedůtklivá (*Impatiens noli-tangere*), orsej jarní (*Ficaria verna*), kostival hlíznatý (*Symphytum tuberosum*), mokřýš střídavolistý (*Chrysosplenium alternifolium*) a jiné.

Přehled zjištěných nálezů

Z 336 registrovaných cévnatých druhů rostlin uvádím jen zajímavé a fytogeograficky pro studovanou oblast významné druhy, z nichž většina je jako dokladový herbářový materiál uložena ve sbírkách Vlastivědného ústavu v Novém Jičíně.

Actaea spicata L. — samorostlík klasnatý.

Fulnek, údolí od Jestřábí přes Zámecký vrch, 350 m n. m.; údolí podél staré cesty k Vrchům, 400 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směrem Tošovický mlýn, 400 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí Husiho potoka, 450 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovky, 400 m n. m.; pravý přítok Gručovky, Kobylice, 450 m n. m.; Bravinné, údolí Děrenského potoka, 350 m n. m.

Adoxa moschatellina L. — pižmovka mošusová

Lukavec, údolí Gručovky, lesní porost po levé straně silnice směrem Fulnek, 350 m n. m.

Agrimonia eupatoria L. — řepík lékařský

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.; údolí směrem stará cesta k Vrchům, 380 m n. m.; jižní svahy pod Jelenicí, 300 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí Husiho potoka, 350 m n. m.; Kletné, okraj lesa nad údolím směrem Jestřábí, 400 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směrem Tošovický mlýn, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směrem Vrchy, 380 m n. m.

Ajuga genevensis L. — zběhovec ženevský

Jestřábí, údolí potoka směrem Kletné, nad opuštěným lomem, 400 m n. m.

Allium oleraceum L. — česnek domácí

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.

Allium rotundum L. — česnek kulový

Fulnek, údolí podél staré cesty k Vrchům, 380 m n. m.

Aruncus vulgaris RAFIN. — undatna lesní

Leskovec, údolí Gručovky, 460 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, severovýchodně od kóty 425 — Nadějov, 370 m n. m.

Astragalus glycyphyllos L. — kozinec sladkolistý

Lukavec, jihozápadní svahy nad údolím Gručovky, 380 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí Husiho potoka, 380 m n. m.; Kujavy, stráně nad jihovýchodním břehem Bravinského potoka, 380 m n. m.

Astrantia major L. — jarmanka větší

Jančí, pramenná oblast Kamenného potoka, 500 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí směrem Vrchy, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí Husiho potoka, 330 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovky, 460 m n. m.; levý přítok Gručovky, „Na proutích“, 450 m n. m.; Vrchy, pravý přítok Kamenného potoka, kóta 540; údolí podél státní silnice

směr Fulnek, 380 m n. m.; údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425. Nadějov, 350 m n. m.

Ballota nigra L. — měrnice černá

Lukavec, údolí Gručovky poblíž obce, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směrem Fulnek, 380 m n. m.

Berteroa incana DC. — šedivka šedivá

Fulnek, jižní svahy pod Jelenicí, 300 m n. m.; Děrné, opuštěná pískovna západně od obce, 350 m n. m.

Betonica officinalis L. — bukvice lékařská

Fulnek, druhé údolí vlevo od státní silnice směrem Vrchy, údolí podél staré cesty směrem Vrchy, 380 m n. m.; Dolejší Kunčice, meze na okraji lesa kóta 437, 300 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí směrem Vrchy, údolí Husiho potoka, 350 m n. m.; Jančí, první odbočka Kamenného potoka, 480 m n. m.; Leskovec, údolí levého přítoku Gručovky, „Na proutích“, 400 m n. m.; Větřkovic, severní okraj lesa „Průty“, 520 m n. m.; Kujavy, údolí Bravinského potoka, 320 m n. m.; Bravinné, louka severně od kóty 441, 380 m n. m.

Calamintha acinos (L.) CLAIRV. — marulka pamětník

Jestřábí, údolí potoka směrem Kletné, nad opuštěným lomem, 400 m n. m.

Calamintha clinopodium SPENNER — marulka klinopád

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.; údolí směrem stará cesta k Vrchům, 380 m n. m.; jižní svahy pod Jelenicí, 300 m n. m.; Lukavec, okolí kóty 445, les Radešovka, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí směrem Vrchy, 300 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směrem Tošovický mlýn, 360 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou Nadějov, 350 m n. m.; údolí podél státní silnice směrem Vrchy, 400 m n. m.

Calla palustris L. — ďáblik bahenní

Jelenice, les Dubina, rašelinná louka, 500 m n. m.

Carex brizoides L. — ostřice třeslicovitá

Bravinné, údolí Děrenského potoka, 350 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovky, 420 m n. m.; Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí směrem kóta 493, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí směrem Vrchy, 380 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425, 400 m n. m.

Carex remota (L.) GRUFB. — ostřice řídkoklasá

Fulnek, údolí od Jestřábí přes Zámecký vrch, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směrem Fulnek, 400 m n. m.; Jančí, pramenná oblast Kamenného potoka, 530 m n. m.

Carex silvatica HUDS. — ostřice lesní

Fulnek, údolí od Jestřábí přes Zámecký vrch, 350 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí směrem kóta 493, 380 m n. m.; Jančí, prameny Kamenného potoka, 500 m n. m.; Leskovec, pravý přítok Gručovky, „Kobylice“, 450 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425, 400 m n. m.; údolí podél silnice směrem Fulnek, 380 m n. m.

Carlina vulgaris L. — pupava obecná

Fulnek, okolí kóty 406; Jestřábí, závěr údolí nad Hvězdovou, 400 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovky jižně od obce, 350 m n. m.; Kujavy, stráně nad levým břehem Bravinského potoka, 370 m n. m.; Bravinné, jihovýchodní stráně nad údolím Děrenského potoka, 370 m n. m.; Stachovice, svahová louka nad Husím potokem, 300 m n. m.; Moravskoslezské Vlčovice, údolí pravého přítoku Husiho potoka, 350 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směrem Tošovický mlýn, 350 m n. m.

Centaurea scabiosa L. — chrpa čekánek

Fulnek, jižní svahy Jelenice, 300 m n. m.; Lukavec, jihozápadní stráně nad údolím Gručovky pod kótou 445, 380 m n. m.

Centaurium minus MOENCH — zeměžluč menší

Dolejší Kunčice, meze na okraji lesa kóty 437, 350 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 300 m n. m.; údolí Husiho potoka, 420 m n. m.

Cephalanthera ensifolia (SW.) RICH. — okrotice mečolistá

Fulnek, údolí podél státní silnice směr Vrchy, 350 m n. m.; Vrchy, první údolí vlevo od státní silnice směrem k obci, 400 m n. m.

Circaea intermedia EHRH. — čarovník prostřední

Leskovec, údolí Gručovky, 450 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí Husiho potoka, 350 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí potoka směr Vrchy, kóta 493, 380 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425, Nadějov, 380 m n. m.; Jančí, prameny Kamenného potoka, 500 m n. m.

Colchicum autumnale L. — ocún jesenní

Jestřábí, prameniště potoka směr Kletné, 400 m n. m.; Stachovice, údolí směr Jestřábí, 500 m n. m.; Bravinné, louka severně od kóty 441, 380 m n. m.; pravý přítok Děrenského potoka, 420 m n. m.; Kujavy, stráně nad levým břehem Bravinského potoka, 380 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425, Nadějov, 380 m n. m.

Conyza squarrosa L. — hnídák kostrbatý

Fulnek, jižní svahy Jelenice, 300 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovky, jihovýchodní stráně nad rybníkem, 350 m n. m.

Corydalis solida (L.) SW. — dymnivka plná

Fulnek, údolí Husiho potoka, 340 m n. m.; malé údolí Zámeckého vrchu, 450 m n. m.; Vrchy, levý přítok potoka podél státní silnice směr Fulnek, 370 m n. m.; Lukavec, lokalita „Kněží pole“, Carpinetum podél pravostranného přítoku Gručovky, 400 m n. m.; údolí Gručovky podél silnice směr Fulnek, 350 m n. m.

Crepis paludosa MOENCH — škarda bahenní

Větřkovice, les Dršlovec, kóta 532; Bravinné, prameny Děrenského potoka, 400 m n. m.

Cytisus supinus L. — čilimník nízký

Dolejší Kunčice, meze na okraji lesa kóty 437; údolí směr Vrchy, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 300 m n. m.; údolí podél silnice směr Vítovka, 380 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové k Tošovickému mlýnu, 380 m n. m.; Tošovický mlýn, okolí kóty 407, 350 m n. m.; Bravinné, pramenná oblast Děrenského potoka, 420 m n. m.; Kujavy, stráně nad údolím Bravinského potoka, 380 m n. m.; Lukavec, stráně nad údolím Gručovky v okolí kóty 445 a lesa Radešovka, 400 m n. m.; Vrchy, pravý přítok Kamenného potoka pod kótou 540; údolí pravého přítoku Gručovky pod kótou 425 Nadějov, 380 m n. m.; Větřkovice, les Dršlovec, kóta 532; okraj lesa Prúty, 520 m n. m.; Jančí, první levý přítok Kamenného potoka, 400 m n. m.; Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.

Daphne mezereum L. — lýkovec jedovatý

Bravinné, údolí Děrenského potoka, 400 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovky, 350 m n. m.; levý přítok Gručovky, „Na proutích“, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí podél silnice směr Vítovka, 380 m n. m.; Vrchy, pravý přítok Gručovky severovýchodně od kóty 425 — Nadějov, 380 m n. m.

Dentaria glandulosa W. et K. — kýčelnice žlaznatá

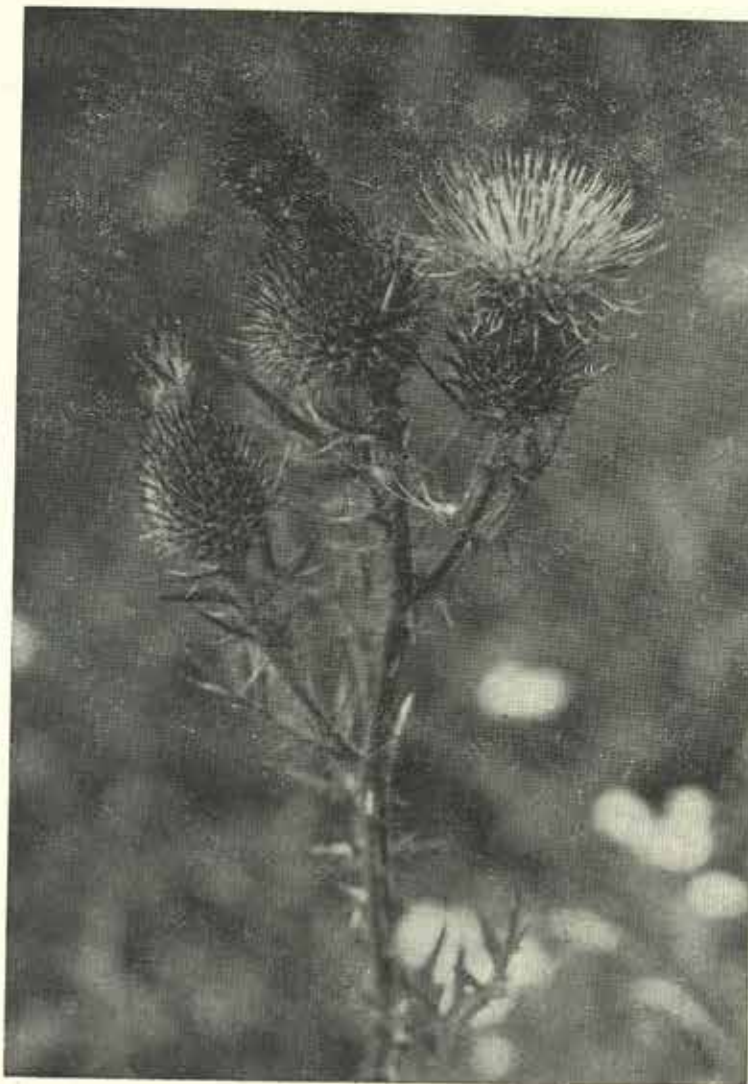
Vrchy, podél koryta pravého přítoku Gručovky mezi Vrchy a Lukavcem, severovýchodně od kóty 425, 380 m n. m.

Epipactis latifolia ALL. — kruštík široolistý

Kujavy, údolí Bravinského potoka, 380 m n. m.

Eriophorum angustifolium HONCK. — suchopýr úzkolistý

Gručovice, les v okolí kóty 524; Větřkovice, les Dršlovec, prameniště přítoků Ka-

Pcháč obecný — *Cirsium vulgare* (SAVI) AIRY-SHAW
z údolí Husiho potoka u Vlkovic, foto M. Sedláčková

menného potoka, 520 m n. m.; Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.; Kujavy, údolí Bravinského potoka, 380 m n. m.; Bravinné, prameniště louky Děrenského potoka, 400 m n. m.

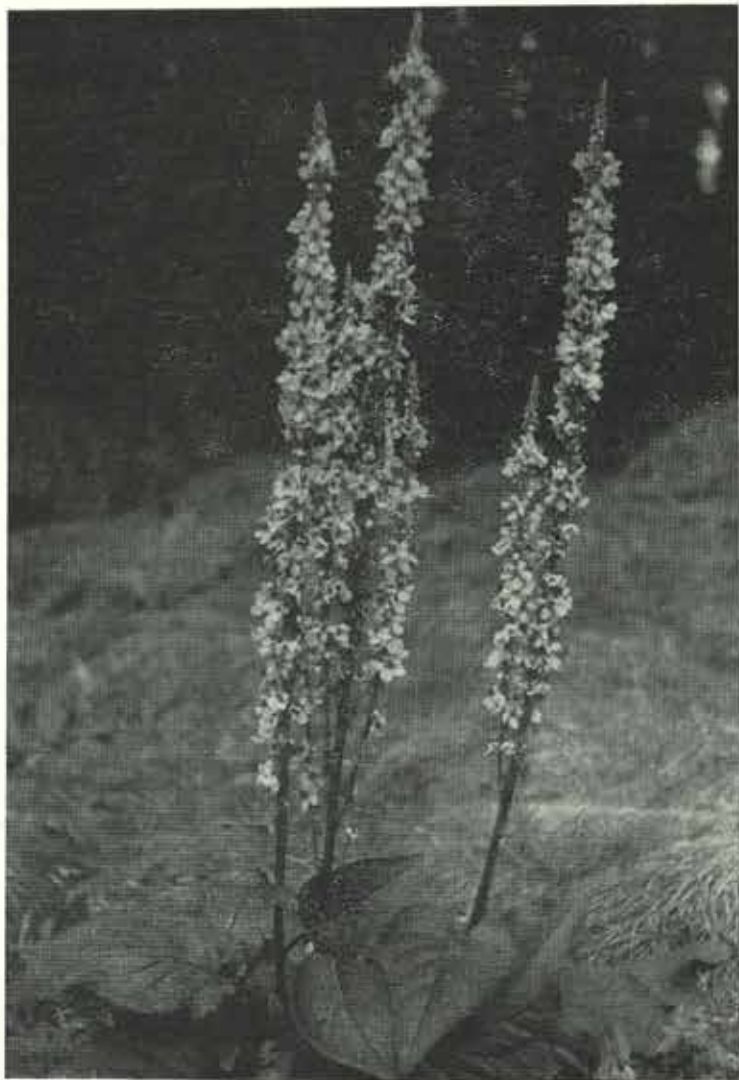
Eriophorum latifolium HOPPE — suchopýr široolistý

Větřkovice, rašelinná louka na jižním okraji lesa Dršlovec, 530 m n. m.

Eupatorium cannabinum L. — konopáč sadec

Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směr Fulnek, 380 m n. m.; Fulnek, údolí podél staré cesty k Vrchům, 400 m n. m.; jižní svahy pod Jelenicí, 300 m n. m.; Jestřábí, závěr údolí nad Hvězdovou, 400 m n. m.; Jančí, pramenná oblast Kamenného potoka, 520 m n. m.; Lukavec,

Bohaté zlatožluté květenství divizny rakouské —
Verbascum austriacum SCHOTT
u obce Kletné, foto M. Sedláčková

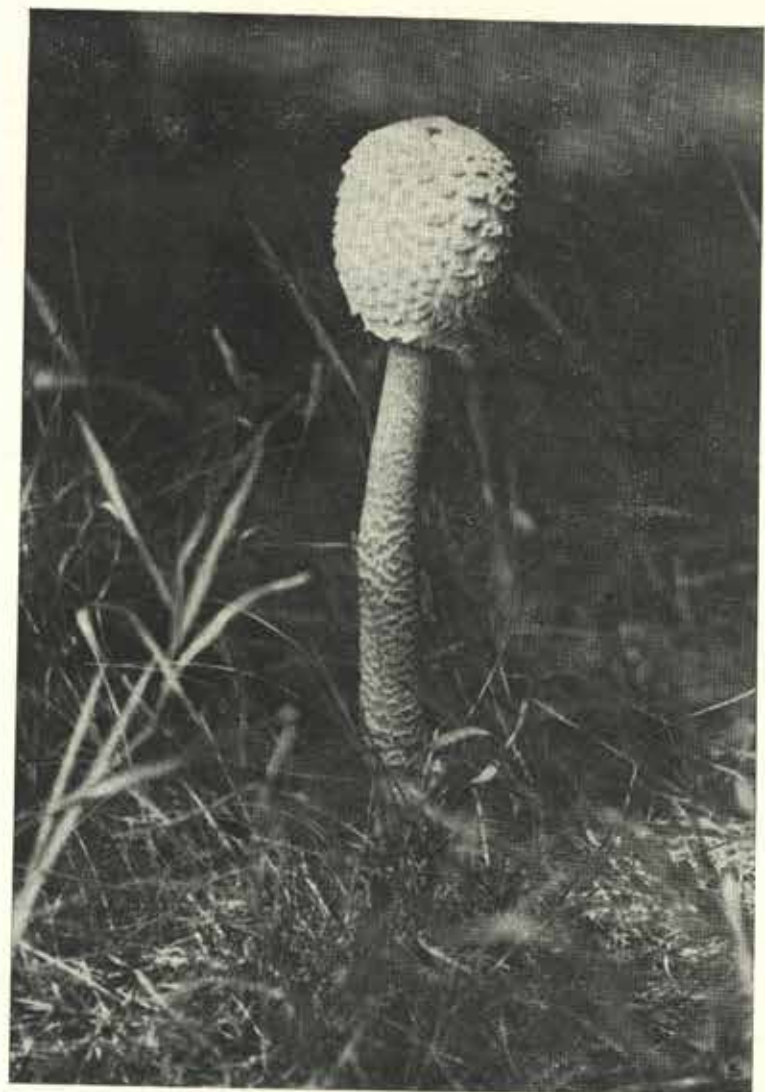
údolí Gručovky, 350 m n. m.; Bravinné, údolí Děrenského potoka, 380 m n. m.

***Euphorbia amygdaloides* L. — pryšec mandloňovitý**

Fulnek, pravý přítok Husího potoka na východních svazích Zámeckého vrchu, 400 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovky, 390 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425 Nadějov, 350 m n. m.; údolí podél státní silnice směr Fulnek, 400 m n. m.

***Galium scabrum* L. — svízel drsný**

Fulnek, údolí podél staré cesty k Vrchům, 400 m n. m.; údolí severně od kóty 406

Běžný zástupce hub bedlovitých,
bedla vysoká — *Lepisota procera* (SCHOP. ex. FR.) QUÉL
z Oderských vrchů, foto M. Sedláčková

směr Vrchy, 380 m n. m.; Moravskoslezské Víkovice, údolí směr kóty 493, 400 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí směr Vrchy, 380 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky, pod kótou 425, Nadějov.

***Galium silvaticum* L. — svízel lesní**

Moravskoslezské Víkovice, údolí Husího potoka, 350 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovky pod kótou 425, 350 m n. m.;

***Galium verum* SCOP. — svízel jarní**

Fulnek, obě souběžná údolí směr Vrchy podél státní silnice, 400 m n. m.; Vrchy,

údolí pravého přítoku Gručovsky, pod kótou 425, 380 m n. m.; Tošovice, okolí Tošovického mlýna, pod kótou 407; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 400 m n. m.; Dolejší Kunčice, údolí směr kóta 493, 450 m n. m.

Genista germanica L. — kručinka německá

Fulnek, okolí kóty 406; Dolejší Kunčice, meze na okraji lesa kóty 437; závěr údolí směr Vrchy, 490 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, meze nad údolím Husího potoka, 400 m n. m.; Lukavec, východní stráně v okolí kóty 445; stráně nad údolím Gručovsky, 350 m n. m.; Jestřábí, stráně nad prameništěm potoka směr Kletné, 400 m n. m.; Větkovice, údolí Kamenného potoka, 400 m n. m.; Vrchy, pravý přítok Kamenného potoka, pod kótou 540; údolí pravého přítoku Gručovsky pod kótou 425; Kujavy, stráně nad jihovýchodním břehem Bravinského potoka, 380 m n. m.; Bravinné, okolí kóty 390, okraj lesa nad prameništěm pravého přítoku Bilovky, 380 m n. m.

Geranium phaeum L. — kakost hnědočervený

Fulnek, východní úpatí Zámeckého vrchu, 300 m n. m.; hřbitov sv. Rocha.

Geum rivale L. — kuklík potoční

Bravinné, prameništění louky přítoků Bravinského potoka, 400 m n. m., louka severně od kóty 441, 400 m n. m., Kujavy, údolí Bravinského potoka, 380 m n. m.

Hedera helix L. — břečťan popinavý

Moravskoslezské Vlkovice, Tošovický mlýn, okolí kóty 407, 380 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovsky, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směr Fulnek, 400 m n. m.; souběžné údolí vlevo, 380 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovsky, svahový porost podél pravé strany silnice směr Fulnek, 350 m n. m.

Helianthemum nummularium (L.) MILL. — devaterník penizkovitý

Moravskoslezské Vlkovice, Tošovický mlýn, stráně v okolí kóty 407; Vrchy, údolí podél silnice směr Fulnek, 400 m n. m.; Lukavec, okolí kóty 445.

Hepatica nobilis MILL. — jaterník podléška

Fulnek, Jelenice, 340 m n. m.; pravý přítok Husího potoka na východním svahu Zámeckého vrchu, 380 m n. m.; Stachovice, údolí směr Jestřábí, 350 m n. m.; Vrchy, levý přítok potoka podél státní silnice směr Fulnek, 370 m n. m.; údolí potoka podél státní silnice směr Fulnek, 360 m n. m.; údolí pravého přítoku Gručovsky mezi Vrchy a Lukavcem severovýchodně od kóty 425 — Nadějov, 380 m n. m.; Lukavec, jihozápadní svahy nad údolím Gručovsky, 350 m n. m.

Jasione montana L. — pavinec horský

Dolejší Kunčice, meze na okraji lesa u kóty 437; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 300 m n. m.; Jestřábí, okraj lesa nad údolím potoka směr Kletné, 390 m n. m.; Větkovice, údolí Kamenného potoka, 400 m n. m.; Lukavec, stráně východně od kóty 445; jihozápadní svahy nad údolím Gručovsky, 380 m n. m.

Juncus squarrosus L. — sitina kostrbatá

Větkovice, les Dršlovec, horní tok přítoku Kamenného potoka, 520 m n. m.; Jelenice, les Dubina, rašeliniště, 500 m n. m.

Juniperus communis L. — jalovec obecný

Vrchy, malý levý přítok potoka s tokem podél státní silnice směr Fulnek, 380 m n. m.

Lathraea squamaria L. — podbílík šupinatý

Vrchy, malý levý přítok potoka a hlavní údolní tok potoka podél státní silnice směr Fulnek, 380, 370 m n. m.

Lilium martagon L. — lilie zlatohlavá

Gručovice, pravý přítok Gručovsky, „Kobylice“, 450 m n. m.

Lonicera nigra L. — zimolez černý

Fulnek, souběžná údolí podél státní silnice směr Vrchy, 400 m n. m.; Větkovice, údolí Kamenného potoka, 450 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovsky, 450 m n. m.

Lonicera xylosteum L. — zimolez pýřitý

Fulnek, údolí podél státní silnice směr Vrchy, 380 m n. m.; údolí podél staré cesty k Vrchům, 380 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 400 m n. m.; Jančí, pramenná oblast Kamenného potoka, 520 m n. m.

Lunaria rediviva L. — měsíčnice trvalá

Leskovec, údolí Gručovsky, 420 m n. m.

Lycopodium clavatum L. — plavuň vidlačka

Leskovec, levý přítok Gručovsky, „Na proutích“, 450 m n. m.

Lysimachia nemorum L. — vrbina hájní

Fulnek, údolí od Jestřábí přes Zámecký vrch, 350 m n. m.; údolí směr stará cesta k Vrchům, 400 m n. m.; Jestřábí, údolí směr Stachovice, 400 m n. m.; údolí směr Kletné, 400 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí podél silnice směr Vítkova, 380 m n. m.; Vrchy, pravý přítok Kamenného potoka pod kótou 540; pravý přítok Gručovsky pod kótou 425, 400 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovsky, 450 m n. m.; levý přítok Gručovsky „Na proutích“, 500 m n. m.; Lukavec, les Radešovka, 370 m n. m.

Malva moschata L. — sléz pižmový

Moravskoslezské Vlkovice, údolí Husího potoka, 350 m n. m.

Melica uniflora RETZ. — strdívkva jednokvětá

Jestřábí, údolí potoka směr Kletné, nad opuštěným lomem, 400 m n. m.; Fulnek, údolí směr Jestřábí na východním svahu Zámeckého vrchu, 350 m n. m.; Jelenice, 340 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 400 m n. m.; Vrchy, levý přítok potoka podél státní silnice směr Fulnek, 400 m n. m.; Gručovice, pravý přítok Gručovsky, Kobylice, 450 m n. m.; Lukavec, jihozápadní svahy nad údolím Gručovsky, 350 m n. m.

Menyanthes trifoliata L. — vachta trojlistá

Lukavec, údolí Gručovsky, 350 m n. m.

Moehringia trinervia (L.) CLAIRV. — Matejka trojžilná

Lukavec, údolí Gručovsky, svahový porost podél pravé strany silnice směr Fulnek, 350 m n. m.; lokalita „Kněží pole“, svahové Carpinetum podél pravostranného přítoku Gručovsky, 400 m n. m.

Neottia nidus-avis RICH. — hlišník hnízdák

Moravskoslezské Vlkovice, údolí Husího potoka, 450 m n. m.

Ononis spinosa L. — jehlice trnitá

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m., údolí Husího potoka, 320 m n. m.

Orchis latifolia L. — vstavač široolistý

Kujavy, údolí Bravinského potoka, 400 m n. m.; Bravinné, prameniště přítoků Bravinského potoka, 400 m n. m.; prameništění louky Děrenského potoka, 400 m n. m.; louka severně od kóty 441, 380 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, prameniště potoka s tokem podél silnice směr Vítkova, 380 m n. m.

Origanum vulgare L. — dobromysl obecná

Fulnek, údolí směr Vrchy, 1. vlevo od státní silnice, 400 m n. m.; Vrchy, údolí podél silnice směr Fulnek, 380 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, Tošovický mlýn, jihozápadní svahy kóty 407, 360 m n. m.

Padus racemosa C. K. SCHN. — stěmcha hroznovitá

Fulnek, údolí Husího potoka, 300 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí Husího potoka, 330 m n. m.

Pedicularis silvatica L. — všivec lesní

Větkovice, severní okraj lesa Prúty, 520 m n. m.

Polystichum lobatum PRESL — kapradina laločnatá

Gručovice, pravý přítok Gručovsky, Kobylice, 450 m n. m.

Potentilla argentea L. — mochna stříbrná

Fulnek, jižní svahy Jelenice, 300 m n. m.; Větkovice, jižní část obce, 450 m n. m.

Prenanthes purpurea L. — věsenka nachová

Jestřábí, údolí potoka směr Kletné, 350 m n. m.; Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.; Březová, horní tok Gručovsky, 490 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovsky, 450 m n. m.; levý přítok, Na proutích, 430 m n. m.; pravý přítok, Kobylce, 450 m n. m.

Pteridium aquilinum (L.) KUHN. — hasivka orličí

Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovsky, pod kótou 425 Nadějov, 380 m n. m.; Fulnek, údolí podél státní silnice směr Vrchy, 400 m n. m.

Ramischia secunda (L.) Garcke — hruštica jednostranná

Vrchy, pravý přítok Kamenného potoka, pod kótou 540.

Rosa pendulina L. — růže převislá

Větřkovice, údolí Kamenného potoka, 480 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovsky, 450 m n. m.

Salvia verticillata L. — šalvěj přeslenitá

Fulnek, Mendelova ulice, pod úpatím Zámeckého vrchu, 290 m n. m.

Sanicula europaea L. — žindava evropská

Dolejší Kunčice, údolí směr kóta 493, 400 m n. m.; Fulnek, tři souběžná údolí se státní silnicí směr Vrchy, 400 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovsky, 400 m n. m.; les Radešovka, 380 m n. m.

Saxifraga granulata L. — lomikámen zrnatý

Bravinné, prameniště přítoků Bravinského potoka, 400 m n. m.; louka severně od kóty 441, 380 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, louka u silnice směr Vítoška, 380 m n. m.; Stachovice, údolí mezi Kletným a Jestřábím, 400 m n. m.

Scabiosa ochroleuca L. — hlaváč bleďožlutý

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.; okraje lesa v okolí kóty 406, 400 m n. m.

Senecio jacobaea L. — starček přímětník

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.; údolí podél staré cesty k Vrchům, 380 m n. m.; jižní svahy Jelenice, 300 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 380 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směr Tošovický mlýn, 350 m n. m.; Vrchy, údolí podél státní silnice směr Fulnek, 380 m n. m.; Lukavec, údolí Gručovsky, 350 m n. m.

Senecio paludosus L. — starček bažinný

Bravinné, prameniště louky Děrenského potoka, 400 m n. m.

Silene nutans L. — silenka níci

Fulnek, meze pod kótou 406, 350 m n. m.; údolí podél státní silnice směr Vrchy, 400 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovsky, pod kótou 425, Nadějov, 380 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směr Tošovický mlýn, 350 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, Tošovický mlýn, okolí kóty 407; Jestřábí, údolí směr Kletné, 390 m n. m.; Leskovec, levý přítok Gručovsky „Na proutích“, 480 m n. m.; Lukavec, východně orientované stráně a okolí kóty 445.

Solidago virgaurea L. — celík zlatobýl

Dolejší Kunčice, meze pod kótou 437, 350 m n. m.; Moravskoslezské Vlkovice, údolí směr Vrchy, 400 m n. m.; údolí Husiho potoka, 400 m n. m.; Tošovice, údolí od Hvězdové směr Tošovický mlýn, 350 m n. m.; Vrchy, údolí pravého přítoku Gručovsky, pod kótou 425, 390 m n. m.; Lukavec, jihozápadní svahy nad údolím Gručovsky, 350 m n. m.; Fulnek, jižní svahy Jelenice, 300 m n. m.

Stachys alpina L. — čistic alpiský

Vrchy, údolí podél státní silnice směr Vrchy, 400 m n. m.

Trifolium medium L. — jetel prostřední

Moravskoslezské Vlkovice, údolí Husiho potoka, 350 m n. m.; údolí podél silnice směr Vítoška, 380 m n. m.; Větřkovice, les Dršlovec, kóta 532; severní okraj lesa Průty, 520 m n. m.; Leskovec, levý přítok Gručovsky, závěr „Na proutích“, 480 m n. m.;

Lukavec, jihozápadní svahy nad údolím Gručovsky, 380 m n. m.

Vaccinium vitis — idaea L. — brusnice brusinka

Dolejší Kunčice, údolí směr Vrchy, pod kótou 493.

Veratrum album L. — kýchavice bílá

Obec Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.; Leskovec, horní tok Gručovsky, 470 m n. m.

Veronica hederifolia L. — rozrazil břečťanolistý

Lukavec, údolí Gručovsky, svahový lesní porost po pravé straně silnice směr Fulnek, 350 m n. m.; Fulnek, Zámecký vrch, 350 m n. m.

Veronica montana JUST. — rozrazil horský

Fulnek, údolí od Jestřábí přes Zámecký vrch, 400 m n. m.; Leskovec, údolí Gručovsky, 420 m n. m.

Vinca minor L. — brčál menší

Vrchy, údolí podél státní silnice směr Fulnek, 400 m n. m.

Viola palustris L. — fialka bahenní

Jestřábí, prameniště potoka, severozápadně od obce, 380 m n. m.; Gručovice, vlhká louka u silnice směr Fulnek, 500 m n. m.; Jelenice, les Dubina, 500 m n. m.; Větřkovice, les Dršlovec, okolí kóty 532.

Závěr

Vegetaci v okolí Fulneka charakterizují převládající druhy sudetské květeny, které za součinnosti ekologických faktorů, podmíněných přírodními poměry oblasti, vytvářejí rozmanitá rostlinná společenstva luk, mezi, strání, lesních okrajů a lesních porostů.

Blízkost karpatské oblasti se projevuje výskytem některých karpatských elementů (*Dentaria glandulosa*, *Euphorbia amygdaloides*, *Galium verum*).

Na lokalitách s orientací k jihu lze sledovat výskyt slabě teplomilných pontických a subpanonských geoelementů (*Agrimonia eupatoria*, *Ajuga genevensis*, *Astragalus glycyphyllos*, *Berteroa incana*, *Cytisus supinus*, *Genista germanica*, *Jasione montana*, *Salvia verticillata*, *Scabiosa ochroleuca*, *Trifolium medium*).

Hluboce zaklesnutá údolí vodních toků (Kamenný potok, Gručovka) poskytují příznivá stanoviště demontánním praealpínům (*Aruncus vulgaris*, *Lonicera nigra*, *Lunaria rediviva*, *Prenanthes purpurea*, *Rosa pendulina*, *Veronica montana*).

Literatura:

- Balátová E. (1968): Pratoftocenologie. — Vysoká škola zemědělská, fakulta agronomická, Brno, 1968, 1—79.
- Czudek T. (1962a): Geomorfologické poměry fulnecko-vlkovické kotliny. — Časopis Slezského muzea, Opava 1962 11 : 91—104.
- Czudek T. (1962b): Nové poznatky o rozsahu halštrovského zalednění v Moravské bráně. — Přírodovědný časopis slezský, Opava 1962, 23 : 362—364.
- Dostál J. (1950): Květena ČSR. — Přírodovědné nakl. Čsl. bot. spol.; Praha 1950.
- Dostál J. (1958): Klíč k úplné květeně ČSR. — NČSAV, Praha 1958.
- Dostál J. (1966): Fytogeografické členění ČSSR. — Národní atlas ČSSR; ÚSGK, Praha 1966, mapa č. 23.
- Duda J. (1951): První opavský botanik. — Přírodovědecký sborník Ostravského kraje; 12 : 178—189.
- Duda J., Krkavec F. (1959): Rašelinné louky v okolí Březové na Vítkovsku. — Časopis Slezského muzea; Opava 1959; 8 : 11—36.
- Formánek E. (1887): Květena Moravy a rakouského Slezska. — Brno 1887, 1, 2 : 1 1474.

- Holub J., Hejny S., Moravec J., Neuhäusl R. (1967): Übersicht der höheren Vegetationseinheiten der Tschechoslowakei. — Rozpravy CSAV; Praha 1967; č. 77; 3 : 3—75.
- Klika J. (1955): Nauka o rostlinných společenstvech — NCSAV, Praha 1955.
- Kolektiv autorů (1958): Atlas podnebí Československé republiky — ÚSGK, Praha 1958, 96 map, 14 str. textu.
- Kolektiv autorů (1961): Tabulky k Atlasu podnebí Československé republiky. — Hydro-meteorologický ústav, Praha 1961.
- Macoun J., Šibrava V., Tyráček J., Kneblová V. (1965): Kvartér Ostravska a Moravské brány. — UUG, NCSAV, Praha 1965, 1—415.
- Michálek R. (1956, 1957): Geomorfologické poměry horní Odry v Oderských vrších. — Přírodovědecký sborník Ostravského kraje 17, 18 : 532—541, 126—148.
- Oborny A. (1885): Flora von Mähren und österreichischen Schlesien. — Brünn, 1885; 1, 2 : 1—1258.
- Otruba J. (1925, 1926): Úvod ku květeně československého Slezska. — Vlastivědný sborník slezský; Opava 1925, 1926; 1, 2 : 35—50, 283—396.
- Podpěra J. (1921). Úvod ku květeně na československém Poodří. — Sborník Přírodovědné společnosti v Mor. Ostravě; Mor. Ostrava, 1921; 1 : 1—71.
- Podpěra J. (1949): Jak proniká teplobytná květena do údolí jesenických a beskydských. — Přírodovědecký sborník Ostravského kraje, Opava 1949; 10 : 81—95.
- Pospíšil V. (1964, 1965): Die Mährische Pforte, eine pflanzengeographische Studie. — Acta Musei Moraviae; Brno 1964, 1965, 49, 50 : 103—190, 131—170.
- Sapetza J. (1865): Die Flora von Neutitschein. — Abhandlungen der naturforschlichen Gesellschaft Görlitz, 1865; 12 : 1—56.
- Sedláčková M. (1969): Zajímavé botanické nálezy z jihovýchodních svahů Oderských vrchů v povodí Odry. — Časopis Slezského muzea; Opava 1969; 18 : 81—96.
- Šibrava V. (1960): Uložení sálského zalednění u Fulneku. — Přírodovědný časopis slezský; Opava 1962; 21 : 99—104.

DROBNÉ ZPRÁVY

Kutání na Novojičínsku za třicetileté války

Za třicetileté války se v důsledku nedostatku drahých a barevných kovů, zvláště kovů mincovních (zlato, stříbro), objevila snaha nalézt nová ložiska v horách, a tak se snadno obohatit. Vznikla přímo až kutací horečka, která zasáhla též Beskydy. Kutala zde jak celá řada drobných těžařů, tak těžařské společnosti, vrchnost, ba nechyběli ani dobrodruzi. Na hukvaldském panství olomouckých biskupů bylo takto kutáno zvláště v 30. letech 17. století, ale zčásti též v desetiletí předchozím i následujícím.¹⁾ O něco později, kolem r. 1639 (a poté znovu v 50.—60. letech), se pokusili o dolování v Beskydech na sousedním panství frýdeckém Oprštorfové, ale byli již reálnější — dobývali s využitím pracovní síly poddaných (robotou) železné rudy pro své hamry.²⁾ Paralelně s báňskou činností na Hukvaldsku probíhalo též kutání na Novojičínsku a i zde bylo zaměřeno především na drahé kovy. Novojičínské panství náleželo tehdy (od r. 1624) jezuitům.³⁾ S jejich souhlasem probíhalo kolem r. 1629 v přilehlých horách kutání, které realizovalo několik drobných těžařů a zvláště těžařská společnost Kryštofa Equastiana. Panovníkem — Ferdinandem II. — byla pro ně vydána horní svoboda a zaraženo několik ortů.⁴⁾ V průběhu kutání byla leckde nalezena bohatá žíla a panovník byl požádán o mutování a propůjčku důlního pole. Zkoušky na kov dopadly rovněž dobře. Problém však vyvstal s množstvím důlních vod, které bylo nutné odčerpávat a odvádět pryč umělými vodotečemi, aby se vůbec mohlo těžit. Důlo nesmělo stát, neboť by se podnikatel podle báňského práva vydával v nebezpečí, že by propůjčka mohla být přenesena na jiného. Problém byl též s nedostatkem pracovních sil; a protože byla válka,

i s nedostatkem potravin pro důlní dělnictvo. Vzhledem k těmto obtížím nemohlo být někde ani mutováno. Těžaři se obrátili proto v první polovině r. 1629 na panovníka s prosbou o pomoc. Ferdinand II. proto v červnu 1629 nařídil České komoře, aby stav věci na panství komisionálně prozkoumala. Výsady udělené Kryštofu Equastianovi měly mu být v zájmu dolování ponechány. Horníci (respektive horní dělnictvo), pracující pro jeho společnost, měli být dáni na proviant, a tím mělo být vyřešeno jejich stravování, ubytování atd. Mělo se však přihlídnout k zájmům vrchnosti — novojičínských jezuitů — a opatření nesmělo ohrozit vybírání kontribuce, na niž novojičínské panství dlužilo 600 rýn. Komise vyslaná na panství měla prozkoumat poměry drobných těžařů a celou jejich činnost, které hrozilo zastavení, neboť těžba se nevyplácela.⁵⁾ Válečné nepokoje a objektivní potíže v samotném dolování způsobily, že pokusy o dolování na Novojičínsku za třicetileté války skončily nezdarem. Šlo o součást dobových snah maximálně využít nerostného bohatství Beskyd, které bylo v dobových publikacích navíc zveličováno (srov. např. v topografii M. Meriana). Tyto snahy se též výrazně projeví, jak již bylo uvedeno, na sousedním Hukvaldsku, a v daleko reálnější podobě (vzhledem ke skutečnému stavu nerostných surovin a jejich výtěžnosti) na Frýdecku o něco později. Prameny sice neuvádějí, kde se kutalo, ale vzhledem k obdobným akcím na Hukvaldsku je možno předpokládat, že se zájem týkal hlavně beskydského hřebenu nad Veřovicemi, kde rudonosné veřovické pásmo skýtalo nejvíce nadějí. Vždyť z druhé strany hřebenu existovala již dlouhá tradice kutání u Zubří a Rožnova p. R.

Přestože dolování na Novojičínsku za třicetileté války skončilo nezdarem, pokoušely se o ně znovu generace následující, zvláště v 19. století, a to úspěšně. Těžily se však železné rudy,⁶⁾ ale ne rudy kovů drahých, o něž šlo podnikatelům či lépe kutěřům za třicetileté vál-

ky. Skutečně nerostné bohatství Beskyd a jejich podhůří čekalo teprve na své objevení.

Jan Štoviček

Poznámky:

- 1) Srov. — Zuber, R.: Pokus o dolování zlata na Hukvaldsku za třicetileté války. SÍB 49, 1951.
- 2) Srov. — Valošek, I.: Dolování železné rudy v Bruzovicích. Těšínsko 8—10, 1963, s. 8—10.
- 3) Blíže Otto, K.: Čtení o Novém Jičíně. Nový Jičín 1963, s. 19.
- 4) Ort (z němčiny) — pracoviště v dole.
- 5) Ferdinand II. komaře v záležitosti dolování na Novojicku, též jezuitské koleji v Novém Jičíně, 7. 6. 1629, Vídeň. ČDKM III/57, SÚA Praha.
- 6) Srov. Hanzelka, E.: Dolování na Novojicku. Radostná země I, 1953, s. 129.

Devadesát let od smrti významného hudebníka

23. 2. 1883 zemřel ve Vídni Josef Ferdinand Kloss, narozený 10. 2. 1807 v Bernarticích nad Odrou, osobnost ve své době vysoce ceněná, dnes však neprávem zapomenutá. Po ukončení studia práv na olomoucké universitě v r. 1834 odešel Kloss do Vídně, kde se stal pracovníkem První rakouské spořitelny a dosáhl hodnosti jejího generálního sekretáře. Při této vysoké kariéře vynikl v oboru zcela jiném — byl znám jako významný hudební odborník. Odborná biografická literatura 19. a 20. století ho zařazuje mezi významné osobnosti a označuje za nositele císařské medaile za vědu a umění, což je doloženo i jeho úmrtním oznámením (z majetku rodiny Klossovy z č. 4 v Bernarticích). Tohoto nejvyššího uznání se z Čechů dostalo jen takovým velikanům, jako byli např. Antonín Dvořák, Jaroslav Vrchlický a národohospodář Albin Bráf. Pokušíme se tedy stručně objasnit, v čem spočíval Klossův velký význam.

Ihned po svém příchodu do Vídně se Kloss spřátelil s milovníky zpěvu, s nimiž se spojil v sólovém pěveckém kvartetu nejprve jen pro vlastní potěšení. Když se však počet hudbymilovných přátel rozrůstal, rozrostlo se i kvarteto

v celý sbor, a tak z Klossovy iniciativy vznikla v Rakousku v r. 1837 první tzv. Liedertafel. První spolek tohoto jména vznikl už v r. 1809 v Berlíně, pak další v jiných částech Německa a ve Švýcarsku, ale za zakladatele světského sborového zpěvu v rakouské monarchii můžeme právem označit bernartického rodáka J. F. Klose. Vídeňský Männergesangverein, dodnes existující a známý ve světě, vznikl z této Liedertafel v r. 1843. Klossova pozornost se vedle tohoto odvětví hudby zaměřila hlavně na současnou úroveň chrámové hudby, kterou považoval za nevhodnou pro daný účel. Napsal proto v r. 1843 svůj první (a prvý dosud zjištěný) článek na toto téma a sám se snažil prakticky zavádět reformu církevní hudby už ve 40. letech 19. století. Stojí za zmínku, že později byla tzv. „ceciliánská“ reforma nařízena oficiálně a pro naše země byl r. 1873 pověřen jejím uvedením v život Pavel Křížkovský. Kloss tedy Křížkovského prakticky předešel o čtvrt století. Měl k tomu dosti příležitosti jako ředitel kůru a varhaník ve vídeňském kostele Na nábreží, určeném pro Čechy. Jako varhaník a sbormistr působil v mnoha jiných vídeňských chrámech — převážně bezplatně.

Uplatnil se též jako hudební pedagog; přednášel kandidátům učitelství a soubor svých přednášek vydal pod názvem Allgemeine Kirchenmusiklehre jako učebnici s praktickými hudebními příklady. Byl povolán jako učitel zpěvu na vysokou školu pro bohoslovce z uherských zemí (ve Vídni) a chystal se vydat tiskem i materiály prakticky ověřené na těchto žácích, avšak k vydání asi nedošlo. Zachovaly se však Klossovy učebnice zpěvu pro základní školy a sbírky zpěvů pro gymnasia (latinské) a pro reálky. Dobový biografický slovník připisuje Klossovi zásluhu na zavedení zpěvu jako povinného vyučovacího předmětu. Tuto snahu dokumentují výše uvedené fakta; avšak to, co předcházelo vydání zákona z r. 1869, bude ještě třeba prozkoumat v archivním materiálu.

Kloss byl též ve své době velmi oceňovaným skladatelem; prý napsal přes 100 skladeb převážně církevních. Z nich se dodnes našla jen malá část a k podrobnému rozboru nebylo času; avšak i z toho mála, co se zatím dalo zjistit, vyplývá, že Klossovu skladatelskou činnost daleko předčily ostatní vyjmenované obory jeho působnosti.

Klossova všestrannost se projevila v jeho nejzávažnější činnosti: po boku předních vídeňských českých vlastenců se zasloužil o kulturní život české menšiny ve Vídni. Havlíčkovy „Národní noviny“ přinášejí v čísle z 10. 12. 1849 nadšenou chválu vlasteneckého dění v kostele Na nábreží a končí těmito slovy: „Díky za to všem, jenž toho příčinou jsou, díky zvláště důst. p. řediteli Fürstowi i p. Klossowi. Oba pochopili wprawdě powolání své, a zajisté, že láska a uznání lidu našeho, ano celého národa jich nemine.“ Kloss se však neexponoval pro český kulturní život ve Vídni jen prostřednictvím chrámové hudby. Česká menšina ustavila svůj divadelní kroužek, jehož první představení se uskutečnilo 29. 12. 1850 v josefovském divadle (Josefstadt, tehdy vídeňské předměstí). Z toho, že kapelníkem tohoto divadla byl od r. 1849 Klossův blízký přítel z dob olomouckého studia Antonín Emil Titl a divadelním mistrem a stolařem Klossův mladší bratr František, vyplývá jasně souvislost, že Josef Ferdinand Kloss stál v pozadí této akce (oba další jmenovaní přišli totiž do Vídně až po něm a Titl nastoupil místo kapelníka, když ředitelem tohoto divadla byl Čech Pokorný — vnucuje se tedy domněnka, že se Kloss, jako jeden z předních pracovníků české vídeňské menšiny, s tímto ředitelem znal). Klossův podpis je též na žádosti o povolání Zpěváckého spolku slovanského, který vstoupil v život v r. 1862. Po téměř třiceti letech dal tedy opět Kloss podnět k založení pěveckého spolku, tentokrát vědomě zřízeného pro povznesení českého kulturního života ve Vídni. Klossovo silné národní uvědomění je zřejmé ze série článků o hudbě v

českém vídeňském kostele, z článků psaných vybroušenou češtinou a otištěných v r. 1874 v pražských „Hudebních listech“, jejichž redaktorem byl Klossův spolupracovník František Pivoda. Kloss však psal stejně vybroušenou němčinou jako latinou a ovládal prý sedm jazyků; jeho rodina se však poněmčila. Za své vzdělání byl zřejmě rodičům velmi vděčen, neboť jeho otec František píše ve své závěti, že synu Josefovi neodkazuje nic, „protože mě moc koštoval, když študýroval, a ani toho nežádá.“

K rodné obci měl Kloss vřelý vztah až do konce života. Z pozice vysoce postavené osobnosti uplatňoval svůj vliv ve prospěch Bernartic, kdykoliv bylo třeba zakročit u úřadů nebo prokázat službu jiného druhu. Rád prý přijížděl i s rodinou do Bernartic a jestliže r. 1874 odebírala obec časopis pro církevní hudbu Cecillie, bylo to jistě z jeho popudu. V Okresním archivu Nový Jičín je uložen jeho krásný dopis z r. 1879, adresovaný obecnímu představenstvu, se závěrem: „Pozdravujíc Vás všech, zůstávám Vaším upřímným rodákem — J. F. Kloss mp.“ Vzpomínky na Klose se udržují pouze v rodinné tradici; písemně na něho upozornil z jeho rodáků pouze P. František Kloss (ve sborníku Od pokolení do pokolení, Bernartice 1937), jenž byl přímým potomkem jeho bratra Jana, který zůstal na rodném gruntě č. 4. Ze vzdálenějších krajanů podal o něm zprávu M. Remeš z Příboře v „Našinci“ r. 1933, to je však doslovný překlad Wurzbachova biografického lexikonu, hesla Kloss. Kratičká zmínka je uvedena v Moravském Kravařsku z pera učitele Šitavance (Příbor 1898, s. 164); doslovný opis zmínky se nachází ve Vlastivědě moravské, II, místopis, okres novojičínský (Brno 1933, s. 212). V Kulturním místopise Novojičína, vydaném Vlastivědným ústavem v Novém Jičíně r. 1967, píše o Klossovi Miloslav Baláš na str. 15 a 16. V r. 1971 vyšla nákladem brněnské pedagogické fakulty publikace Vladimíra Horáka o Františku Pivodovi, kde je Kloss uveden v souvislosti s tímto pěveckým pedago-

gem. Byl tedy nejvyšší vhodný plán obce Bernartice zařadit životopisnou studii o Josefu Ferdinandu Klossovi do svého jubilejního sborníku, který má vyjít v r. 1974. Žádost o její vypracování, podaná bernartickým MNV Slezskému muzeu v Opavě, byla popudem ke shromáždění dostupné literatury a k podrobnému studiu pramenného materiálu z československých i vídeňských archivů. Zpráva o tomto výzkumu vyšla v Časopise Slezského muzea (série B-vědy historické, XXII/1973, č. 1). Z dosud získaného materiálu vyplynulo, že ke splacení dluhu českého národa Klossovi nestačí studie poměrně malého rozsahu, ale je nutno zhodnotit celkově podrobně jeho osobnost a dílo v literatuře odborné. Potvrá pravděpodobně dlouho, než se podaří shromáždit všechny dostupné prameny a literaturu.

Josef Ferdinand Kloss byl už vzpomenuť ve své rodné obci přednáškou dne 25. 2. 1973 u příležitosti 90. výročí úmrtí. MNV a OB v Bernarticích hodlají však odhalit v rámci oslav 600. výročí první zmínky o obci pamětní desku Josefu Ferdinandu Klossovi, a to na stavení č. 4. I když původní Klossův grunt stál asi o 20 m dále od cesty oproti dnešnímu č. 4, má být deska umístěna na domě, v němž dodnes sídlí rodina Klossova a z jehož předchůdce vyšel tento nadaný, pilný, obětavý a navýsost skromný muž. Marie Turková

Obecní volby v Louče

Obec Loučka vzpomínala v letošním roce 650 let svého trvání, 100 let od postavení školní budovy, 90 let trvání požárního sboru a 15 let od vzniku jednotného zemědělského družstva.

Český název pro tuto ves je doložen v latinsky psané listině z roku 1374 ve tvaru *Luczca*, v letech 1497 a 1500 je psána v zemských deskách tvarem *Lúčka*.

Náležela vždy k panství starojickému (pouze ve 14. století krátkou dobu patřila k panství helštýnskému). Po roce 1848 vyplatila své poddanské po-

vinnosti celkovou částkou 4069 zl. 10 gr.

Po zrušení patrimoniálního zřízení (zákonem ze 7. 9. 1848) bylo v obcích a městech zavedeno obecní zřízení provizorním obecním zákonem z roku 1849, který byl uplatněn v obcích o rozloze větší než 500 jiter. Obyvatelé obcí byli tehdy rozděleni do těchto skupin: občané (měli v obci nemovitý majetek nebo platili daně do určité výše), příslušníci obce (měli v obci domovské právo) a cizinci (v obci jen bydlili). Správu obce měl vykonávat obecní výbor, který ze svého středu volil představenstvo obce (starostu-purkmistra a nejméně dva radní). V obci Louče byly provedeny podle tohoto zákona první volby v roce 1850. Obecní výbor byl společný pro obce Loučku a Kojetín, které tehdy měly 909 obyvatel a katastrální rozloha činila 1593 jiter (jochů).

Zvoleni byli:

Starosta

Jan Váhala, rolník

Obecní radní

Josef Váhala, rolník

Ignác Váhala, domkář

Obecní výbor

Josef Sindler, domkář

Jan Krumpolc, domkář

Josef Orlita, rolník

Karel Dorazil

František Rybář

František Váhala

Náhradníci

Jan Váňa, mlynář

František Melč

Jan Klos, rolník

Leopold Šenk

Josef Majkus

František Vojek

O činnosti tohoto prvního obecního výboru a zastupitelstva nejsou dochovány písemné doklady. Jejich činnost se ani nemohla nějak významně projevit, protože již v roce 1851 byl nastolen absolutismus, který svými patenty omezoval jakoukoliv činnost obecních výborů a představenstev.

Teprve po pádu absolutismu diplomem říjnovým v roce 1860 byl vydán nový obecní zákon a v letech 1863 a

1864 volební řád do obcí, který se s malými změnami dožil úctyhodného stáří, platil totiž až do r. 1919. Tehdejší volební řád byl založen na společenských výsadách, byl tedy nedemokratický. Volební právo se opíralo o předpis přímé státní daně, též o funkci ve státní nebo zemské službě i o získanou hodnost akademickou. Tyto zásady upíraly volební právo ženám, umožnily konat volby prostřednictvím plnomocníků apod. Často byla volba aktem zcela formálním. Výsledky voleb byly známy dávno před dnem voleb, a to pouhým sebráním a soustředěním dostatečného počtu plných volebních mocí. Další nespravedlností bylo rozřídění voličů do tří voličských sborů, kdy v prvních dvou sborech rozhodoval všude nepatrný počet voličů, a přesto získával dvě třetiny mandátů, kdežto nejpočetnější třetí sbor musil se spokojit pouze s jednou třetinou mandátů.

Dne 1. července 1900 byla v obci Louče publikována vyhláška, která oznamovala, že uplynulo tříleté působení obecního zastupitelstva a výboru; proto byl sestaven podle ustanovení § 17 volebního řádu seznam všech voličů obce, který byl vyložen po 8 dnů (od 5. do 12. července) u představenstva k tomu účelu, „aby každý oprávněný volič mohl do něho nahlédnouti a své námitky učiniti“. Seznam voličů obsahoval jméno, stav, bydliště a číslo domu, výši povinné daně a zařazení voliče do některého ze tří voličských sborů.

První sbor měl 12 voličů (daň nejvyšší 3.302,80K, nejnižší 112,50 K). Druhý sbor měl 14 voličů (109,94 — 71,74 K), třetí sbor čítal 82 voličů (daň 70,06 až 3,14 K).

5. srpna se objevila další vyhláška v tomto znění: „Na základě § 18 volebního řádu dává se na vědomost, že v neděli dne 12. srpna 1900 odpoledne ve 3 hodiny volba obecního výboru ve školní budově odbývatí se bude. Oprávnění páni voliči všech tří sborů zdejší obce se zvou, by ku provedení této volby se dostavili“. Podepsán Karel

Majkus, starosta. Volební listiny v době vyložení byly bez závad, žádná námitka nebyla podána. Dne 12. srpna byla provedena volba a každý sbor volil 4 členy výboru a 2 náhradníky. Volbu řídila pětičlenná volební komise.

Zvoleni byli:

Ve třetím sboru

Melč František, mlynář, č. 42 21 hlasy

David Josef, domkář, č. 61 20 hlasy

Svamberk Jos., domkář, č. 85 18 hlasy

Orlita Frant., hostinský, č. 26 10 hlasy

Výskovský Ant., zahradník, č. 64 23 hlasy

Tobiáš Jos., domkář, čís. 58 20 hlasy

Ve druhém sboru

Knop Frant., rolník, č. 22 5 hlasů

Orlita Karel, rolník, č. 18 5 hlasů

Vítek Jan, rolník, č. 3 4 hlasy

Hrachovec Frant., rolník, č. 16 3 hlasy

Bojer Frant., rolník, č. 67 4 hlasy

Zeisberger Alois, rolník, č. 24 4 hlasy

V prvním sboru

Holeňa Josef, rolník, č. 15 8 hlasy

Majkus Karel, rolník, č. 31 7 hlasy

Dresler Jan, rolník, č. 65 7 hlasy

Kulheim Frant., nadučitel 6 hlasy

Valenta Maxmilián, rolník, č. 19 8 hlasy

Váhala Karel, rolník, č. 2 8 hlasy

Nejstarší člen nově zvoleného obecního výboru pozval zvolené na středu dne 22. srpna na 4. hodinu odpoledne do školní budovy k provedení volby obecního zastupitelstva. Pozvání toto závěrem uvádí: „Kdyby některý pán člen výboru k této volbě nepřišel a dostatečnými důvody se neomluvil, upadne v peněžitou pokutu, kterou může výbor až na čtyřicet korun vyměřiti“.

Dne 22. srpna konala se tedy volba starosty a tří obecních radních. Hlasovalo se ústně a kandidáti dostali tento počet hlasů:

Karel Majkus 5 hlasů

Josef David 5 hlasů

Karel Orlita 2 hlasy

Žádný nedocílil nadpoloviční většiny, proto byla konána druhá volba, tajná, a to lístky (podle § 39 volebního řádu), ale tato užší volba opět skončila tak, že oba kandidáti dostali po pěti hlasech. Musil rozhodnouti los. Starostou se stal Karel Majkus, rolník, čís. 31.

Obecními radními byli zvoleni:

Melč František, mlynář 9 hlasy
Vítek Jan, rolník 8 hlasy
David Josef, rolník 8 hlasy

Po volbě bylo provedeno zjištění, že nově zvolení členové představenstva nejsou mezi sebou spřízněni ani sešvagřeni. Zvolení volbu přijali, proto mohl být sepsán o volbě protokol, který byl všemi přítomnými podepsán. Vyhláškou z 30. srpna 1900 bylo v obci oznámeno zvolení starosty a obecních radních. Nově zvolený starosta vykonal slib do rukou okresního hejtmána a na den 4. září bylo sezváno obecní zastupitelstvo a obecní výbor, aby všichni byli přítomni složení slibu všech tří nově zvolených obecních radních. Přítomno bylo 11 členů obecního výboru. Radní složili slib podle tehdy nařízené formule v tomto znění: "My, nově zvolení obecní radní, slibujeme při nastoupení našeho úřadu Jeho c. k. apoštolskému Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi I. věrnost a poslušnost, svědomité plnění a zachovávání všech našich povinností s úřadem tímto spojených". Noví radní podepsali vlastnoručně na zvláštním listě text slibu, o složení slibu byl sepsán samostatný protokol, v němž je uvedeno, že všichni členové byli ke slibu pozváni, nově zvolení radní slib vykonali a protokol o vykonání slibu byl přečten, ukončen a všemi jedenácti členy podepsán. K jejich podpisům připojil podpis dvanáctý člen, starosta obce Karel Majkus, do jehož rukou radní slib složili. Listina slibu byla dne 5. září předložena okresnímu hejtmanství, dne 7. září po nahlédnutí a schválení okresním hejtmánem (tehdy místodržitelský rada Adam hr. Römmer) vrácena obci zpět.

Poznámka: Pisemný materiál těchto voleb je součástí archívního fondu obce Loučka a je dochován kompletně se všemi čistopisy, koncepty a přílohami.

Jaroslav Štindl

Zdroj poučení o minulosti kraje

V letech 1870 až 1912 vycházel v Opavě časopis „Opavský týdeník“, ná sledovník v r. 1865 zaniklého „Opavského besedníku“ Antonína Vaška. Stal se obhájcem českého snažení a státoprávního úsilí. Popřával hodně místa krajo věmu zpravodajství, proto je cenným pramenem regionální historie pro druhou polovinu minulého století.

Zajímá mě se o zprávy z nynějšího novojičínského okresu a našel jsem v prvních deseti ročnících (1870—1879) úplného souboru, uloženého v Městském archivu v Ostravě (Sign. N 07), takových lokálních sdělení nebo delších dopisů 128. Z Klimkovic jich bylo 75, z Polanky 10, z Příbora a od Lubiny 9, z Kopřivnice a z Pustějova po 8, ze Studénky 7, ze Slatiny, z Novojičínska a od Bílovce po 2, ze Štramberka, Vřesiny, Lubojat, Rybího a Vlčovic po 1 zprávu. Vyskytlo-li se nějaké nedopatření nebo přehlédnutí, uvedený počet se valně nezmění.

Ve zprávách, a konečně i v celém obsahu, se zrcadlí soudobé dění regionu. Najdeme tu všechny průvodní zjevy probouzejícího se národního života i nastupujícího hospodářského rozmachu vyvolaného průmyslovou revolucí. Zaujmou nás zejména zprávy o činnosti ochotnické, zmínky o hudebních a pěveckých produkcích i tehdy oblíbených „besedách“. Časopis registruje činnost významnějších krajo vých a místních korporací, jako byly např. Hospodářský spolek paskovský, katolicko-politické jednoty, občanské besedy, tovaryšské spolky, učitelské jednoty, Matice opavská (od r. 1877), spolky vojenských vysloužilců, pěstující rakouský patriotismus, a posléze i začínající ruch hasičský. Sympatie vzbuzují zprávy o osvětové činnosti studentů prodlévajících na prázdninách. Zato nenajdeme téměř žádné zmínky o tělovýchově a slovo „sport“ se tu vůbec nevyskytuje. Hodně je provolání a rezolucí. Prvořadou pozornost věnoval „Opavský týdeník“ školství. Bránil je pro-

ti poněmčovicím snahám a upozorňoval na nutnost zřídit ve Slezsku pro „slovanské“ obyvatelstvo odpovídající počet středních škol. Zejména volal po otevření českého učitelského ústavu, neboť z německého v Opavě dostávali se na české školy učitelé bez znalosti spisovné češtiny a v mnohých případech přímí germanizátoři a odrodilci. Nebezpečí germanizace byla vystavena tehdy celá slezská část okresu s Klimkovicemi, Polankou a Svinovem. I správa města Příbora přešla teprve v r. 1882 trvale do českých rukou. Ostře se časopis střetával s tzv. „liberály“, tj. s Němci, a spíše ještě s poněmčilými Čechy, jejichž útočnou hlavou v Klimkovicích byl lékař dr. Dvořák, vlivný činitel v místě i v okolí. Prudce také odmítal vliv brněnského časopisu „Moravan“ („mrva“), propagujícího za účinné podpory rakouské vlády separatistické snahy moravské a podrývající jednotu českého národa.

Hodnotit ovšem musíme každou zprávu s jistou opatrností a s vědomím, že spolupracovníků schopných a ochotných reagovat na události bylo málo. Přitom nesmíme zapomínat, že možnosti krajo vého týdeníku zůstávaly omezené a jeho zápas o existenci byl velmi těžký. Redaktoru Janu Zaczalovi byla nápomocna skrovná venkovská inteligence, kněží a učitelé, a to jen v některých místech. Nemůžeme jim zaslívat schopnost pozorovat události jen pod úhlem idealistického nazírání. Neobjevovala se jim naléhavost sociálních otázek a unikala jim skutečná sociální problematika, nechápali převratnou dobu začínající průmyslové revoluce.

Typický je např. dopis z Kopřivnice (otištěný v č. 22) z 1. června 1872, jehož podstatnou část cituji:

„Mnohý čtenář jistě zvolá: „Kýho šlaka — z Kopřivnice! Z té nepatrné dědinky u Příbora, kde jsem před dvaceti roky byl na vápno, copak jest tam nového?“ Hned se, milý čtenáři, dovíš, ale musím tě napřed opravit. Kopřivnice není nepatrná vesnice. Jsou zde dvě velké továrny: jedna na kočáry, druhá

na kameninové zboží. Budeš-li krásný kočár potřebovat, přijed' si sem a odejdeš spokojen. Kočáry naše kolují po celé Evropě, neboť v továrně p. Sustaly více než 150 dělníků pracuje a neujde jim ani jeden den, aby aspoň jeden kočár se nezhotoval. A co se druhé továrny p. Adolfa Rašky dotýče, podívej se jen na své talíře a misky, možná že ti již mnoho let jídlo na nich chutná výborně, aniž bys věděl, že na druhé straně jméno „Z Kopřivnice“ jest vytlačeno.

Tedy Kopřivnice není nepatrná osada. Vede takřka světový obchod a čítá 1.350 duší. V novější době zřídila samostatnou faru tím, že složila 1.200 zl. ... vystavěla farní budovu v ceně 6000 zl. ... zvětšila a okrášlila kostel. O této pokročilé osadě se tedy, laskavý čtenáři, píše.“

Teprve potom se dostává pisatel (pravděpodobně probudilý kněz a prvý kopřivnický farář Rudolf Vicha) k vlastní novince: „Šlechtný lidumil, továrník Adolf Raška, dal ve škole oznámit, že za donesených 10 bělásků, kteří se velmi rozmnožili a působí mnoho škod, dostane každý jeden krejcar.“

Ani z tohoto, ani z dalších dopisů se nedovídáme, jak tehdy „šlechtný lidumil“ dělníky platil, za jakých podmínek dělníci u něho pracovali, jak bydleli, co si mohli z výdělku pořídit, jak po skončení zaměstnání trávil čas. Nepoznáváme, jak žili v „pokročilé osadě“ sedláci, chalupníci, řemeslníci, padruzi a čeledě. Přece však i z toho, co se dovidáme, je srovnání se současností víc než poučné.

Podrobnější vědomosti získáváme z „Opavského týdeníku“, díky čilejšímu dopisovatelskému styku, o jediném tehdejší českém městě na Opavsku, Klimkovicích. Starostou byl tu vládě oddaný poštovník německého smýšlení Antonín Kauřil, jenž často fungoval na výročních spolkových a veřejných schůzích jako vládní komisař. Se dvěma radními odevzdal zemskému prezidentu hraběti Pilerstorffovi diplom čestného občanství, aniž by se před tím zastupitelstvo na

jmenování usneslo. „Opavský týdeník“ ho za to kritizoval, vytkl mu zbytečné výdaje, jež samovolným jednáním obci způsobil; a v č. 52 z 28. prosince 1872 proto „Opavský“ píše:

„Nynější starosta mohl postavit školu již tenkrát, když materiál byl lacinější než nyní. A jaká nouze nastane o dělníky, až se začne stavět kanál Odru s Dunajem spojující, což prý se, jak se proslýchá, brzy stane, tentkrátě ráčíž nám Pán Bůh s těmi obecními přírážkami milostiv býti!“

Bolavou klímkovickou záležitostí byla škola, stavba vyhovující budovy pro ni naléhavá, a opatrný šetrný pisatel se právem obával přílišného zadlužení obce. Nenadál se ovšem, že uskutečnění středoevropské vodní cesty se potomci ani po stu letech nedočkají a ona zůstane i pro ně odsunuta do vzdálené budoucnosti. A pokud jde o obecní přírážky, patří minulosti, takže proseb o příspěví z nebes jsme ušetřeni.

„Opavskému týdeníku“ by měli věnovat pozornost kronikáři. V tomto směru je možno též využít „Olomouckých novin“ nacházejících se ve Státní vědecké knihovně v Olomouci (sign. 53438), jež po 2 letech vycházely pod názvem „Našinec“ (od r. 1866, sign. 53435). Znalost obsahu těchto časopisů je nezbytná především tehdy, jde-li o zpracování publikací vydávaných k jubileu našich měst a obcí. Ne vždy se jich náležitě využívá.

Karel Špaček

K dějinám školy na Starém Jičíně do doby josefínské

Starý Jičín byl významnou osadou již ve 13. století; r. 1396 se nazýval „die alte Stadt“, byl tedy již městečkem. Také zdejší farní kostel, zasvěcený ochránci zemských hranic sv. Václavu, měl svůj počátek v dobách, kdy Starý Jičín ležel na konci souvisle osídleného území, na okraji hvozdu, tvořícího na řece Ostravici státní hranici proti Slezsku, v té době polskému.

Starojická fara byla jednou z nej-

rozsáhlejších a nejnynějších v našem kraji. Je tudíž velmi pravděpodobné, že při ní záhy vznikla škola, na které se ovšem vyučovalo jen nezákladnějším poznatkům. Její existenci lze předpokládat zcela určitě už v 16. století. Navzděčuje tomu fakt, že již r. 1610 byl podle nejstarších dochovaných matrik kmotrem při křtu nejmenovaný rektor; od r. 1611 po třicet let zastával nepřetržitě tuto funkci Gregor Zabka, zvaný též Rehoř Žák nebo Urbanovský, jehož chotí byla Dorota Žačka (umřela r. 1641). Oba manželé byli často kmotry při křtech dětí a byli ve velmi dobrém kontaktu se starojickými úředníky i protestantskými faráři v okolí. R. 1633 se jejich dcera Zuzana provdala za Václava Vrabce, jinak Hulčinského, který byl zřejmě pomocníkem ve škole a asi od r. 1643 i rektorem školy a kostelníkem. Jeho syn Martin se r. 1656 usadil v Holešově. R. 1647 však Hulčinský už místo rektora nezastával, neboť tehdy si bral starojický rektor a varhaník Petr Zástřizl Markétu, dceru Jana Kopečka z Poruby, a působil zde do r. 1665. (Zajímavé je, že se v letech 1616—1618 píše jako zdejší rektor Matouš Lamprecht a r. 1650 Ondřej Pešát; šlo však zřejmě jen o učitelské pomocníky nebo zástupce rektora.) Kolem r. 1660 působil na Starém Jičíně jako varhaník Jan Melicius, rodák z Hustopečí nad Bečvou (umřel r. 1662 sotva čtyřicetiletý). V té době došlo vůbec k rychlému střídání učitelů. R. 1675 se zde jmenuje rektorem školy Daniel Bulík, r. 1676 Šimon František Přerovský, r. 1679 Jan Valentin Merenda, v letech 1684—1686 Martin Antonín Preis, v letech 1706—1721 Václav Stanislav Mikulovský; r. 1726 umírá varhaník Leopold Stajger. V letech 1726—1736 rektoroval Josef Vyškovský, v období 1739—1754 Vavřinec Daněk a po něm Antonín František, obdařený ze tří manželství mnoha dětmi, z nichž většina zesnula v útlém věku; r. 1791 umřel mu i dvacetiletý syn František, který byl jeho školským pomocníkem. Tento rektor byl současně i správcem kůru a varhaníkem.

R. 1788 náleželo pod správu starojické školy celkem 12 obcí, tedy celá farnost (bez Poruby a Hostašovic, ale zato s Bernarticemi). Avšak v Bernarticích (též pro Hůrku, která měla do r. 1784 samostatnou školu), Louče, Starojické Lhotě a pro katolické děti z Hostašovic a Straníka byly zřízeny školy samostatné; nebyly však vždy obsazeny kvalifikovanými silami. Starojická škola stávala původně — podle zprávy z r. 1619 — „u nového krchova“, ale r. 1668 byla pro ni zakoupena těsně pod kostelem chalupa, pozdější číslo 63, která však byla malá; koncem 18. století bylo z městečka a z Jičiny, Vlčnova, Janovic 120—160 žáků, kdežto v Kojetině a Petřkovicích se tehdy vyučovaly menší děti pomocníkem nebo nezkušenými učiteli po domech a pouze větší děti navštěvovaly za příznivého počasí starojickou školu. K té patřilo r. 1682 šest měřic polí a od r. 1731 i kus zahrady. Rodiče žáků, navštěvujících školu, odváděli za každé dítě po 1 a 1/2 krejcaru týdně, dále vejce a něco žita; vrchnost dávala do r. 1731 na otop 3 sáhy dřeva a od r. 1764 6 sáhů. 10 zlatých a 2 a 1/2 groše dostával do r. 1788 učitel z kostelní nadace a dále mu připadaly z každého rolnického stavení ročně 4 groše a místo koláče 3 groše. Koncem 18. století se odhadovaly veškeré příjmy učitele nejvýš na 180 zlatých ročně, z čehož však musel vydržovat pomocníka.

O starojické škole a jejích učitelích z konce 18. století lze nalézt bohaté doklady jednak v okresním archivu v Novém Jičíně, jednak ve Státním archivu v Brně a v malé míře i ve Státním archivu v Opavě, na které zájemce o osudy školy odkazujeme.

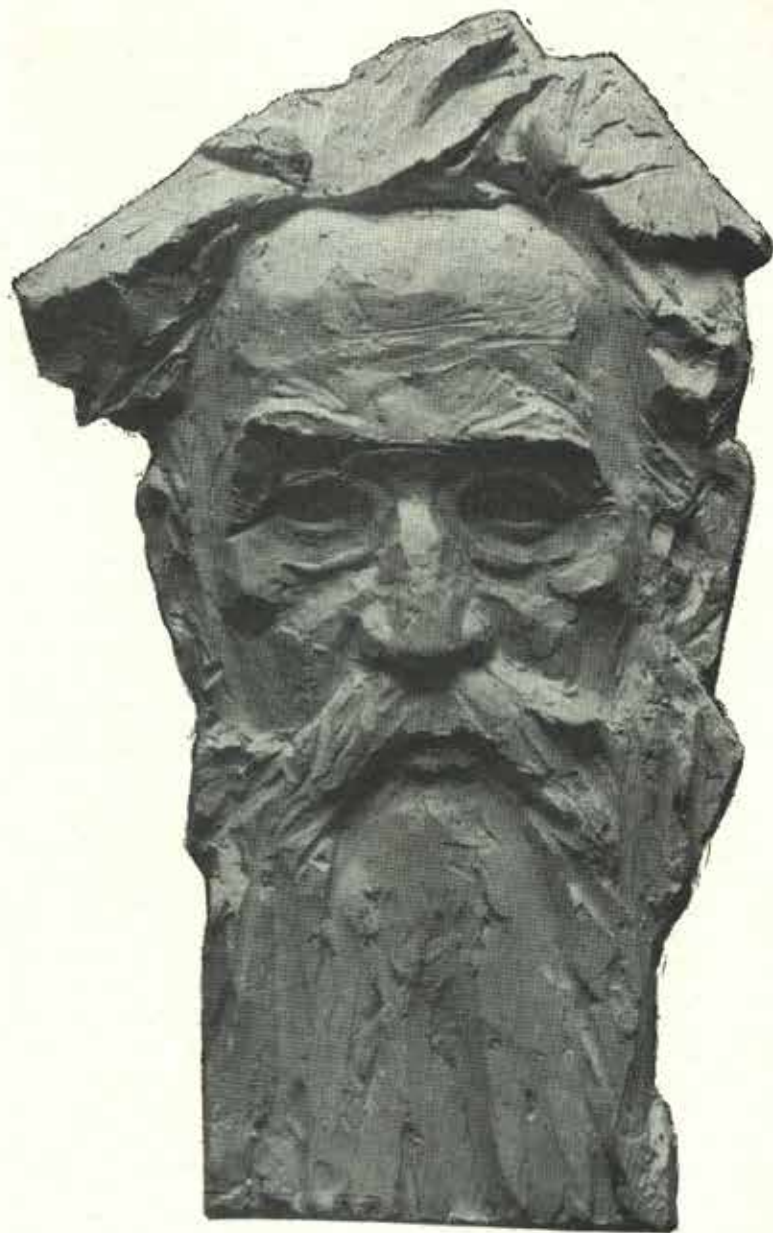
Prameny: Státní archiv Opava — Velkostatek Starý Jičín, inv. č. 183/10, a matriky Starojické z let 1610—1784; Státní archiv Brno — Školské fase z r. 1788, škola Starý Jičín.

Adolf Turek

80 let Národopisného odboru ve Frenštátě p. R.

Město Frenštát p. R. si v letošním roce připomenulo mimo jiné i 80. výročí vzniku místního Národopisného odboru, jehož činnost vlastivědná a sbírkotvorná položila základy pro vznik Městského muzea v době pozdější. Vznik Národopisného odboru nebyl nahodilý. Zájem o vlastivědnou a národopisnou činnost souvisí s rozmachem národního a kulturního, hospodářského a politického života let devadesátých minulého století. Ve Frenštátě p. R. navazuje zmíněný odbor na snahy o národní uvědomění let dřívějších, na živou kulturní tradici a soudobý bohatý spolkový život. Vznik Národopisného odboru je však především výsledkem odezvy příprav na pražskou Národopisnou výstavu československou (dále N. V. Č.), realizovanou v r. 1895. Národopisný odbor ve Frenštátě p. R. se ustavil po téměř ročních přípravách 1. května 1893 a jeho duší byl pedagog, publicista a vlastivědný pracovník Jiří Felix (1856—1926). Z jeho činnosti publicistické uveďme především monografii Město Frenštát, obraz kulturně-historický (vydáno v r. 1904) a práci Okres frenštátský (vydáno v r. 1908) jako doposud jediné dějiny města. Činnost odboru se zaměřila především na organizaci účasti na N. V. Č., a to nejen Frenštátu, ale i obcí okolních — Trojanovic, Lichnova, Bordovic, Tiché, Čeladné, Kunčic, Kozlovic, Frýdlantu, Hukvald, Hodslavic a Štamberka. Odbor uspořádal celou řadu přednášek, sbíral národopisný materiál, a to zejména jeho ženský odbor, požádal sbírky na finanční podporu N. V. Č. Jeho práce vrcholily místní Národopisnou, průmyslovou, školskou a uměleckou výstavu v srpnu r. 1893. Uskutečnění této výstavky bylo nezbytností, bylo předpokladem pro účast Frenštátska na výstavě pražské. Na N. V. Č. bylo odesláno 435 sbírkových předmětů; část jich byla vrácena zpět jako dar pro místní muzeum. Ukončením pražské výstavky končí se prakticky i činnost místního Národopisného odboru.

Karel Vašut: Jiří Felix, reliéf, sádra, 1973, foto J. Klučka

ru, vytrácí se počáteční vlastenecký elán a pracovní úsilí jeho členů. Na své poslední likvidační schůzi v únoru 1897 se odbor usnáší, aby veškerý jeho majetek — 266 zlatých a přes 80 sbírkových předmětů — byl darován městské radě jako základ existence budoucího muzea. Jiří Felix píše: „Neschází tedy

nic, nežli pevná vůle místní muzeum zřídit.“

Snahy o vybudování muzea a sbírky samé, získané v té době a později sběratelskou činností Jiřího Felixe a P. J. Slavička, prodělaly strastiplnou cestu, než se podařilo odkaz Národopisného odboru realizovat. Všechno úsilí

muzejních komisí, výborů a od r. 1934 muzejního spolku směřuje především k získání vlastní budovy. V r. 1940 kupuje obec z prostředků městské spořitelny budovu v Horní ulici, která je postupně uvolňována pro sbírky a expozice, a v r. 1951 je konečně Městské muzeum otevřeno.

80 let muzejní a vlastivědné práce bylo obsahem stejnojmenné výstavy dokumentů v Městském muzeu v dubnu a květnu t. r., kterou nás provázal katalog, zachycující stručně muzejní historii let minulých. Výročí bylo připomenuto i na vzpomínkovém večeru 24. května t. r., kde kromě oficiálních projevů diváci shlédli vystoupení dětského národopisného souboru Valašci a premiéru krátkého filmu Tkalcovství na Frenštátsku. Při této příležitosti ocenila rada MěstNV ve Frenštátě p. R. dlouholetou práci při budování muzea a udělila čestné uznání řadě spolupracovníků muzea. Zakladateli Národopisného odboru Jiřímu Felixovi bude odhalena pamětní deska, kterou vytvořil akad. sochař Karel Vašut. Jiří Klučka

80. výročí nedožitých narozenin akad. malíře Břetislava Bartoše vzpomenu v tomto roce jeho rodný Frenštát p. R. K tomuto výročí uspořádaly Dům kultury a Městské muzeum ve Frenštátě p. R. pod záštitou odborů kultury Sm KNV v Ostravě a ONV v Novém Jičíně retrospektivní výstavu výtvarného díla umělce. Na slavnostní vernisáži v Domě kultury v neděli 3. června 1973 uvítal přítomné hosty, ženu a dceru umělce a více než 300 návštěvníků předseda MěstNV Miloš Vlček. Úvodní slovo k vlastnímu zahájení výstavy pronesl ing. Karel Babinec. Dar ONV v Novém Jičíně, obraz Břetislava Bartoše Pradleny, předal galerii Městského muzea ve Frenštátě p. R. předseda okresní školské a kulturní komise ing. Antonín Vaverka. Slavnostní atmosféru vernisáže podtrhlo vystoupení pěveckých souborů Ondráš z Nového Jičina a místního Radhoště. Téměř 100 vystavených prací — olejů, akvarelů, kreseb a grafik —

dalo návštěvníkům možnost připomenout si umělcovy obrazy s tematikou sociální či seznámit se s krajinářskou a portrétní tvorbou umělce. Výstavu provázal obsáhlý katalog se zasvěceným slovem ing. Karla Babince, který osobnost Bartošovu umělecky a lidsky přiblížil. Text, 33 černobílých a barevných reprodukcí a grafická úprava akad. malíře Vlastimila Haluba dávají katalogu platnost obecnější — platnost umělecké monografie. Výstavu shlédlo do poloviny srpna přes 4500 návštěvníků a tato skutečnost jen potvrzuje, že dílo akad. malíře Břetislava Bartoše je stále živé a že je trvale zapsáno do kulturního povědomí našeho kraje. Jiří Klučka

V letošním roce slavila obec Lichnov 680 let od svého založení. K tomuto výročí uspořádaly MNV, VO KSC a MV NF celou řadu akcí, které vyvrcholily v neděli 7. října. Za hojně účasti občanů Lichnova a čestných hostů — mimo jiné J. Čerbáka, tajemníka pro ideologickou práci OV KSC, ing. Fr. Billa, poslance Federálního shromáždění, V. Blažka, poslance ČNR, J. Tichavského, zástupce KOR, spisovatele B. Cetyny, předsedů okolních MěNV a MNV — odhalil předseda ONV M. Tomančák památník založení obce a ředitel OVÚ PhDr. Fr. Schwarz, CSc. pronesl projev o historii a současnosti obce. Poté se sešli přítomní na slavnostním zasedání MNV, aby si vyslechli příspěvky dr. A. Turka a P. Tobiáše z dějin Lichnova a zhodnotení úkolů volebního programu a závazků občanů na rok 1973 předsedou MNV J. Kahánkem. Na závěr zasedání promluvil ing. Fr. Bill, který jménem ONV a OV KSC popřál obci hodně úspěchů v dalším budování.

Více než 1000 občanů Lichnova a hostů navštívilo výstavu „Historie a současnost“, která byla k tomuto výročí slavnostně otevřena 6. října. Návštěvníci mohli zhlédnout téměř 100 exponátů, předmětů národopisného charakteru, dokumentů z nejstarších dějin obce i z doby nedávno minulé, které z iniciati-

vy zejména akad. malíře V. Holuba a učitele P. Tobíáše darovali či zapůjčili občané Lichnova. Měníci se tvář obce za poslední léta ve zkratce dokládaly současné fotografie a statistické údaje.
Jiří Klučka

Nové nálezy bronzových předmětů ve Štramberku

Město Štramberk je známo nejen jako městská památková rezervace, ale také jako velmi bohatá archeologická lokalita. Jsou známe nálezy z obou štramberských jeskyň, poklady bronzových předmětů nalezené roku 1878, 1927, 1943-44, 1944 a 1956.

K těmto starším nálezům z Kotouče se řadí nový poklad bronzových předmětů, nalezený dne 21. 8. 1973 v trati „Hraničky“ ve Štramberku. Byl objeven p. B. Olejníkem při stavebních úpravách rodinného domku č. p. 150 v hloubce 30 cm pod úrovní okolního terénu.

Poklad obsahuje: 2 náramky, 2 prsteny z točeného drátu kruhového průřezu, jehlice s dvojkónickou hlavicí, nákrčník z tordovaného drátu s jedním závěsným očkem a dva drobné zlomky z dalšího náramku.

Předměty ležely v korozivním prostředí, které povrch předmětů značně narušilo. Po laboratorním zpracování bude ve sborníku celý poklad publikován.
Emanuel Grepl

L I T E R A T U R A

Klement Gottwald ve vzpomínkách a dokumentech (124 str., 76 str. obr. přílohy), k nedožitým 75. narozeninám K. G. vydalo nakl. Blok v Brně.

Uvedená publikace, vydaná k nedožitým 75. narozeninám předního bojovníka naší dělnické třídy a KSC a prvního dělnického prezidenta našeho socialistického státu, je významnou sbírkou dokumentů a materiálů ze života a bojů K. Gottwalda. Živou a přesvědčující formou podává nejen fakta z jeho životopisu, ale i vzpomínky jeho blízkých a známých na jeho mládí, prožité na hanácké vesnici a v proletářském prostředí Vyškova. Právě tyto vzpomínky nám přibližují revolucionáře a politika Gottwalda především jako člověka, k němuž bylo vykořisťovatelské kapitalistické zřízení od mládí tvrdé a bezohledné. Velmi cenné jsou vzpomínky jeho bývalých spolupracovníků a spolubojovníků na první léta jeho činnosti v revolučním dělnickém hnutí a na léta, kdy jako přední funkcionář KSC stál v čele revolučních bojů naší dělnické třídy a v čele úsilí o bolševizaci KSC. Zvláště důležitý je pro nás dokumentační materiál z let 1921—1938 z archivů bývalých policejních ředitelství, který zachycuje řadu Gottwaldových politických vystoupení a projevů na Moravě a u nás na Ostravsku, zvláště v období velké hospodářské krize a nebezpečí fašismu. Z těchto cenných dokumentů se dovídáme, že Klement Gottwald vystoupil v té době několikrát na schůzích komunistů a dělníků i v okrese Nový Jičín. Bylo to např. 13. ledna 1933 na veřejné schůzi KSC v Bílovci, na níž přednesl projev o východisku z krize a kde byl přijat s bouřlivým potleskem. 15. ledna 1933 vystoupil na veřejné schůzi KSC v Butovicích za účasti 300 osob s projevem *Je východisko z krize?*

Téhož dne vystoupil ještě na veřejné schůzi v Dělnickém domě v Odrách, kde rovněž hovořil o východisku z hospodářské krize, kterou kapitalismus nebyl schopen vyřešit. 11. února 1933 měl K. Gottwald na veřejné schůzi KSC v Novém Jičíně projev o nástupu fašismu v Německu a o hospodářské krizi v hostinci U nového slunce za účasti 320 osob. Ve svých projevech Gottwald zdůraznil nutnost důsledného organizovaného třídního boje proti kapitalistickému zřízení a jednoty všech pracujících proti nebezpečí fašismu i u nás. Pravdivost jeho slov a vážných varování potvrdil pozdější vývoj politických poměrů i v našem státě.

Miroslav Karkoška

Oderské vrchy, IV—V, 1971—1972

Ve IV. ročníku vlastivědného zpravodaje Spálovka a okolí se dotýká našeho okresu především článek F. Šustka *Materiály k dějinám KSC v Odrách*, který je vlastně přetiskem velmi zajímavých a cenných pramenů, obohačeným několika fotokopiemi; dále článek V. Zímy k 25. jubileu vzniku měšťanské školy ve Spálově a vzpomínka J. Šimíčka na založení požárního sboru v Luboměřu. Zajímavé jsou vzpomínky spálovského skálaře J. Hajchla, dobře vystihující dřívější poměry dělnictva zaměstnaného v kamenoprůmyslu; A. Brňák pokračuje v soupisu rodů a příjmení na Spálovsku od 16. století a J. Troup si všimá některých přírodovědných zajímavostí ve stati *Toulky přírodou*. Obsah IV. ročníku je obohacen soupisem literatury o Spálovsku, různými zprávami a rubrikou *Víte, že*, obsahující různé drobné připomínky a zprávy zajímavější širokou čtenářskou obec, která reagovala velmi kladně řadou dopisů otištěných v oddělení *Listárna*.

V. ročník *Oderských vrchů*, vyšlý ve Spálově v r. 1972, má v souvislosti s naším okresem především pojednání J. Pleskota *Fulnecké období života J. A. Komenského ve světle výsledků nových*

zkoumání, kde autor opakuje pouze ve stručnosti své starší a ne vždy správné názory z publikace, kterou vydal r. 1970 (srov. k tomu náš *Vlastivědný sborník*, svazek 8—9). F. Štaff seznamuje čtenáře s předběžnými výsledky sčítání lidu, domů a bytů z r. 1970 pro 20 obcí našeho okresu, F. Šustek vzpomíná osmdesátého výročí výstavby železniční trati Suchdol—Budišov, povýšení Spálova na městys r. 1828, udělení dvou výročních trhů r. 1832 a věnuje dále pozornost většinou dnes již zaniklým větrným mlýnům v Oderských vrších. R. Mik popisuje dřívější jarmarky ve Spálově, A. Brňák dovedl do konce svůj důkladný a záslužný soupis starých rodů a příjmení na Spálovsku od 16. století. J. Troup popisuje výskyt léčivých rostlin v okolí Spálova.

V. ročníkem *Oderských vrchů* bylo ukončeno vydávání záslužného a pěkného vlastivědného zpravodaje. Podle dohody bude vlastivědění Spálovka věnováno nadále patřičné místo ve *Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín*.

Adolf Turek

Základní devítiletá škola Starý Jičín. Vydáno k příležitosti slavnostního otevření nové školní budovy pro Starý Jičín a okolí v září 1973. Stran 22, v tom čtyři strany obrazových příloh, cena neudána.

Sličně vypravená brožurka obsahuje především stať Aleny Pejčochové, v níž je stručně vylíčena historie školy a zejména osudy jejího umístění i osudy školních budov od roku 1685. V roce 1945 byla zřízena na Starém Jičíně měšťanka, čímž nastala tíživá situace s umístěním školy, která měla své sídlo od roku 1875 v bývalém zámku. Stavba nové devítiletky byla zahájena v r. 1970, zhruba dohotovena v r. 1972 a slavnostně byla škola otevřena ve dnech 29. a 30. 9. 1973. K historické stati je připojen seznam absolventů školy od roku 1945.

Adolf Turek

Bohumír Lífka: Knižní dědictví Hohenembsů z Kunvaldu, sborník: Strahovská knihovna roč. IV/69, str. 152—185 + 4 str. obr. příloh, Praha 1972.

Barokní kunínský zámek, stavitelské dílo vynikajícího vídeňského architekta Hildebrandta z r. 1720, byl nejen sídlem feudální vrchnosti, nýbrž choval ve svých zdech v l. 1792—1816 též soukromý vzdělávací ústav, zřízený tehdejší majitelkou kunínského panství, vzdělanou a tolerantní hraběnkou Marií Walburgou Truchsess-Waldburg-Zeilovou (1762—1828), roz. Harrachovou. Součástí jejího rodového dědictví bylo také panství a zámek v Bystrém u Poličky, kde prožila léta svého mládí i životních zklamání. Po úmrtí svých tří dětí a po rozchodu s manželem opustila nejspíše před r. 1790 natrvalo Bystré a zvolila si za své sídlo Kunín, kde nalezla smysl svého života v uskutečňování osvícenských a humanitních ideálů vzdělání a výchovy, jimž byla hluboce oddaná a jimiž chtěla povznést postavení zbledovaného poddaného lidu. Do kunínského zámku přemístila i svou knihovnu, jejíž součástí se po úmrtí matky po r. 1806 stala i historicky cenná rodová knihovna hrabat Hohenembsů, převezena v r. 1803 ze vzdáleného vorarlberského městečka Embs do Bystrého. V kunínském zámku byla tato knihovna chována více než 150 let. Po konfiskaci kunínského zámku a velkostatku v r. 1945 se stala majetkem čsl. státu a v r. 1950 byla převezena na hrad Bouzov, odtud v r. 1967 na zámek Úsov, kde ji spravuje odd. zámeckých knihoven Národního muzea v Praze.

Uvedená studie PhDr. Bohumíra Lífky, jež vyšla v r. 1972, je fundovaným odborným pojednáním o této knihovně, zvláště o vzniku, vývoji a osudech její starší, hohenembské části, čítající celkem 285 knižních památek (15 rukopisů ze 16.—19. stol., 92 starých tisků ze 16. stol., 55 ze 17. stol., 84 z 18. stol. a 12 z počátku 19. stol.). Autor studie objasňuje na pozadí faktů a souvislostí historických, genealogických a bibliografických její počátky na někdejších

hradě Hohen Embs ve Vorarlbersku, kde vznikla v 1. pol. 13. stol. z rukopisné sbírky středohornoněmeckého básníka a minnesängra Rudolfa von Embs. Z této doby se v ní dochovaly do 2. pol. 18. stol., resp. do počátku 19. stol. 2 vzácné pergamenové rukopisy středohornoněmeckého eposu *Pisně o Nibelunzích*, které se později ocitly v rukopisných sbírkách v Donaueschingen a Mnichově. Nejstarší dnes dochované knižní památky této knihovny z 15. a 16. stol. (ponejvíce italské, latinské, příp. německé tisky) spojuje autor studie na základě přesvědčivých historických a genealogických faktů a časové koincidence s významnými představiteli hohenembského rodu, především s Marxem Sittichem I. (cca 1466—1533), vrchním hejtmanem vorarlberským a fojtem rakouským, a se známým válečníkem Jakobem Hannibalem I. (1530—1587). Zásady o další růst knihovny v 17. a 18. stol., kdy vzrostla zvláště o německá díla historická a kompendijní, připisuje Kasparu Wolfgangovi (cca 1573—1640), který dostavěl embský palác, v němž byla knihovna umístěna až do převozu do Bystrého v r. 1803, a Jakobu Hannibalovi III. (1653—1730), který byl císařským tajným radou a hofmistrem ve Vídni a získal výměnou od Liechtensteinů v r. 1708 za panství Schellenberg a Vaduz české panství Bystré u Poličky. Poslední významný vzestup zaznamenala knihovna již za zmíněné hraběnky Marie Walburgy v Kuníně, kdy se rozrostla o velký počet dobových děl krásné a pedagogické literatury (podle Bergmanna dosáhla tehdy 20 000 svazků), jež byla po její smrti v r. 1828 povětšinou rozprodána. Pozdější akvizice pocházejí z rodiny Bauerů, kteří byli majiteli kunínského velkostatku v l. 1895—1945 a vytvořili k dosavadní knihovně jakousi novější paralelu z děl historické, politické a filosofické literatury, jimiž knihovna dosáhla nynějšího počtu 2630 svazků.

Z autorova popisu vybraných rukopisů, starších tisků a novějších děl, vztahujících se k jednotlivým osobnostem hohenembského, resp. harrachovského

rodu, lze vyčíst jejich společenské a kulturní zaměření, styky a zájmy. Platí to zvláště o dochovaných knihách pořízených Marií Walburgou, jež mají mimořádný význam pro náš regionální výzkum, neboť ukazují na myšlenkové zdroje jejího osvícenského smýšlení a filantropického usilování. Svůj vzdělávací ústav pro nadané venkovské děti zřídila na teoretických základech osvícenského racionalismu a na pokračujících pedagogických postulátech Salzmannových a Pestalozziho. Bylo jí však souzeno dožít se i v Kuníně dalšího velkého životního zklamání, když byl tento ústav na zásah olomoucké konsistoře a za nastupující meternichovské reakce v r. 1816 moravským guberniem zrušen. Životem zklamaná umírá Marie Walburga jako poslední představitelka svého rodu v r. 1828 v Kuníně.

Všestranně fundovaná Lífkova studie obsahuje vedle již uvedených skutečností i závažné momenty metodické, hlavně zdůrazněním dalekosáhlého významu zachování historicky vzniklých knižních celků pro současný i budoucí historický, kulturně historický a literární výzkum v naší vědě. Je opatřena cenným poznámkovým aparátem a 4 obrázkovými přílohami, mezi nimiž se nachází dvojbarevná fotoreprodukce hraběnčina portrétu z rodové galerie Hohenembsů ze zámku Bystré u Poličky.

František Schwarz

Bohuslav Knebl: Zakladatelský význam Jana Knebla v českém výtvarném úsilí na severovýchodní Moravě. — Velikost A/5, rozsah 80 stran, 40 celostránkových reprodukcí. Vydal Klub pracujících města Frenštátu p. R., 1972. Vytiskla tiskárna v Novém Jičíně.

Na prvé straně této pečlivě graficky vypravené a vzorně vytištěné výtvarné publikace je uveden výrok Leninův o srozumitelnosti výtvarného díla širokým pracujícím masám. Knižka je vydána jako vzpomínka k 10. výročí smrti Jana Knebla, zakladatele výtvarné tradice na Ostravsku a výtvarného ob-

jevitele Valašska, a prověřuje na jeho tvůrčí osobnosti trvalou platnost této vzpomenué zásady. Vznikla rozšířením přednášky, kterou měl její autor, hluboce zasvěcený znatel života i dosud neznámých archivních dokumentů umělcových, Bohuslav Knebl, na oslavách jeho 100. narozenin ve Frenštátě p. R. v roce 1967. Nebylo jejím zaměřením zabývat se rozbořením jednotlivých prací umělcových, to odkazuje spisovatel knižky autoru příští monografie. Zato však roztřídil v ní veškeré práce Kneblovy do přesné charakterizovaných skupin a v jejím závěru zařazuje jeho výtvarný zjev do kontextu našich výtvarných dějin a do rámce české socialistické výtvarné kultury. Charakterizuje ho jako příslušníka české výtvarné generace let devadesátých 19. věku, která se zapsala do našich výtvarných dějin programovou snahou o vyrovnání českého výtvarného usilování s vývojem soudobých výtvarných snah evropských, jichž chtěla být rovnocennou složkou, který však přitom nikdy nezapomínal, že těžiště tvůrčích sil obrozeného národa je hledati především ve zdravých kořenech českého lidu.

Politické, národnostní a sociální poměry se u nás během dlouhého života Kneblova několikrát zásadně změnily. Jan Knebl byl však vždycky celým svým srdcem a celou svou tvůrčí osobností na straně lidu a po vítězství jeho věci, jež svým dílem předznamenával, zapojil se ještě i ve svém vysokém věku do jeho socialistického usilování.

K odkazu tohoto velkého, socialisticky uvědomělého výtvarného realisty, který byl podivuhodným mostem, spojujícím závěr obrozené generace Národního divadla s nástupem naší leninské socialistické výtvarné epochy v druhé polovici 20. století, se budeme stále vracet.

Alois Zbavitel

Historie obce Loučky. Vydáno k 90. výročí ustavení požárního sboru, 100. výročí stavby školní budovy a 600. výročí první zprávy o obci. Rotaprint, 17 stran, cena neuvedena.

S úvodem Libuše Davidové a pod redakcí ing. L. Davida byla zpracována tato brožura autorským kolektivem (dr. A. Turek, J. Stindl, L. David, V. Bednařík, Jan Orlita). Historie obce je podána v celku, samostatné stati jsou věnovány dějinám školy a hasičského sboru. Je velká škoda, že pro omezený prostor sborníčku byly některé statě

zkráceny a vlivem spojení několika článků o dějinách obce v jeden celek není text místy zcela jasně formulován. Brožura, která jinak jistě splnila svůj úkol podati přehlednou informaci o minulosti obce, byla by získala obrazovými přílohami. Také její propagace byla slabá, takže kromě účastníků krajského setkání počátkem července 1973 se nedostala do rukou širší veřejnosti a vcelku ušla i pozornosti v denním tisku a vlastivědných časopisech.

Redakce

Opravy tiskových chyb v 11. svazku Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín.

Prosíme čtenáře našeho sborníku, aby si opravili tyto chyby:

- Strana 4, řádek 5. shora: má být správně 1584 místo 1594
 Strana 8, řádek 3. zdola: vynechte za slovem Příboře 5 slov až po slovo stálý
 Strana 10, 2.—3. řádek zdola: za slovem N. Jičín má být 1919—1939; dále vypadlo časopis Kravaňsko, roč. I—XII
 Strana 16, řádek 3. zdola: správně Chlebečka místo Hlebečka
 Strana 25, řádek 18. shora: má být Allgemeiner
 Strana 25, řádek 10. zdola: má být Deutscher
 Strana 25, řádek 9. zdola: má být deutscher
 Strana 25, řádek 6. zdola má být deutscher
 Strana 25, řádek 4. zdola: má být Ortsgruppe
 Strana 30, v pozn. 4: za slovem Opava vypadlo Vs Fulnek
 Strana 31, poslední řádek: má být Kreis a za touto řádkou má následovat ř. 5 ze strany 32
 Strana 35, řádek 4. shora: má být pferovský kraj místo okres
 Strana 36, řádek 13. shora: má být funtýřů místo buntýřů
 Strana 38, poslední řádek ve 4. odstavci: před číslicí 92 vypadla spojka a
 Strana 40, řádek 3. zdola: má být Bestandes místo Bestantes
 Strana 56, řádek 4. zdola: má být Denkmäler místo Deuhmäler
 Strana 63, pozn. 9, řádek 2.: má být l. c. místo 1. c. — poznámka 13.: doplňte inv. č. 420—423

Bohumír Indra:	Fulnečtí malíři 17. a 18. století	1
Andělín Grobelný:	Dva dokumenty z Bílovice v říšském kancléřství roku 1939 . . .	14
Karel Babinec:	Břetislav Bartoš — malíř, jehož dílo je neustále živé	16
Jan Skutil:	Rehoř Tomáš Wolný (Ke 180. výročí narození)	22
Ivo Imrýšek:	K jubileu Františka Palackého	25
František Schwarz:	J. G. Meinert (1773—1844)	29
Emanuel Grepl:	Šipky tzv. „štramberského“ typu	39
Marie Sedláčková:	Příspěvek k poznání vegetačních poměrů v okolí Fulneka . . .	41
Drobné zprávy:	Kutání na Novojičínsku za třicetileté války — Devadesát let od smrti významného hudebníka — Obecní volby v Loučce — Zdroj poučení o minulosti kraje — K dějinám školy na Starém Jičíně do doby josefínské — 80 let národopisného odboru ve Frenštátě p. R. — 80 výročí nedožitých narozenin akad. malíře Břetislava Bartoše — V letošním roce slavila obec Lichnov 680 let od svého založení — Nové nálezy bronzových předmětů ve Štramberku	59
Literatura:	Klement Gottwald ve vzpomínkách a dokumentech — Oderské vrchy, IV—V, 1971—1972 — Základní devítiletá škola Starý Jičín — Bohumír Lífka: Knižní dědictví Hohenembsů z Kunvaldu — Bohuslav Knebl: Zakladatelský význam Jana Knebla v českém výtvarném úsilí na severovýchodní Moravě — Historie obce Loučky	70

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Vydává Vlastivědný ústav v Novém Jičíně

Svazek 12 vyšel v roce 1973

Řídí a odpovídá redakční rada v čele s předsedou Janem Hanákem

Registrováno Sm KNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967

Cena 8 Kčs

Vytiskly Moravské tiskařské závody n. p. Olomouc, závod Ostrava, provoz 27, Nový Jičín
zakázka č. 2353

